

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP
ERGENLERİN YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU, SOSYAL
DESTEK VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Seval Ulviye AKYOL

Denizli-2013

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP
ERGENLERİN YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU, SOSYAL
DESTEK VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Seval Ulviye AKYOL

**Danışman
Doç. Dr. Şahin KAPIKIRAN**

Denizli-2013

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Bu çalışma, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan:.....

Üye:.....

Üye:.....

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Ali SARIGÖL
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez sürecim boyunca birçok kişinin yardımını ve desteğini gördüm. Bu zorlu ve yoğun süreçte bana destek olup yardımlarını esirgemeyen ve adlarını sayamadığım herkese teşekkürlerimi sunarım. Araştırmamın her aşamasında, bana yardımcı olan meslektaş ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

Araştırmamın gerçekleşmesinde, her aşamada bilgi ve tecrübesi ile bana yol gösteren; anlayış, sabır ve yardımlarını hiç esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Şahin KAPIKIRAN'a yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Tez jürisinde yaptıkları olumlu eleştiriler ve verdikleri bilgi desteği ile tezimin son haline gelmesindeki katkılarından dolayı Doç. Dr. Erdinç Duru ve Doç. Dr. Mustafa Buluş'a teşekkür ederim.

En güzel ve orijinal fikirleri ile bana hep yeni ufuklar açan, farklı yollar gösterebilen, yaşam enerjimi yenileyebilen ve beni hep güldürebilen, beni hiç yalnız bırakmayan kardeşim Semih GÜNDOĞDU'ya;

Hayatımın her zerresinde emeği ve fedakarlığı olan, kendinden çok bizi düşünen, beni her zaman destekleyen, her konuda anlayış gösteren, beni bu güzel günlere getiren annem Filiz GÜNDOĞDU'ya;

Hayatımın her evresinde kendisinden güç aldığım, arkamda olduğunu bildiğim, eğitim hayatım başta olmak üzere tüm yaşantımda benden sabrını, imkanlarını ve desteğini hiç esirgemeyen babam Mehmet GÜNDOĞDU'ya; sonsuz teşekkürler...

Benimle hayatı her anlamda paylaşan, her zaman sonsuz sabrı ve sevgisiyle beni destekleyen, ihtiyaç duyduğum her anda yanımda olan, sevgisini ve ilgisini hiç esirgemeyen, bana her konuda cesaret veren, aldığım her kararda yanımda olan eşim Yaşar Zekai AKYOL'a teşekkür ederim.

Psikolojik Danışman
Seval Ulviye AKYOL

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmanın yapılması ve bulgularının çözümünde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyulduğunu; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atfedildiğini beyan ederim.

İmza :

Öğrencinin Adı Soyadı:

ÖZET

BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU, SOSYAL DESTEK VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Akyol, Seval Ulviye
Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri ABD Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Şahin KAPIKIRAN

Haziran 2013, 162 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve bazı değişkenlerin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

Araştırma grubu 2011-2012 eğitim öğretim yılında Isparta il merkezindeki 12 resmi liseye devam eden 400 lise öğrencinden oluşmaktadır. Araştırma grubundaki öğrencilerin 203'ü (%50.8) boşanmamış, 197'si (%49.2) boşanmış aileye sahiptir ve 245'i (%61.2) kız, 155'i (%38.8) erkektir.

Araştırma kapsamında "UCLA Yalnızlık Ölçeği", "Yaşam Doyumu Ölçeği", "Algılanan Sosyal Destek Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Analizler SPSS 16.0 paket programı aracılığıyla .05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Verilerin analizinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Varyansların homojenliği Levene Testi ile belirlenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre; boşanmış aileye sahip ergenlerin boşanmamış aileye sahip ergenlere göre yalnızlık düzeyleri daha yüksek, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri ise daha düşüktür. Anne baba evlilik durumuna göre aile desteği anlamlı şekilde farklılaşırken, arkadaş ve öğretmen desteği anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde anne baba evlilik durumu ve demografi değişkenlerin ortak etkisi anlamlı düzeyde bir fark yaratmamıştır. Boşanmış aileye sahip ergenlerde boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boşanmış Aile, Yalnızlık, Yaşam Doyumu, Sosyal Destek, Ergenlik

ABSTRACT

EXAMINING LONELINESS, LIFE SATISFACTION, SOCIAL SUPPORT, AND SOME VARIABLES OF ADOLESCENTS WITH DIVORCED PARENTS AND NON-DIVORCED PARENTS

Akyol, Seval Ulviye
M. Sc. Thesis in Educational Sciences, Department of Guidance and Psychological Counseling
Supervisor: Doç. Dr. Şahin KAPIKIRAN

July 2013, 162 Pages

The aim of this study is to examine loneliness, life satisfaction, social support levels and some variables vary in a significant of adolescence whose parents are divorced and non-divorced.

Research group were consist of 12 high schools' students who were attending 2011-2012 academic year in the center of Isparta. In this study group 203 students (50.8%) have divorced parents, 197 (49.2%) have non-divorced parents, and 245 (61.2%) were female and 155 (38.8%) were male.

In this study "UCLA Loneliness Scale", "Life Satisfaction Scale", "Perceived Social Support Scale" and "Personal Information Form" were used. Data analysis were conducted with SPSS 16.0 statistical package program in .05 significance level. For data analysis, analysis of variance (ANOVA) and multivariate analysis of variance (MANOVA) were performed. Levene's test for the homogeneity of variances has also been used.

According to the results; Loneliness level of adolescents with divorced parents higher than adolescents with non-divorced parents, however life satisfaction and social support levels are lower. Family support differed significantly according to marital status of parents, friends and teacher support not significantly differed. Marital status of the parents and demographic variables' common effect not create a significant difference on the levels of loneliness, life satisfaction and social support of adolescents. Loneliness, life satisfaction and social support levels of adolescents with divorced parents not significantly difference according to divorce time.

Keywords: Divorced Parents, Loneliness, Life Satisfaction, Social Support, Adolescent

İÇİNDEKİLER

Yüksek Lisans Tezi Onay Formu.....	i
Teşekkür.....	ii
Bilimsel Etik Sayfası.....	iii
Özet.....	iv
Abstract.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablolar Dizini.....	xi
Kısaltmalar Dizini	xv

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1.PROBLEM.....	1
1.2.PROBLEM CÜMLESİ.....	5
1.3.ALT PROBLEMLER.....	5
1.4.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
1.5.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
1.6.ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI.....	7
1.7.ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	8
1.8.TANIMLAR.....	8

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.BOŞANMA KAVRAMI VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	10
2.1.1.Boşanma.....	10
2.1.2.Boşanma İstatistikleri.....	12
2.1.3.Boşanmanın Sebepleri.....	13
2.1.4.Boşanmanın Etkileri.....	14
2.1.5.Gelişim Dönemlerine Göre Boşanmanın Etkileri.....	17
2.1.5.1.Bebeklik Dönemi.....	17

2.1.5.2.Okul Öncesi Dönem.....	18
2.1.5.3.Okul Dönemi.....	18
2.1.5.4.Ergenlik Dönemi.....	18
2.1.6.Boşanma Sonrası Çocukların Yaşadıkları Duygu Düşünce ve Tepkiler.....	19
2.2.YALNIZLIK KAVRAMI VE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR.....	20
2.2.1.Yalnızlık.....	20
2.2.2.Yalnızlık Tanımları.....	23
2.2.3.Yalnızlığın Türleri.....	23
2.2.4.Yalnızlığı Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar.....	24
2.2.4.1.Psikodinamik Yaklaşım.....	24
2.1.4.2.Varoluşçu Yaklaşım.....	25
2.1.4.3.Danışan Merkezli Yaklaşım.....	25
2.1.4.4.Psikososyal Yaklaşım.....	26
2.1.4.5.Bireysel Psikoloji Yaklaşımı.....	26
2.1.4.6.Gerçeklik Yaklaşımı.....	26
2.2.5.Yalnızlık Ve Boşanma.....	26
2.3.YAŞAM DOYUMU KAVRAMI VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	27
2.3.1.Yaşam Doyumu.....	27
2.3.2.Pozitif Psikoloji Açısından Yaşam Doyumu.....	31
2.3.3.Yaşam Doyumunu Açıklayan Diğer Kuramsal Yaklaşımlar...	33
2.3.3.1.Ereksek Kuramları.....	33
2.3.3.2.Etkinlik Kuramları.....	34
2.3.3.3.Haz Ve Acı Kuramları.....	34
2.3.3.4.Bağ Kuramları.....	34
2.3.3.5.Uyum Kuramı.....	35
2.3.3.6.Yargı Kuramları.....	35
2.3.3.7.Tavandan Tabana-Tabandan Tavana Kuramları.....	35
2.3.3.8.Çoklu Çelişki Kuramı.....	36
2.3.3.9.Akış Kuramı.....	36
2.3.4.Yaşam Doyumu Ve Boşanma.....	36
2.4.SOSYAL DESTEK KAVRAMI VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR.....	38
2.4.1.Sosyal Destek.....	38
2.4.2.Sosyal Destek Türleri.....	40
2.4.3.Sosyal Destek Ve Boşanma.....	41
2.5.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	43
2.5.1. Boşanma İle İlgili Araştırmalar.....	43
2.5.2. Yalnızlık İle İlgili Araştırmalar.....	50
2.5.3. Yaşam Doyumu İle İlgili Araştırmalar.....	51
2.5.4. Sosyal Destek İle İlgili Araştırmalar.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMA MODELİ.....	58
3.2.ARAŞTIRMA GRUBU.....	58
3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	61
3.3.1.Ucla Yalnızlık Ölçeği.....	61
3.3.1.1.UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Geçerliliği.....	61
3.3.1.2.UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Güvenirliği.....	62
3.3.1.3.UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Puanlanması.....	63
3.3.2.Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ).....	64
3.3.2.1.Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geçerliliği.....	64
3.3.2.2.Yaşam Doyumu Ölçeğinin Güvenirliği.....	65
3.3.2.3.Yaşam Doyumu Ölçeğinin Puanlanması.....	66
3.3.3.Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R).....	66
3.3.3.1.Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geçerliliği.....	67
3.3.3.2.Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirliği.....	69
3.3.3.3.Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Puanlanması.....	69
3.3.4. Araştırma Kapsamında Ölçeklerin Uygulandığı Araştırma Grubunda Ölçeklerin Güvenirlikleri.....	70
3.3.5.Kişisel Bilgi Formu.....	70
3.4.VERİ TOPLAMA SÜRECİ.....	71
3.5.VERİLERİN ANALİZİ.....	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUM

4.1.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YALNIZLIK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	73
4.2.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	75
4.3.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	76
4.4.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK AĞLARINA İLİŞKİN BULGULAR.....	77
4.5.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	79
4.6.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	82
4.7.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARNE NOTLARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	86

4.8.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN GELİR DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	90
4.9.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN ANNE EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	94
4.10.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	98
4.11.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARDEŞ SAYILARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	102
4.12.BOŞANMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BOŞANMA ÜZERİNDEN GEÇEN SÜREYE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU, SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	106
4.13. TARTIŞMA VE YORUM.....	108
4.13.1.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YALNIZLIK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	108
4.13.2.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	109
4.13.3.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	111
4.13.4.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK AĞLARINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	111
4.13.5.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	112
4.13.6.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	115
4.13.7.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARNE NOTLARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	117
4.13.8.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN GELİR DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	118
4.13.9.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN ANNE EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	120
4.13.10.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU	

VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	121
4.13.11.BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARDEŞ SAYILARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	122
4.13.12.BOŞANMIŞ AİLE AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BOŞANMA ÜZERİNDEN GEÇEN SÜREYE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU, SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU.....	123

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.SONUÇLAR.....	125
5.2.ÖNERİLER.....	127
5.2.1.Anne Babalara Yönelik Öneriler.....	127
5.2.2.Psikolojik Danışmalara Yönelik Öneriler.....	128
5.2.3.Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	129
KAYNAKÇA.....	130
EKLER.....	152
EK.1.KULLANILAN ÖLÇEKLER.....	152
Kişisel Bilgi Formu.....	152
Yaşam Doyumunu Ölçeği (YDÖ).....	155
UCLA Yalnızlık Ölçeği.....	156
Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R).....	157
EK.2.İZİNLER.....	159
ÖZGEÇMİŞ.....	161

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 2.1.	Yıllara Göre Evlenme ve Boşanma İstatistikleri.....	13
Tablo 3.1.	Anne Baba Evlilik Durumu, Okul Türü, Sınıf, Cinsiyete Göre Dağılım.....	58
Tablo 3.2.	Anne Baba Evlilik Durumuna Göre Gelir Düzeyi.....	60
Tablo 3.3.	Anne Baba Evlilik Durumuna Göre Anne Baba Eğitim Düzeyi.....	61
Tablo 3.4.	Araştırma Kapsamında Ölçeklerin Uygulandığı Araştırma Grubunda Ölçeklerin Güvenirlikleri.....	70
Tablo 4.1.1.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre UCLA Yalnızlık Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	74
Tablo 4.1.2.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre UCLA Yalnızlık Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	74
Tablo 4.2.1.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	75
Tablo 4.2.2.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	75
Tablo 4.3.1.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	76
Tablo 4.3.2.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	77
Tablo 4.4.1.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Aile, Arkadaş ve Öğretmen Desteği Alt Ölçekleri Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler.....	77
Tablo 4.4.2.	Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Aile, Arkadaş ve Öğretmen Desteği Alt Ölçekleri Puanlarına İlişkin Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	78
Tablo 4.5.1.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	79
Tablo 4.5.2.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi).....	80

Tablo 4.5.3.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	81
Tablo 4.5.4.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	81
Tablo 4.6.1.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	83
Tablo 4.6.2.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi).....	84
Tablo 4.6.3.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	84
Tablo 4.6.4.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	85
Tablo 4.7.1.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	86
Tablo 4.7.2.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi).....	88
Tablo 4.7.3.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	88
Tablo 4.7.4.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	89
Tablo 4.8.1.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	90

Tablo 4.8.2.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi).....	92
Tablo 4.8.3.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	92
Tablo 4.8.4.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	93
Tablo 4.9.1.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	94
Tablo 4.9.2.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi).....	96
Tablo 4.9.3.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	96
Tablo 4.9.4.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	97
Tablo 4.10.1.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	98
Tablo 4.10.2.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi).....	100
Tablo 4.10.3.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	100

Tablo 4.10.4.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	101
Tablo 4.11.1.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	102
Tablo 4.11.2.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi).....	104
Tablo 4.11.3.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	104
Tablo 4.11.4.	Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları.....	105
Tablo 4.12.1.	Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Boşanma Üzerinden Geçen Süreye Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu, Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	106
Tablo 4.12.2.	Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Boşanma Üzerinden Geçen Süreye Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu, Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	107

KISALTMALAR DİZİNİ

YDÖ	: Yaşam Doyum Ölçeği
ASDÖ	: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği
ASDÖ-R	: Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Revize Edilmiş Hali
AİD	: Aile Desteği
ARD	: Arkadaş Desteği
ÖĞD	: Öğretmen Desteği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde problem, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıltıları, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM

İnsanoğlunun var olmasından günümüze kadar "aile" kavramı, her zaman ilgi çekmiştir. Aile; evlenme, kan ya da evlât edinme bağlarıyla birbirine bağlanmış, aynı evi ve geliri paylaşan, birbirleri ile devamlı ilişki ve etkileşim altında olan, karı-koca, ana-baba, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkileri olan insanların oluşturduğu bir birliktir (Ağdemir, 1991). Geçen yüzyılda, toplumu, ataerkil yapıdaki geniş aileler oluştururken, günümüzde, büyük ölçüde çekirdek ve parçalanmış ailelerden oluşan bir toplum haline dönüşme gözlenmektedir (Öztürk, 2006). Geniş aileden çekirdek aileye, hatta tek bireye doğru aile yapısı değişmektedir (Gün, 2006: 10).

Ailenin temelini oluşturan evlilik bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Her kurum gibi evliliklerde zaman zaman aksaklıklar yaşanabilir ve bu aksaklıkların giderilememesi noktasında ise boşanmalar görülebilir.

Boşanma her geçen gün artan oranlarda bir psiko-sosyal problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Boşanma, karı kocanın, hukuki bir kararla evliliklerini

sona erdirmesidir. Boşanma, evlilik kadar eskidir. Belli kültür düzeyine ulaşmış, evliliği sosyal bir kurum olarak kabul etmiş toplumlarda boşanma, bazı yasalarla kısıtlanmış; fakat ortadan kaldırılmamıştır. (Yıldırım, 2004a: 59-81).

Boşanmaların sonuçları bakımından çiftlerin yaşamlarında bazı sıkıntılar yaşansa bile en fazla sıkıntı, çocuklarda olur. Boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisini araştıran çalışmalarda birçok çalışma bulgusu boşanmanın çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu göstermektedir (Amato ve Booth, 1991; Amato ve Keith, 1991; Furstenberg, 1990; Şirvanlı-Özen, 1998; Wallerstein ve Kelly, 1980). Çocuklar üzerinde bazı sıkıntılardan üçü yaşam doyumu, sosyal destek azalırken yalnızlığı artırabilmektedir. Yapılan araştırmalara göre boşanmış aileden gelen çocukların boşanmamış aileden gelen çocuklara göre yalnızlık düzeyleri yüksek (Köse, 2006; Pancar, 2009), yaşam doyumu düzeyleri düşük (Amato, 1994; Amato ve Booth, 1991; Diener ve Seligman, 2004; Dingiltepe, 2009; Gohm vd, 1998; Richardson ve McCabe, 2001; Shek, 2007; Woosley vd, 2009; Zulling vd, 2005), sosyal destek düzeyleri düşüktür (Şirvanlı-Özen, 1998; Wyman vd, 1985).

Boşanma sonrası çocuk birlikte yaşadığı ebeveyninden duygusal destek aramaktadır. Ancak boşanma sonrası bazı ebeveynler çocuklarına yardım edemeyecek kadar kendi sorunlarıyla ilgilidir. Birlikte yaşadığı ebeveyninden gerekli desteği göremeyen çocuklar için arkadaş ve akraba önemli destek kaynaklarıdır. Fakat çocuklar en fazla ebeveynlerinden destek beklemektedir (Butler vd, 2002). Meta-analitik bir çalışma da (Amato ve Keith, 1991), anne babası boşanmış olan çocukların, boşanmamış çocuklara göre daha dezavantajlı olduklarını göstermektedir.

Yalnızlık; hem kişisel hem de sosyal bir olgudur (Rubinstein vd, 1979) ve kişinin sosyal ilişki ağlarında niceliksel ve niteliksel olarak önemli eksikler olduğu zaman oluşan hoş olmayan deneyimdir (Perlman ve Peplau, 1981: 38). Yaşam doyumu, bir bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun biçimde tüm yaşamını olumlu değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda yaşamda mutlu olmanın önemli bir ögesidir (Diener vd, 1985). Sosyal destek ise bireyin çevresinden gördüğü dürüst ve empatik tepki, gördüğü ilgi, sevgi, güven,

saygı, takdir edilme, bilgi edinme ve maddi yardım gibi kişisel, sosyal, psikolojik ve ekonomik nitelikli her türlü yardım sürecidir (Yıldırım, 2006a).

Yalnızlığı etkileyen etkenlerden aile işlevleri ergenlik döneminde önemli bir etkidir. Ailenin çocuklarına sağladığı destek, yalnızlığı yordayan bir değişkendir (Özatça, 2009). Araştırma bulgularına göre yalnızlık ve sosyal destek birbiri ile ters yönde güçlü bir ilişkiye sahiptir (Çeçen, 2008; Köse, 2009). Yalnızlık düzeyinin yüksek oluşu algılanan sosyal destekteki ve sosyal ağdaki eksikliklere bağlıdır (Yeh ve Lo, 2004).

Yaşam doyumu, bireylerin gelir, aile, iş sahibi olması gibi faktörlerden önemli ölçüde etkilenmektedir (Lucas vd, 2004; Oishi vd, 1999; Suldo ve Huebner 2006). Çalışmalar ergenlikte olumlu anne baba tutumunun (Suldo ve Huebner, 2006) ve anne baba ile pozitif ilişkilerin (Chang vd, 2003) yaşam doyumunu artırdığını göstermektedir. Bununla birlikte; sosyal destek, psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş ve yaşam doyumu gibi birbirine yakın özelliklerle olumlu yönde ilişkisi olduğuna yönelik araştırmalar vardır. Çok sayıda çalışmada sosyal destek ile psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş ve yaşam doyumu arasında olumlu yönde ilişki kaydedilmiştir (Beedie ve Kennedy 2002; Burris vd, 2009; Danielsena vd, 2009; Edwards ve Lopez, 2006; Horstmanshof vd, 2008; Kapıkıran, 2013; Wilson vd, 2006; Yıldırım, 2004a). Sosyal destek, bireyin kendini olumlu görmesine ve problemlerle karşılaştığında onunla mücadele etme azminin artmasına neden olmaktadır (Greenglass ve Fiksenb, 2009). Yaşam doyumu üzerinde sosyal desteğin, benlik saygısının, iyimserliliğin olumlu etkileri vardır (Barrett, 1999; Benyaminia vd, 2004; Kapıkıran, 2013). Gilman ve Huebner (2006) araştırmasına göre yaşam doyumu yüksek olan ergenler akran ve anne babaları ile olumlu ilişkiler kurmakta, okula ve öğretmenlere yönelik daha olumlu tutumlar sergilemekte ve akademik olarak daha başarılı olmaktadır. Suldo ve Huebner (2006) yaşam doyumu yüksek olan ergenlerin, yaşam doyumu orta ve düşük olanlara göre duygusal, sosyal ve akademik öz-yeterliklerinin daha fazla olduğunu; anne baba, öğretmen ve arkadaşlarından daha çok sosyal destek aldıklarını ve daha az duygusal ve davranışsal problemler yaşadıklarını tespit etmişleridir. Sosyal destek algısı yüksek ergenlerin yaşam doyumu (Edwards ve Lopez, 2006) ve psikolojik uyum

düzeylerinin yüksek (Wilson vd, 2006) olduğuna dair araştırma sonuçlarına rastlanmıştır. Alan yazınındaki bu araştırmaların temel düşüncesi bize anne baba ve çocuk arasındaki ilişkinin olumlu ya da olumsuz olmasının çocuğun yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyini etkilediğini göstermektedir.

Ergenlerin yaşam doyumunu olumsuz olarak etkileyen önemli değişkenlerden birisi de yalnızlıktır (Chipuer vd, 2003; Kapıkıran, 2013). Ergenlik döneminde yaşam doyumu düşüktür (Leung vd, 2004). Önceki araştırmalar ergenlikte yaşam doyumunun azaldığını, yalnızlığın arttığını göstermektedir (Chipuer vd, 2003; Neto, 1993; Neto ve Barros, 2000). Frisen (2007)'e göre ergenlerde güçlü bir yakınlık gereksinimi olduğu için yalnızlık diğer dönemlere göre daha fazla algılanmaktadır. Yalnızlığın yaşam doyumunu üstünde olumsuz rolü vardır (Extremera vd, 2009). Yalnızlığın yaşam doyumunu azalttığına yönelik çok sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Goodwin vd, 2001; Kapıkıran, 2013; Moore ve Schultz, 1983; Neto, 1993). Yalnızlık ergen, genç yetişkin ve yaşlı gibi yaşamın her döneminde hissedilebilen olumsuz bir duygu durumudur (Joshnloo ve Afshari, 2011; Neto, 2001). Yalnızlık ile yaşam doyumunu arasında olumsuz yönde ilişki vardır (Çivitci vd, 2009; Kapıkıran, 2013; Mellor vd, 2008; Tuzgöl-Dost, 2007).

Dünyada ve ülkemizde boşanma oranları giderek artmaktadır. Boşanma sonucunda en çok etkilenen taraf çocuklardır. Boşanma ergenlerde yalnızlığı artırmakta, yaşam doyumunu düşürmekte ve daha az sosyal destek algılamalarına sebep olmaktadır. Boşanma oranları gün geçtikçe artmaktadır. Boşanmanın aile üyelerinden en çok çocukları etkilemektedir. Dolayısıyla, boşanmanın yarattığı olumsuz etkilerin hangi psikolojik ve sosyal değişkenler üzerinde olduğunun araştırılmasına gereksinim vardır. Özellikle ergenlik döneminin kendine özgü sıkıntılarıyla baş etmenin yanında anne babanın boşanmasıyla ortaya çıkan sıkıntılarla baş etmesi gerekmektedir. Bu sıkıntılardan en önemlilerinden birisi bu dönemde yaşanan yalnızlık duygusudur. Dahası, ergenlerin anne-babasıyla birlikte yaşaması ve anne babanın boşanması sonucunda yalnızlık, algılanan sosyal destek ve yaşam doyumunu bakımından, fark olup olmadığı araştırılması gereken bir problemdir.

1.2. PROBLEM CÜMLESİ

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek düzeyleri ve bu değişkenler cinsiyet, sınıf düzeyi, karne notu, gelir düzeyi, anne baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı açısından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.3. ALT PROBLEMLER

1. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık düzeyi anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
2. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yaşam doyumu düzeyi bakımından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
3. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde sosyal destek düzeyi bakımından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
4. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde sosyal destek ağları bakımından anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
5. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
6. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
7. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri karne notuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
8. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri gelir düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
9. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

- 10.Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri baba eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 11.Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?
- 12.Boşanmış aileye sahip ergenlerde boşanma üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, boşanmış ve boşanmamış aileden gelen ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek ve ilgili alan yazınına katkıda bulunmaktır.

1.5. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Aile toplumun temel birimidir. En temel sosyal yapı olmasının yanında işlevleri açısından da önemli bir yere sahiptir. Günümüzde boşanma gitgide artmaktadır. Ailelerin artan oranlarda parçalanması sonucunda en çok etkilenenlerin çocuklar olması boşanmayı konu alan araştırmaların önemini artırmaktadır. Özellikle ergenlik dönemini yaşayan lise öğrencilerinin baş etmesi gereken birçok gelişim görevi varken ailenin parçalanması ile baş etmek oldukça güçtür. Bu çerçevede boşanmış aile çocukları ile boşanmamış aile çocuklarının karşılaştırılması büyük önem arz etmektedir.

Günümüz toplumunda kişiler arası ilişkiler önemli bir kavram haline gelmiştir. Yalnızlık, kişinin kişiler arası ilişki ağının yetersizliğini göstermektedir (Perlman ve Peplau, 1984). Bu durum kişi üzerinde olumsuz duygulara sebep olabilmektedir. Aile ve yalnızlık kavramları değerlendirirken iki kavramında sosyallik boyutu dikkat çekmektedir. Sosyal destek kavramı tanımlarda da yer

aldığı gibi bireyin çevresinden gördüğü her türlü yardım sürecidir (Yıldırım, 2006a). Ailenin parçalanması sürecinde sosyal destek azalacağı öngörülmektedir. Bu süreçte sosyal destek ergene olumlu destek sağlayarak bu süreci daha az sıkıntılı yaşamasına yardım edecektir. Yaşam doyumu kavramı ise bireyin öznel iyi oluş ve mutluluğu ile doğrudan ilişkili bir kavramdır ve belki bireyin yaşantısı ve mutluluğu için en önemli değişkendir (Pavot ve Diener, 1993). Alan yazının da özellikle son yıllarda daha çok önem kazanan yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek kavramlarının bir arada incelenmesi önemlidir.

Alan yazının da çok sayıda anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların karşılaştırıldığı araştırmalar mevcuttur (Amato ve Keith, 1991; Aral ve Başar, 1998; Biçer, 2009; Büyükhahin, 2009; Erürker, 2007; Fiyakalı, 2008; Öngider, 2011; Özcan, 2005; Öztürk, 2006). Bunun yanında bu araştırmada kullanılan yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek değişkenlerinin de çok sayıda araştırmaya konu olduğu gözlenmektedir (Aral vd, 2006; Butler vd, 2002; Chang vd, 2003; Demirli, 2007; Dingiltepe, 2009; Kızıldağ, 2009; Pancar, 2009; Sobolewski ve Amato, 2007; Şirvanlı-Özen, 1998; Woosley vd, 2009; Wyman vd, 1985; Zullig vd, 2005). Bu değişkenler her ne kadar boşanmış aile çocukları ile boşanmamış aile çocuklarının karşılaştırıldığı araştırmalarda kullanılmış olsa da tüm bu değişkenlerin bir arada incelendiği araştırmalar az sayıdadır. Bu araştırma bu açıdan alan yazınına katkı sağlayarak alan yazınındaki açığı kapatmayı amaçlaması açısından önemlidir.

Bu araştırmada yukarıda belirtilenlerden hareketle boşanmış ve boşanmamış aileden gelen ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerini karşılaştırarak alanda çalışan uzmanlara ışık tutması, anne babalara yol göstermesi ve yeni araştırmalara kaynaklık etmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

1.6. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI

1. Öğrenciler araştırma kapsamında kendilerine verilen ölçekleri doğru ve içten yanıtlamışlardır.

2. UCLA Yalnızlık Ölçeği ergenlerin yalnızlık düzeylerini belirlemede yeterlidir.
3. Yaşam Doyumu Ölçeği ergenleri yaşam doyum düzeylerini belirlemede yeterlidir.
4. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ergenlerin sosyal destek düzeylerini belirlemede yeterlidir.
5. Kullanılan ölçekler ölçtükleri özellikler bakımından geçerli ve güvenilirlerdir.
6. Araştırmaya katılan liseli ergenler evreni temsil eder niteliktedir.

1.7. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma Isparta il merkezinde araştırmanın yapıldığı liseler ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulgular 2011-2012 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Araştırmada kullanılan demografik değişkenler öğrencilerin verdikleri bilgiler ile sınırlıdır.
4. Araştırmada ölçülmek istenen yalnızlık, yaşam doyum ve sosyal destek değişkenleri kullanılan ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
5. Bu araştırmadan elde edilen tüm bulgular, öğrencilerin ölçeklere verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.
6. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarından elde edilen veriler sebep-sonuç ilişkilerini belirtmemektedir. Sadece değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamaktadır.
7. Araştırma sonuçları üzerinde araştırmacılardan, katılımcılardan ve uygulama ortamından kaynaklanan kontrol dışı faktörlerin etkisi görülebilir.

1.8. TANIMLAR

Boşanma: Evlilik bağının kopması, evliliğin geçersiz olması ve eşlerin fiziksel ve hukuki olarak evlilikle ilgili sorumluluklarının bitişidir (Erürker, 2007: 25).

Yalnızlık: Herhangi bir grupta dışlanmış olma yaşantısı, olumsuz bilişsel deneyim, sevilmediğini hissetme, sosyal ilişkilerdeki yetersiz durumudur (Perlman ve Peplau, 1984).

Yaşam Doyumu: Öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir. Bireyin kendisine yüklediği kriterler ile yaşam koşullarını algılayışı arasındaki karşılaştırmaları, dolayısıyla kendi yaşamı hakkında değer biçmesini içermektedir. Kişinin mutluluğunu kişinin seçtiği kritere göre bilişsel olarak değerlendirdiği bir yargı sürecidir (Pavot ve Diener, 1993).

Sosyal Destek: Bireyin çevresinden gördüğü dürüst ve empatik tepki, gördüğü ilgi, sevgi, güven, saygı, takdir edilme, bilgi edinme ve maddi yardım gibi kişisel, sosyal, psikolojik ve ekonomik nitelikli her türlü yardım sürecidir (Yıldırım, 2006a).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde boşanma, yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek le ilgili kavramsal ve kuramsal açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. BOŞANMA KAVRAMI VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.1.1. BOŞANMA

Endüstrinin gelişmesi ile başlayan sosyo-ekonomik ve demografik değişiklikler aile yapısını da etkilemiştir. Bu etkiler; bir arada yaşayan geniş ailelerin çözülerek; anne baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailelerin oluşmasına neden olmuştur. Dahası, bu değişim, kadının sosyal ve ekonomik hayatta yer almasına, ilk evlilik yaşında yükselmeye, doğum oranlarında azalmaya, boşanmaya ve yaşlı popülasyonda artışa neden olmuştur (Ekşi, 2005: 68).

Geniş ailenin egemen olduğu feodal dönemde evlilik esnek olmayan kurallara bağlıdır. Boşanma dini ve örfi kuralların baskısıyla tabu olarak görülmüştür. Sanayi devrimiyle yaşanan modernleşmeyle evlilik katı kurallardan kurtulmuş, evlenilecek kişinin seçiminde bireysel tercih ön plana çıkmış ve evlilikten beklentiler yükselmiştir. Beklentilerin karşılanmadığı noktada ise boşanma, artan oranları sonucunda daha fazla kişiyi ve çocuğu etkilemesiyle evrensel sorun haline gelmektedir (Aydın ve Baran, 2010: 118). Boşanma; kişilikleri, değerleri, alışkanlıkları ve tepkileri ile birbirine uyum sağlayamayan,

bir arada iken kişilerin sosyal ve mesleki sorunlar yaşadığı, vücutsal ve ruhsal yakınmalar geliştirebildiği, kişilerin ayrı ayrı daha sağlıklı olduğu sosyal bir gerçekliktir (Öztürk, 2006).

Bohannan'a (1970) göre boşanma karmaşık bir sosyal olgu olduğu kadar, kişi için de karmaşık bir tecrübedir ve altı durumdan oluşmaktadır. Boşanmanın karmaşıklığı, söz konusu altı durumun aynı anda olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durumlar:

1. Duygusal Boşanma: Evliliğin çözülme sürecidir. Eşler beraberliklerini devam ettirebilirler ama birbirine karşı güven ve çekicilikte azalma oluşur.
2. Hukuki Boşanma: Hukuk önünde evlilik sözleşmesinin sona erdirilmesidir.
3. Ekonomik Boşanma: Evlilik aynı zamanda ekonomik bir birlikteliktir. Hukuki boşanma ile birlikte ekonomik olarak da bir anlaşmanın sağlanması ve ailenin mallarının ayrılması gerekmektedir.
4. Anne-Baba Olarak Boşanma: Eşler birbirlerinden boşanmakta ancak çocuklarından boşanmamaktadırlar ve anne baba rolleri devam etmektedir.
5. Toplumsal Boşanma: Toplumun boşanmayı nasıl değerlendirdiğini içerir. Boşanmış kişiler, az veya çok toplumsal çevreleri değiştiği için acı çekerler. Boşanmayla birlikte genelde toplumsal çevre de değişir.
6. Ruhsal Boşanma: En son ve en zor yaşanan evredir. Fakat şahsi olarak en yapıcı olanı da olabilir. Ruhsal boşanma kişinin tekrar bağımsız bir birey olmasını ve bir başkasına bağımlı olmadan yaşamayı öğrenmesini gerektirir (Akt.: Sürebiçer, 2008: 26-28).

Wiseman'a (1975) göre boşanma bir yas sürecidir. Bu süreç, birbirine geçmiş beş basamak altında incelenebilir:

1. İnkâr: Eşler ciddi sorun ve zorlukları kabul ederler ancak mantıklı gerekçelerle boşanmayı gündeme getirmekten kaçınırlar.
2. Kayıp ve Depresyon: Eşler, artık sorunları birlikte aşamayacaklarını ve beraberliklerinin bir problem olduğunu anlamaya başlarlar.

3. Öfke ve İkili Duygular: Boşanma bir gerçeklik olarak kendini göstermeye başladığında, depresyondan öfke aşamasına geçiş yaşanır.
4. Yeni Bir Yaşam Tarzı ve Kimliğe Uyum Sağlama: Eşler yeni hayatlarına daha fazla zaman ayırmaya ve geleceklerini planlamaya başlarlar.
5. Kabul ve Yeni Hayata Uyum Sağlama: Kişi cinsel, sosyal ve mesleki olarak yeni hayatında yeterli hale geldikçe, boşanma olayını da kabul etmeye başlar. Stres ve depresyon azalmaya, sosyal ilişkiler gelişmeye başlar. Çevresinden kabul gördükçe kendisine olan güveni ve saygısı artmaya başlar. Önceki eşe olan kızgınlık azalır (Akt.: Sürerbiçer, 2008: 25-26).

2.1.2. BOŞANMA İSTATİSTİKLERİ

Boşanma, istenmeyen bir durum olmakla birlikte, boşanma oranları giderek artmaktadır. Dünyadaki birçok topluma paralel olarak Türkiye’de de boşanma oranlarında artış görülmektedir.

Dünya istatistikleri incelendiğinde boşanma oranları (binde) ABD’de 4.95, Rusya’da 3.36, İngiltere’de 3.08, Danimarka’da 2.81, Yeni Zelanda’da 2.63, Avustralya’da 2.52, Kanada’da 2.46, Finlandiya’da 1.85, Tatar’da 0.97, Portekiz’de 0.88, Arnavutluk’ta 0.83, Tunus’ta 0.82, Singapur’da 0.80, Çin’de 0.79, Yunanistan’da 0.76, Panama’da 0.68, Suriye’de 0.65, Tayland’da 0.68, Şili’de 0.38, Türkiye’de 0.37, Meksika’da 0.33, İtalya’da 0.27, Brezilya’da 0.26 şeklindedir (www.nationmaster.com 18/02/2012).

Türkiye’de yıllara göre evlenme ve boşanma verileri aşağıdaki tabloda verilmiştir (Tüik, 2010; 2011; 2013). Boşanma verilerinin yanında evlenme verilerini de dikkate almak gerekmektedir. Bu istatistiksel veriler incelendiğinde boşanmanın her geçen yıl artış gösterdiği ifade edilebilir.

Tablo 2.1. Yıllara Göre Evlenme ve Boşanma İstatistikleri

Yıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Evlenme Verileri	544 322	510 155	565 468	615 357	641 241	636 121	638 311	641 973	591 742	582 715	592 775	603 751
Boşanma Verileri	91 994	95 323	92 637	91 022	95 895	93 489	94 219	99 663	114 162	118 568	120 117	123 325

Tüik'in (2013) elde ettiği verilere göre; 2012 yılında evlenen çiftlerin sayısı bir önceki yıla göre %1,9 artarak 603 751'e yükselmiştir. Boşanan çiftlerin sayısı ise; 2012 yılında, bir önceki yıla göre %2,7 artarak 123 325'e yükselmiştir.

2.1.3. BOŞANMANIN SEBEPLERİ

Hukuken boşanma kararının verilebilmesi, Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olan sebeplerin gerçekleşmesine bağlıdır. Medeni Kanununun 161-166. maddelerinde belirtilen boşanma sebepleri; zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme, terk, akıl hastalığı ve evlilik birliğinin sarsılmasıdır.

Battal ve ekibinin (2008) raporunda boşanma sebepleri özel ve genel olmak üzere iki açıdan değerlendirilmiştir. Özel sebepler zina, cana kast ve pek fena muamele, cürüm ve haysiyetsizlik, terk, akıl hastalığıdır. Genel sebepler ise evlilik birliğinin temelinden sarsılması (şiddetli geçimsizlik), eşlerin anlaşması, ortak hayatın yeniden kurulamaması (fiili ayrılık)tır.

Tuncer (2009) Türkiye'de aile yapısını incelediği araştırmasında boşanma sebepleri içinde, en önemli boşanma sebebi olarak; % 31.9 ile aldatma aldatılma ve %20.1 ile sorumsuz ve ilgisiz davranma olduğunu bulgulamıştır. Dayak ve kötü muameleden dolayı boşananların oranı % 11.9'dur. Boşanma sebepleri cinsiyete göre önemli farklar göstermekte, her iki cins de; en çok sorumsuz ve ilgisiz davranma ve aldatma yüzünden boşanmış

olmakla birlikte, cinsiyete göre dayak, kötü muamele, terk etme ve eşlerin ailelerine karşı saygısız davranması en çok fark yaratan boşanma sebepleridir (Tuncer, 2009: 77). Bununla birlikte, Keskin (2007) boşanmanın sosyolojik ve psikolojik nedenlerini araştırdığı araştırma sonucuna göre boşanma sebepleri; geçimsizlik, eğitimsizlik, işsizlik, ekonomik bunalım, güvensizlik, aşırı kıskançlık, aldatılma korkusu, yaş farkı, zina, formalite evlilikler, kadın erkek arasındaki maddi dengesizlik, aşırı aile düşkünlüğü, kadına şiddet ve hakaret, eşyle cinsel ilişkiye girememe, küçük yaşta evlenme, kültür farklılığı, psikolojik sorunlar, kötü alışkanlıklardır.

2.1.4. BOŞANMANIN ETKİLERİ

Boşanma çok farklı faktörlerden oluştuğu için, her boşanma diğerinden farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu, boşanmanın kendine özgü, karmaşık ve çok yönlü bir sosyal gerçeklik olduğunu göstermektedir. Farklı değişkenlerin etkisiyle meydana gelen boşanma, hem eşler hem de çocuklar üzerinde farklı etkiler doğurmaktadır (Dingiltepe, 2009: 3). Boşanma çocuğun gelişiminde en önemli faktör olan aileye son veren ve özellikle çocuklar üzerinde yaşam boyu etkileri olan bir olaydır (Akyüz, 1978: 2). Çocuk açısından düşünüldüğünde, o güne kadar en fazla bağlı olduğu iki kişiye, o andan sonra eşit olarak ulaşamayacaktır (Öngider, 2011: 67).

Steinberg'e (2007) göre, boşanmış ailelerden gelen ergenlerin boşanmamış ailelerden gelenlere göre daha fazla sorunu vardır. Bu farklılık klasik "hem anne hem babalı olmak birisinin eksik olmasından daha iyidir" ya da "tüm çocuklar bir anneye ve bir babaya gereksinim duyarlar" yaklaşımıyla açıklanmayacak kadar karmaşıktır. Bu görüşleri destekleyen dört tür bulgu vardır. İlk olarak; bir gencin yaşamında önemli bir yeri olan yetişkinlerle ilişkisinin niteliğinin, evinde var olan anne baba sayısından daha belirleyicidir. İkinci olarak; ergenin ruh sağlığı açısından önemli olan boşanma sonucu oluşan aile yapısı değil, boşanma sürecinin kendisidir. Üçüncü olarak, evlilik çatışmasına maruz kalmak, gelir sıkıntısından ileri gelen ciddi stres dönemleri gibi boşanmanın olumsuz sonuçları belirleyicidir. Son belirleyici ise, kalıtımsal

farklılıklardır (Steinberg, 2007: 171-172). Bauserman (2002), boşanmaya uyumda velayetin önemi üzerinde durmaktadır. Özellikle boşanma süreci ve boşanmanın ardından anne babanın velayet konusunda anlaşması veya anlaşmazlığının çocuğun uyumunu etkilediğini belirtmektedir. Amato (1993), çocukların boşanmaya uyumunu, beş bakış açısı üzerinden yorumlamıştır. Bunlar velayeti almayan ebeveynin çocuktan uzak olması, velayeti alan ebeveynin uyumu, ebeveynler arası çatışma, maddi zorluklar ve yaşamdaki stresli değişikliklerdir. Boşanma sonrasında velayeti alan ebeveynin psikolojik uyumunun çocuğun iyilik halini olumlu etkilediğini ile sürmüştür.

Boşanma çocukları çeşitli düzeylerde etkilemektedir. Çocuğun kişilik özellikleri, anne babanın ayrılmadan önceki ve sonraki ilişkileri, çocuğun hangi eşle kaldığı (Fındıkçı ve Akıngüç, 1992: 429); boşanmanın gerçekleştiği dönemde çocuğun gelişim dönemi (Erürker, 2007: 27); yaş, cinsiyet ve boşanma üzerinden geçen süre önemli faktörlerdir (Özatça, 2009).

Boşanmanın cinsiyete bağlı yarattığı etkilere bakıldığında, bu etkilerin kız ve erkek açısından farklılıklar gösterdiği görülmektedir (Fiyakalı, 2008: 19). İki yıllık izleme çalışması sonucunda; boşanma sonrası, kızların sosyal, duygusal ve akademik yönden olumlu gelişim gösterdikleri; erkeklerin ise, olumlu gelişim göstermedikleri sonucuna ulaşılmıştır (Amato, 2000). Block ve arkadaşları (1986) tarafından yapılan araştırmaya göre boşanmadan sonra erkek çocuklarda atılganlık ve saldırganlık davranışları görülmesine rağmen, kızlarda boşanmanın etkisinin daha az olduğu görülmüştür. Erkek çocuk, babasının ayrılmasını kendi bilinçdışı ya da bilinçli isteklerinin gerçekleşmesi biçiminde yaşayabilir ve suçluluk duyabilir (Tuzcuoğlu, 1994). Babanın ailenin ihtiyaçlarını sağlayan, aileyi koruyan rolü göz önüne alındığında babanın evden gidişi, çocuğun zihninde babanın “kayıbı”, babanın kaybı ise “varoluş” açısından kritik olan güvenli aile ortamının kaybı olarak yorumlanabilir. Konuya Oedipal karmaşa açısından bakılırsa, babanın evden gitmesi Oedipal çocuk için rakibin evden gitmesidir. Ne var ki, çocuk güçlü babasının yerini alabilmekten çok uzak, babayla karşılaştırıldığında yetersizdir. Babanın evden gitmesiyle, çocuk yetersizliğiyle yüz yüze kalır (Öngider, 2006). Babanın, evden uzaklaşması ile davranışlarında denetim yapacak otorite boşluğu gören çocuk, rahat ve

kontROLSÜZ davranabilmektedir. Anneden ayrı kalmak da çocuğun psikolojik ve duygusal problemler yaşamasına neden olmaktadır (Şentürk, 2008: 17).

Okul ortamında boşanmanın etkisi görülebilir. Anne babası ayrı olan çocuk, sık sık kendini arkadaşları ile karşılaştırarak günlük yaşamında dağılmış bir ailede yetişmenin olumsuzlukları ile karşı karşıyadır. Bu duygusal durum hangi yaşta olursa olsun çocuğun bir öğrenci olarak yükümlülüklerini yerine getirmesini etkileyebilir. Sonuçta çocuğun ders başarısının da etkilenebilir (Fındıkçı ve Akingüç, 1992: 432). Boşanma çocuğun eğitimdeki başarısını düşürmektedir (Şentürk, 2006: 143).

Lengua ve arkadaşları (1999), anne babasının boşanmasının üstünden 2 yıl geçmiş olan çocukların boşanmayla başa çıkma becerilerini incelediği araştırmada boşanmanın ardından çocuklarda en yoğun görülen sorunların sinirlilik, sorunlarla başa çıkamama olduğunu bulmuşlardır. Amato ve Booth (1991), boşanmanın etkilerini araştırmış, on yıllık boylamsal bir çalışma yapmış ve sonuç olarak boşanmadan sonraki ilk yıl ve ikinci yılın daha güç olduğu gözlemlenmiştir. Zaman geçtikçe boşanmanın kısa süreli etkileri kaybolmaktadır. Uzun süreli bakıldığında ise, boşanmanın etkileri doğrudan gözlenebilmektedir. İleriki dönemlerde psikolojik uyum problemleri ve evliliklerinde büyük iniş çıkışlar ortaya çıktığı ve boşanma risklerinin daha fazla olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Amato (1996), boşanmanın çocuk üstündeki uzun süreli etkisini araştırmış ve ebeveynleri evli olan kişilerin boşanma oranının %13, eşlerden birinin ebeveyninin boşanması durumunda oranın %19'a; her iki tarafında ebeveyni boşanmışsa, oranın %37'ye yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguyu destekler biçimde boşanmış ailelerden gelen yetişkinlerin, karşı cinsle sorunlu ilişkiler yaşadığı ve kendi evliliklerinde boşanma oranlarının boşanmamış aile çocuklarına göre daha fazla olduğu belirtilmektedir (Amato ve Keith, 1991). Wolfinger (2003), boşanmanın çocuk üzerindeki uzun süreli etkilerini araştırdığı çalışmasında boşanmış ailelerin çocuklarının kendi evliliklerini sürdürme oranlarının daha az olduğunu saptamıştır. Amato ve Keith (1991) tarafından yapılan çalışmada çocukluğunda anne babası boşanan yetişkinlerin boşanmayanlara göre psikolojik uyumlarının

daha az, sosyoekonomik durumlarının daha düşük ve kendi evliliklerinde daha fazla sorunlar yaşadıklarını bulmuşlardır.

2.1.5. GELİŞİM DÖNEMLERİNE GÖRE BOŞANMANIN ETKİLERİ

Erikson'un psikososyal, Freud'un psikoseksüel, Piaget'nin bilişsel gelişim modellerinde çocukların içinde buldukları yaş dilimlerinin belirli gelişim aşamalarını göstermesi bakımından ne kadar önemli olduğu bilinen bir gerçektir (Erürker, 2007: 2). Erkan'ın (1989) yaptığı litaretür taramasına göre boşanma sırasında çocuğun yaşı ile etkilenme düzeyinin 3 farklı görüş çerçevesinde olduğunu rapor etmiştir:

1. Anne babanın boşanması çocuk ne kadar küçük yaşta iken gerçekleşirse etkisi de o kadar fazla olmaktadır. Bu görüş kümülatif etkiye dikkat çekmektedir.
2. 3-5 ya da 6 yaş arasında yani oedipal dönemde gerçekleşen boşanmaların yıkıcı, travmatik ve uzun süreli olduğudur. Bu görüş kritik döneme dikkat çekmektedir.
3. Boşanmanın çocuklar için travmatik bir olay olarak kabul etmekte fakat çocukların boşanmanın ardından bir iki yıl içinde boşanmanın etkisinden sıyrıldığını düşünmektedir. Bu görüş boşanmanın etkisinin giderek azalmasına dikkat çekmektedir.

Boşanmanın her geçen gün artan oranlarda gerçekleşen bir olgu olması ve ailelerin dağılması gerçeği boşanma istatistiklerindeki verilerle de sayısal olarak desteklenmektedir. Her boşanmanın kendine özgü ve karmaşık sebepleri olsa da boşanmanın olumsuz sonuçları ile belki de en çok çocuklar karşılaşmaktadır. Hangi gelişim döneminde olursa olsun boşanmanın çocuklar üzerinde pek çok olumsuz sonuçları vardır.

2.1.5.1. Bebeklik Dönemi

Boşanma, sadece bedensel bir ayrılış olup geçicidir. Boşanma sırasında, eğer çocuk tek ebeveynli olduğu zamanı hatırlamayacak kadar küçükse

ilköğretim yaşına kadar etki kendisini daha az göstermektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2011). Bebeklikte geliştirilen en önemli şey güven duygusudur. Boşanma sürecinde fiziksel olarak dokunma, kucaklama gibi davranışlarda azalma gerçekleşirse güven duygusu gelişmeyebilir (Sommers-Flanagan vd., 2009: 186).

2.1.5.2. Okul Öncesi Dönem

Ebeveynlerin ayrı yaşamalarına neden olan etkenlerin neler olduğunu tam olarak kavrayamayan çocuk, kendisini suçlu hissetmektedir. Anne ve babasının kendisi yüzünden ayrıldığını düşünen çocuk, kendisini sevilmeyen kişi olarak nitelendirmektedir (Şentürk, 2006: 170). Çocuk anne ve babanın eş olmadıkları halde nasıl anne baba olduklarını anlamakta bir çelişki yaşayarak sevilmediğini hissedebilmektedir (Aral ve Başar, 1998: 92). Anne babalarının onları terk etmesinden, giden ebeveyn tarafından eskisi kadar sevilmemekten korkarlar (Sezen-Sürerbiçer, 2008: 38).

2.1.5.3. Okul Dönemi

Çocuk, anne babası arasındaki anlaşmazlığı anlamaya, ikisi arasında taraf tutmaya başlamıştır. Boşanma çocukta anne ya da babasına, bazen ikisine birden güvenini yitirmesi sonucunu doğurur (Akyüz, 1978: 4). Çocuk huzursuzluk, sinirlilik, karamsarlık, öfke nöbetleri gösterme eğilimindedir. Ölüm düşüncesi, yitirme ve kendini boş hissetmeyle dolu olup, aşırı alınganlık duygusu ile acı çektikleri görülür (Tuzcuoğlu, 1994). Okul çağındaki çocuklar olumsuz duygulardan kurtulmak için “reddetme” ve “karşıt tepki verme” savunma mekanizmalarını kullanabilirler ve anne babasını tekrar birleştirme çabası içine girebilirler (Rankin ve Maneker, 1985).

2.1.5.4. Ergenlik Dönemi

Ergenler, boşanmayı çok boyutlu olarak algılamakta ve değişik tepkiler verebilmektedirler. Kimi ergen boşanmanın yasını tutarken kimisi duygusal desteğe ihtiyaç duymakta, kimisi bağlılık çatışması yaşamakta, kimisi ailenin

sorumluluğunu almaktadır (Keskin, 2007). Kız ve erkek ergenler boşanma sürecinin farklı evrelerinde etkilenmektedir. Erkek ergenler, boşanmadan sonra, kız ergenler boşanmadan önceki dönemde olumsuz tepkiler göstermekte ve tepkilerini boşanma sonrasında da devam ettirmektedirler (Dohert ve Needle, 1991). Boşanmış ailelerden gelen ergenler bireyselleşme sürecine erken başlamaktadır (Steinberg, 2007: 338). Duygu durumundaki değişim, depresyon ve kaygı düzeyindeki artma intihar girişimine yol açabilmektedir. Uzun vadede evlilik ve yakın ilişkilerle ilgili tutumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Akademik başarısı düşmekte, motivasyonu azalmakta, devamsızlık yapabilmekte ve arkadaşlık ilişkileri bozulmaktadır (Kuyucu, 2007: 2). Boşanmış ailelerdeki ergenlerin geç sosyalleştikleri, öfke, itaatsizlik, kurallara karşı gelme gibi tepkiler geliştirdikleri, depresyon, endişe, okula uyum sağlamada güçlük, akademik başarıda düşme, güvensizlik, gelecek kaygısı, çekingenlik, suçluluk, benlik algısında zayıflama, özgüven eksikliği gibi sorunlar yaşayabildikleri bilinmektedir (Meriç, 2007).

2.1.6. BOŞANMA SONRASI ÇOCUKLARIN YAŞADIKLARI DUYGU DÜŞÜNCE VE TEPKİLER

Wallerstein ve Lewis'e (2004) göre boşanmanın ardından çocuğun ilk yaşadığı duygu şok ve mutsuzluktur. Ayrıca yalnızlık, ebeveynlere öfke ve şaşkınlık duyguları da sık görülmektedir. Boşanmanın ardından çoğu çocuk büyümenin zor olduğunu söylemektedir. Çünkü çocuk boşanmanın ardından radikal değişiklikler yaşamaktadır.

Çocukların boşanmadan sonraki ilk dönem düşünceleri; (genel düşünceler) ailesinin bu tür yaşantı yaşamamış olmasını istemesi, küçük olmadan dolayı olayların farkında olmadığı; (ebeveyn ile ilgili düşünceler) ayrılan ebeveyni görüp göremeyeceği, ebeveyninden ayrılmamış olma isteği, evi kimin geçindireceği; (kendi ile ilgili düşünceler) yalnız kaldığı, neden kendi ailesinin başına geldiği, ayrılık nedeninin kendisi olup olmadığı, ebeveynlerinin hata yaptığı, kendi fikrini sormadığı; (sosyal hayata ilgili düşünceler) boşanmayı arkadaşlarına nasıl anlatacağı şeklindedir. Son dönem düşünceleri ise; (genel

düşünceler) tek ebeveynli aile olarak da mutlu olunabileceği, ne olursa olsun yine de birleşmelerini dilediğini; (ebeveyn ile ilgili düşünceler) birlikte yaşadığı ebeveynin kendisinin hem anne hem de babası olduğu, yapılan aktiviteleri sadece yaşadığı ebeveyni ile yapabileceği, birlikte yaşamadığı ebeveynini hafta sonu görmek için sabırsızlandığı, birlikte yaşamadığı ebeveynin kendisi ile iletişim kurma istemediği; (kendi ile ilgili düşünceler) daha fazla sorumluluk aldığı, ailesinin kendisine daha fazla ilgi gösterdiği; (sosyal hayata ilgili düşünceler) yaşlılarının ailesi birlikte olduğunda kendi ailesinin neden birlikte olmadığı şeklindedir. Çocukların boşanmadan sonraki ilk dönem duyguları olumsuz duygular olup mutsuzluk, üzüntü, korku, kaygı, özlem, yalnızlık, eksiklik, boşluk, sinir, öfke, hırçınlık, acı, kırgınlık, şaşkınlık şeklindedir. Son dönem olumsuz duyguları; mutsuzluk, üzüntü, özlem, ölme isteği, güçsüzlük, kaygı, sinirdir. Son dönem olumlu duygular ise kabullenme, olgunluk, mutluluk, azalan mutsuzluk, dayanıklılık olabilmektedir (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2011).

Çocuklar anne babasının boşanmasına suçluluktan (sorumlunun kendileri olduğu duygusu) kızgınlığa (anne babayı suçlama) ve yadsımaya (hiçbir şey olmamış gibi davranma) kadar değişik biçimde tepki gösterirler (Gander ve Gardiner, 2004: 309). Türkaslan'a (2007) göre boşanmadan sonra çocuklarda görülen ortak tepkiler suçluluk, korku, öfke, üzüntü, barışma arzusu, yemek yeme ile ilgili sorunlar, uyku sorunları, reddetme, gerileme, okul sorunları, fiziksel sorunlar ve yalnızlıktır.

2.2. YALNIZLIK KAVRAMI VE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

2.2.1. YALNIZLIK

Yalnızlık, insan ömrünün herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilecek bir duygu durumu olmakla birlikte, sosyal ve ekonomik boyutları da bünyesinde barındırmaktadır (Duyan vd, 2008: 39). Yalnızlık duygusu durumsal ve kısa sürelidir. Ancak, bazı kişiler yalnızlığı farklı oluşumlar içerisinde ve sık sık

hissetmekte, zaman içerisinde bu duygulanım kişiliklerinin bir özelliği haline gelmektedir (İmamoğlu, 2008: 91).

Yalnızlığın tarihçesi incelenecek olursa Paleolitik çağda kabileler halinde yaşayan insanlar bir arada yaşamak zorundaydılar. Bu dönemde yalnız olmak, çetin bir hayatı göze almakla ve ölümlle eş sayılırdı. Tarım toplumuna geçildiğinde kabile yapısı, yerini geniş ailelere bıraktı. Toprakta ürün almak için geniş aileye ihtiyaç vardı. Endüstri devrimi ile yaşam biçimi değişti. Bu dönemde büyük kentlerde yaşayan, anne baba ve çocuktan oluşan çekirdek aile şekillendi. Yaptıkları iş ve aldıkları ücret geniş aile yapısına olanak vermiyordu. Böylece ileri çıkan çekirdek aile yapısı günümüze kadar geldi. Büyük kentlerde yaşamak bu çelişkilere yol açmaya başladı. Uyum sorunu yaşayan insanlar, kendilerini kalabalığın içinde yalnız hissediyorlardı (Tok, 2004: 53).

İmamoğlu (2008) yalnızlıkla ilgili değişkenleri dört ana başlık altında toplamıştır. Bunlar; kişilik özellikleri, depresyon, kültür ve sosyal çevre, aile ilişkileridir. Perlman ve Peplau (1984) yalnızlığın birbirini etkileyen üç temel unsurun herhangi bir grupta dışlanmış olma yaşantısı, olumsuz bilişsel deneyim, sevilmediğini hissetme, sosyal ilişkilerde yetersizlik olduğunu belirtmektedir. Rokach'a (2012) göre yalnızlığın üç ayırt edici karakteristik özelliği vardır. Birincisi; yalnızlık insan olmanın temeli olan evrensel bir olgudur. İkincisi; periyodik olarak herkes tarafından paylaşılmasına rağmen yalnızlık özünde kişisel ve durumsal değişkenler tarafından etkilenen öznel bir deneyimdir. Üçüncüsü; karmaşık ve çok yönlü bir deneyim olan yalnızlık her zaman acı ve ciddi sıkıntı veren, bireysel bir olgudur.

Rokach'a (2004) göre yalnızlığın etkileri:

1. Yalnızlık insan sevgisi ve samimiyet üzerinde zararlı olabilir.
2. Yalnızlık dikkati başka yöne sevk ederek, enerjinin ve yaratıcılığın olumlu yönde kullanılmasını engeller ve kişiye psikolojik açıdan zarar verir.
3. Yalnızlık duygusu, basa çıkılmadıkça, insan yaşamının belirleyicisi ve kuralı haline gelen bir güce dönüşebilir.

4. Yalnızlık, yüzleşilmediği ve etkili bir şekilde başa çıkılmadığı takdirde hassas ve katı insanlar yaratır.
5. Yalnızlık yaşam kalitesini de kötü etkiler.

Araştırmalara göre yalnız hissettiğini söyleyen insanların sahip olduğu 4 duygu durumu vardır. Bunlar umutsuzluk (çaresiz, panik, aciz, korkmuş, terkedilmiş, savunmasız); can sıkıntısı (sabırsız, sıkılmış tedirgin, kızgın, aciz); benlik reddi (çirkin hissetme, düşük benlik, mahcup, güvensiz) ve depresyon (üzgün, depresif, önemsiz, yalnız, melankoli, yabancılaşmış) dur (Rubinstein vd, 1979: 64).

Haliloğlu (2008) yalnızlığın nedenlerini; sosyal destek eksikliği, düşük benlik algısı, zayıf sosyal beceriler, bağlanma ilişkisi ve bağlanma figüründen ayrılıklar, bireysel ve psikolojik faktörler, sosyal ilişkilerdeki eksiklikler, gerçek dışı öznel değerlendirmeler, bilişsel faktörler, sıkıntı veren duygular ve duygusal zorlanmalar, toplumsal ve çevresel faktörler olarak sınıflandırmıştır. Bununla birlikte yalnızlığın nedenleri; mevcut sosyal ilişkilerdeki değişiklikler (duygusal ilişkilerin bitmesi, aile ve arkadaşlardan fiziksel ayrılma, statü değişikliği); arzu edilen sosyal ilişkilerdeki değişiklikler (gelişimsel değişiklikler, durumsal değişiklikler, beklentilerdeki değişiklikler); sosyal ilişkilerin miktarı ve kalitesi; kişisel faktörler (utangaçlık, özsaygı, sosyal beceriler, benzerlik, demografik değişkenler, çocukluk yaşantıları) ve kültürel ve durumsal faktörler (kültürel değerler, sosyal normlar, durumsal kısıtlamalar)dir (Perlman and Peplau, 1981: 37-45). Ayrıca yalnızlıkla düşük benlik saygısı, depresyon, utangaçlık, kaygı, kızgınlık ve gerginlik, nevroz ve içedönüklük, aşırı duyarlılık, kendini suçlama ve değersizlik, düşük eğitim seviyesi gibi faktörler olumlu yönde ilişki bulunmuştur (Yaşar, 2007).

Ernst ve Cacioppo'a (1999) göre yalnızlık, yakın ilişki kurma isteğini yansıtan bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğeleri barındıran bir duygudur. Bilişsel düzeyde, kişinin ilişkilerinden beklentileri ile şimdiki ilişkilerinden aldığını değerlendirilmektedir. Duyuşsal düzeyde, yapılan değerlendirme sonucu bireyin yaşadığı olumlu ya da olumsuz duygular yer almaktadır. Davranışsal düzeyde değerlendirme ve duygulanımların ifade edilmesi söz konusudur.

2.2.2. YALNIZLIK TANIMLARI

Yalnızlık tanımları 3 ana noktada birleşir:

1. Yalnızlık öznel bir deneyimdir ve nesnel sosyal izolasyon ile eş anlamlı değildir.
2. Yalnızlık kişinin sosyal ilişkilerinin eksikliğinin sonucudur.
3. Yalnızlık itici bir deneyimdir (Peplau, 1985: 271-272).

Geçtan'a (1998) göre yalnızlık bireye acı veren, istenmeyen bir durum iken tek başına olmak kimi insanlar tarafından tercih edilebilen bir durumdur. Kimi yaratıcı bireyler yapıtlarını sadece tek başına olduklarında çıkarabilirler. Rogers'a (1994) göre yalnızlık bireyin diğerleri ile hiçbir gerçek ilişkisinin olmadığını hissettiği an ortaya çıkan bir durumdur. De Jong-Gierveld'e (1998) göre yalnızlık, bireyin istediği ilişkileri kurmada kendini yetersiz hissettiğinde ortaya çıkan ve arzu edilen kişilerarası ilişkiler ile sahip olunan kişiler arası ilişkiler arasında fark yaşandığında hissedilen bir durumdur. Yalnızlık, daha çok bireylerarası engeller ve iletişimsizlik nedeniyle, bireyin çevresindeki insanları tehdit aracı olarak görmesi, yüksek düzeyde kaygı duyması ve insanlardan uzaklaşmasıdır (Yalom, 2000). Özetle; yalnızlık, sosyal ilişki eksikliğinden ortaya çıkan olumsuz bir öznel deneyimdir.

2.2.3. YALNIZLIĞIN TÜRLERİ

Geçtan (1998) 5 farklı yalnızlık türü tanımlamıştır. Bunlardan birincisi, bir insanın tek başına yaşaması biçimindeki somut yalnızlık; ikincisi, kendi toplum grubuna yabancılaşma biçiminde yaşanan yalnızlık; üçüncüsü, çevresi tarafından itilme sonucu yaşanan yalnızlık; dördüncüsü, bir insanın çevresiyle ilişkilerini en aza indirerek kendi seçimi ile yaşadığı yalnızlık ve beşincisi insanın kendisini anlaşılmamış ve kimsesiz hissettiği gerçek yalnızlıktır.

Kraus ve arkadaşları (1993) yalnızlığı sosyal yalnızlık ve duygusal yalnızlık olmak üzere ikiye ayırmıştır. Sosyal yalnızlık, sosyal kaynaşmanın

kaybolması sonucu ortaya çıkar. Duygusal yalnızlık, yakınlaşmanın azalmasıyla kendini hissettiren psikolojik odaklı, kişinin kendini boşlukta hissetmesidir. Bunların yanında duygu ve davranışların sayısal sıklığını ifade eden kısmi yalnızlık tanımı da yapmıştır.

Sadler (1978) yalnızlığı kişilerarası, psikolojik, sosyal, kültürel ve kozmik olmak üzere beş farklı boyutta incelemiştir. Kişilerarası yalnızlık, bireyin kendisini başkalarından uzak olarak algılamasıdır. Psikolojik yalnızlık, benliğin farklı bölümlerinin birbiri ile ilişki kurmaması sonucu ortaya çıkan bir yalnızlık durumudur. Sosyal yalnızlık, gruptan ya da toplumdaki uzaklaşma durumudur. Kültürel yalnızlık, kişinin kültürel kaybı ya da ciddi kültürel değişimler nedeniyle başkalarından uzaklaşma duygusudur. Kozmik yalnızlık, dinsel bağın yok olması nedeniyle yabancılaşma ya da Tanrıdan uzaklaşma duygusudur (Akt: McWhirter, 1990: 418).

Yalom (2000) yalnızlığı üç gruba ayırmıştır. Birincisi kişilerarası yalnızlıktır. Bireyin başka insanlardan uzak olduğu yalnızlık türüdür. Örnek olarak sosyal iletişim eksikliği, coğrafi uzaklık, yakın ve doyurucu sosyal ilişki kurmaya engel kişilik yapısı verilebilir. İkincisi kişi içi yalnızlıktır. Bireyin benlik parçalanması sonucu yaşadığı yalnızlıktır. Bireyin duygu, istek ve potansiyelini bastırması ile ortaya çıkar. Üçüncüsü varoluşsal yalnızlıktır. Bireyin yaşadığı varoluş kaygısı ile ilişkili olan yalnızlıktır.

2.2.4. YALNIZLIĞI AÇIKLAYAN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

2.2.4.1. Psikodinamik Yaklaşım

Bir mantığı olan ve kişiler tarafından bilinçli bir şekilde seçilen yalnızlık normal yalnızlıktır. Fakat insanlarla ilişki kurmaya, onlarla birlikte olmaya dayanılmaz bir gerilim eşlik ediyorsa ve yaşamdan uzaklaşma temelde bu gerilimden kaçmaya yönelik bir araç durumuna gelirse bu yalnız olma arzusu nevrotik yalıtımın göstergesidir (Horney, 1999). Horney'e (1998) göre birey sevildiğini ve kabul edildiğini hissederse, kendisiyle baş başa kalabilir ancak

yalnızlık hissetmez. Çünkü diğerlerinin desteğine güvenebileceğini, bıraktığı yerde bulabileceğini bilir. Eğer birey kendini reddedilmiş hissederse, diğerlerine güvenmediği ve destek alamadığı için yalnızlık ve çaresizlik yaşar.

2.1.4.2. Varoluşçu Yaklaşım

Varoluşçu yaklaşıma göre insan hayatından sorumlu olduğu derecede yalnızdır. Derin yalnızlık kendini yaratma hareketinin yapısında vardır. Her birey varoluşta yalnızdır. Fakat yalnızlık paylaşıldığında sevgi yalıtım acısını telafi eder. Eğer varoluştaki yalıtılmış durum kabul edilebilir ve kararlılıkla yüzleşilebilirse kişi bir başkasına sevgiyle yönelebilir. Bireyin kendisini özgür, bağımsız kılabilmesi için diğerlerinden ayrılabilmeyi başarması gerekmektedir. Bu da kişilerarası yalıtımı, akabinde de yalnızlığı gerektirir (Yalom, 2000). Yalnızlık onay almak için bir başkasına bağımlı olunmadığı fark edildiğinde oluşmaktadır. Yalnızlık yaşama anlam kazandırma olgusunu kişinin yalnız başına oluşturması ve nasıl yaşayacağına yalnız başına karar verilmesinin gerekli olmasıdır. Varoluşçular kişi yalnızken kendine katlanamıyorsa başka birinin yaşanan birliktelikten yarar sağlayacağını nasıl bekler sorusunu sorar, başkaları ile somut ilişkiler kurmadan önce kişinin kendisi ile iletişim kurmasının gerekliliğini savunur. Varoluş olarak insanlar hem yalnız hem de bağımlıdır (Corey, 2008: 158).

2.1.4.3. Danışan Merkezli Yaklaşım

Rogers'a (1994) göre insan başkalarıyla hiçbir gerçek ilişkisinin olmadığını hissettiği an ortaya yalnızlık çıkmaktadır. Her insan duygularını içinden geldiği gibi ifade etmek yerine saygı duyduğu ve kendisi için önemli olan insanların onayladığı biçimde davranırsa daha çok sevilebileceğini öğrenir. Böylece dış dünyayla ilişki kurduğu bir dış davranışlar kabuğu oluşturur. Kişi isteyerek ya da zorla bu savunma kalkanlarını bıraktığında yalnızlığa en açık olduğu zamandır. Kişi, hayatın anlamının, sahte yüzünün gerçek dünyayla olan ilişkisine bağlı olmadığını, olamayacağını kabul etme eğilimine girdiği zaman yalnızlığı umutsuzluğa dönüşür.

2.1.4.4. Psikososyal Yaklaşım

Erikson'un psikososyal gelişim kuramı ergenlikte yalnızlığa karşı yakınlık krizi konusunu gündeme getirmiştir. Erikson'a göre birey kimlik kazanımından sonra diğerleriyle yakın ilişkiler kurmaya ve bağlılık yaşamaya başlar. Başarılı kimlik kazanmamış birey yalıtılmışlık ve yalnızlık yaşamaktadırlar. Yakınlık kurmayı başaramaya insanlar yalnızlıkla karşı karşıya gelirler (Burger, 2006).

2.1.4.5. Bireysel Psikoloji Yaklaşımı

Adler'e (2002) göre kişi aşağılık duygusuna kapılarak soyutlanma ve soyutlanmaya bağlı yalnızlık duygusu yaşayabilir. Yetersizliğinin fark edilmesini istemeyen bireyin insanlardan uzaklaşarak kendisini yalnızlığa ittiği söylenebilir. Çünkü yetersizlik ve soyutlanma yalnızlığa yol açmaktadır. İnsanlar kendilerini yetersiz algıladıkları için aşağılık duygusuna kapılırlar. Yetersizliklerini örtmek için başka insanlarla iletişim içinde olmayı reddederek yalnızlığı tercih ederler (Haliloğlu, 2008).

2.1.4.6. Gerçeklik Yaklaşımı

Seçim teorisine göre hiçbir yakın ilişki içine girmeyen kişiler daima yalnız ve mutsuzdur. Bu kişiler için yarın mutlu olmanın garantisi yoktur. Çünkü yarında bugünkü kadar yalnız olacaklardır. Yalnız kişiler mutlu insanların aksine kısa dönemli zevkler peşindedir (Glasser, 2005: 41).

2.2.5. YALNIZLIK VE BOŞANMA

Yapılan araştırmalarda yalnızlık duygusu ile ebeveyn ilişkisi ve aile yapısının arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür (Özatça, 2009). Pancar'a (2009) göre ailenin parçalanmasının çocuklarda yaratacağı sosyal ve duygusal problemlerden biri yalnızlıktır. Boşanmış ailede yetişen ergen, boşanmamış ailede yetişene göre kendini daha yalnız hissetmektedir (Kuyucu, 2007: 148).

Boşanmanın çocuklar üzerindeki sonuçları incelendiğinde erkek çocukların kızlara göre boşanmadan daha fazla etkilenip zarar gördükleri saptanmıştır. Yapılan incelemelere göre erkek çocukları daha yalnız hissetmektedir, çevreden onlara gösterilen ilgi daha azdır (Keskin, 2007). Şentürk'ün (2006) araştırmasına göre boşanma sonrasında ebeveynlerden birinin çocuğu terk etmesi, anne babanın ebeveynlik görevlerini yerine getirmemesi, onu yalnızlığa terk ederek başta okul başarısı ve birçok yeteneğinin ortadan kalmasına neden olmaktadır. Öztürk'e (2006) göre boşanma sırasında ve sonrasında duygularını ifade etme şansı tanınmazsa sonraki dönemlerde depresyon, kişilik sorunları ve dikkat eksikliği gibi sorunlar görülmektedir. Yetişkinliklerinde ise fazla ilgi istemekte, tek başlarına başarma gücü kazanamamakta ve yalnız kaldıklarında kötü hissetmektedirler (Büyükşahin, 2009: 12).

2.3. YAŞAM DOYUMU KAVRAMI VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.3.1. YAŞAM DOYUMU

Yaşam doyumu kavramı ilk kez Neugarten (1961) tarafından ortaya atılmıştır. Yaşam doyumunu tanımlamak için önce doyum kavramının açıklanması gerekmektedir. Doyum, beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanmasıdır (Neugarten vd, 1961). Diğer bir deyişle doyum, organizmada açlık, susuzluk cinsellik vb. gibi temel biyoloji ihtiyaçların ya da merak, sevgi, yakınlık, başarı vb. gibi ruhsal ihtiyaçların giderilmesi sonucu denge durumunun yeniden kurulmasıdır (Budak, 2000). Alan yazınında "iyi oluş", "öznel iyi oluş", "psikolojik iyi oluş" ve "mutluluk" kavramları yaşam doyumu kavramıyla birlikte ele alınır ve çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan kavramlardır (Şahin, 2010: 98). Bu kavramlar birbirinin yerine kullanılsa da aslında farklı anlamları vardır. Bu kavramları tek tek incelemek gerekirse; öznel iyi oluş hem yaşam doyumunu hem de mutluluğu içine alan geniş bir kavram olarak değerlendirilir (Eid ve Diener, 2004: 245). Bunun yanında her iki kavram mutluluk ile eş anlamlı kabul edilmektedir (Lu, 2000: 135). Mutluluk ve öznel

iyilik ile eş anlamlı kullanılsa da yaşam doyumu bu kavramlara göre daha farklı açılara yönelir. Mutluluk nesnel iyilik kavramı ile açıklanabilirken, yaşam doyumunda öznel yargı söz konusu olmaktadır. Öznel iyilik durumunda ise bireyin belirli psikosomatik belirtilere ilişkin duyguları ön plana çıkarken, yaşam doyumunda yaşam hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapılmaktadır (Veenhoven, 1996: 17). Mutluluğun psikolojik anlamı öznel iyi oluşturmaktır (Eryılmaz ve Öğülmüş, 2010: 189). Öznel iyi oluş kavramı, mutluluğun bireysel bir değer olduğunu ve bireyin ne derece mutlu olduğuna kendisinin karar verebileceğini kabul etmektedir.

Yaşam doyumu, bir bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun biçimde tüm yaşamını olumlu değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda yaşamda mutlu olmanın önemli bir ögesidir (Diener vd, 1985). Yaşam doyumu bireyin şu anki yaşamından algıladığı doyum, yaşamını değiştirme isteği, geçmişinden algıladığı doyum, gelecekte beklediği doyum ve yakınlarının onun yaşamı hakkındaki görüşlerini kapsamaktadır. Doyum alanları iş, aile, serbest zaman, sağlık, para, benlik ve kişinin yakın çevresidir (Diener vd, 1999).

Yaşam doyumu öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir. Bireyin kendisine yüklediği kriterler ile yaşam koşullarını algılayışı arasındaki karşılaştırmaları, dolayısıyla kendi yaşamı hakkında değer biçmesini içermektedir. Kişinin mutluluğunu kişinin seçtiği kriterlere göre bilişsel olarak değerlendirdiği bir yargı sürecidir (Pavot ve Diener, 1993).

Yaşam doyumu, birey tarafından belirlenen ölçütlerin bir derecelemeyle göre hayatını değerlendirmesinden oluşan yargısal bir süreçtir (Shin ve Johnson 1978: 475). Diğer bir deyişle, yaşam doyumu, kişinin yaşamından bütün olarak ya da aile, arkadaş, çevre gibi yaşam alanları açısından mutlu olup olmadığını ilişkin yaptığı genel bilişsel değerlendirmelerdir. Buna göre, öznel iyi oluş düzeyi yüksek olan bireylerde hem yaşam doyumu daha fazla olmakta hem de olumlu duygular olumsuz duygulara göre daha fazla yaşanmaktadır (Suldo ve Huebner, 2006).

Yaşam doyumu, bireyin yaşama dair beklentileri ve bunların karşılanma düzeyi ile ortaya çıkar. Bu durum, bireyin iyi bir yaşamın ne olduğu ile ilgili kendi oluşturduğu ölçütlerle, yaşamının aile, okul, arkadaş alanlarındaki niteliğini bir bütün olarak değerlendirmesiyle ortaya çıkar (Christopher, 1999). Bununla birlikte, yaşam doyumu, anlık duygusal yaşantılardan, ön yargı ve sosyal cazibeden etkilenmektedir (Martin vd, 2008).

Yaşam doyumu yüksek olan kişilerin 5 ölçüte uymaları gerekir. Bu ölçütler; günlük yaşamındaki etkinliklerden zevk alması, yaşamının bir anlam taşıması, yaşamda belirlediği amaçlara ulaştığı inancı, olumlu bir ben imgesine sahip olması, yaşama karşı genelde iyimser bir tutum içinde olması (Neugarten vd, 1961). Peterson ve arkadaşlarına (2005) göre yaşamdan haz alma, yaşamda anlam bulma ve bir durum, kişi ya da yaşantıya bağlanma; yaşam doyumunun üç boyutunu oluşturmaktadır.

Yaşam doyumu bilişsel değerlendirme ve duyuşsal değerlendirme olmak üzere iki yapısal değerlendirme ile ele alınır. Bilişsel değerlendirmeye karşılık gelen genel yaşam doyumu bireyin bir bütün olarak yaşam doyumunu bilişsel açıdan değerlendirmesidir. Duyuşsal değerlendirme ise bireyin ifade ettiği olumlu ve olumsuz duygulanım deneyimlerinin sıklığına karşılık gelmektedir (Sahranç, 2007: 101).

Yaşam doyumu öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir. Bireyin çeşitli yaşam alanlarındaki doyumuna ilişkin değerlendirmelerini yansıtır. Kişi haz veren yaşantıları daha çok deneyimliyor ve haz vermeyen yaşantıları daha az deneyimliyorsa bu durumda yüksek öznel iyi oluşa sahiptir. Öznel iyi oluş, bireyin kendi yaşamını bilişsel ve duygusal açıdan öznel olarak değerlendirmesini içerir (Myers ve Deiner, 1995).

Eryılmaz ve Öğülmüş (2010) öznel iyi oluş ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi matematiksel bir eşitlik kullanarak açıklamaya çalışmıştır:

$$\text{Öznel İyi Oluş} = (\text{Yaşam Doyumu} + \text{Olumlu Duygu}) - \text{Olumsuz Duygu}$$

Yaşam doyumu olumlu ve olumsuz duygulanımdan ayrı olarak öznel iyi oluşa katkıda bulunan ayırt edilebilir bir bilişsel bileşendir. Öznel iyi oluş üç bileşenli yapıyla açıklanabilirliği, yapılan çalışmalarında elde edilen bulgularla da desteklenmiştir (Diener vd, 1999).

Bireyin yaşamına yönelik yaptığı bilişsel ve duyuşsal değerlendirmeleri içeren öznel iyi oluş kavramı duyuşsal (olumlu, olumsuz duygular) ve bilişsel (yaşam doyumu) unsurları içermektedir. Öznel iyi oluş düzeyi yüksek olan bireylerde hem yaşam doyumu daha fazla olmakta hem de olumlu duygular olumsuz duygulara göre daha fazla yaşanmaktadır (Suldo ve Huebner, 2006). Öznel iyi oluş birbiri ile ilişkili ancak birbirinden farklı üç öge tarafından tanımlanabilir: olumlu etkiye bağlı olarak huzur, olumsuz etkinin yoksunluğu ve yaşam doyumu (Cha, 2003).

Yaşam doyumu olumlu olumsuz birçok faktörle ilişkilendirilmiştir. Bunlardan bazıları; egzersiz yapma, stersle başa çıkma, kendini genç hissetme, başkaları ile aynı düzeyde ya da daha yüksek düzeyde ekonomik güce sahip olma, yüksek düzeyde evlilik doyumu, içsel denetimlilik, öz yeterlilik algısının yüksek düzeyde olması ile yaşam doyumu arasından olumlu yönde ilişkiler bulunmuştur (Sahranç, 2007: 104). Eryılmaz ve Öğülmüş'e (2010) göre dışa dönüklük, duygusal dengesizlik ve sorumluluk yaşam doyumu ile ilgili değişkenlerdir. Yaşam doyumu ile bireyin kendini baş edebilir, dirençli veya dayanıklı değerlendirmesi (Sahranç, 2007: 7); bireyin sportif etkinliklerde bulunması (Toros, 2001: 35); duygusal zeka (Akkan, 2010); karşısındakinin duygularını anlama, duyguları yönetme (Kırtıl, 2009); psikolojik sağlamlık (Oktan, 2008: 71); benlik şemaları, kendilik doyumu, özsaygı (Güler, 2007); benlik saygısı (Gürsoy, 2009: 36); güvenli bağlanma (Başer-Şeker, 2009); atılganlık (Dönmez, 2007) arasında pozitif ilişki söz konusudur.

Bireyin belirlediği öznel kriterlere ne ölçüde uygun yaşadığına yönelik yaptığı olumlu ve öznel değerlendirme olarak tanımlanan yaşam doyumu mutlu olmanın önemli bir göstergesidir. Yaşam doyumu içinde bilişsel öğeleri de içeren bir kavramdır ve önemli belirleyicileri arasında aile, anne baba çocuk iletişiminin olumlu olmasıdır.

2.3.2. POZİTİF PSİKOLOJİ AÇISINDAN YAŞAM DOYUMU

Geçtiğimiz yüzyılda psikoloji alanında sürdürülen patolojik tabanlı çalışmalar, bireyin kendi yaşamını pozitif yöne götürecektir gücünün olmadığını ileri süren modeller üretmiştir. Umut, erdem, cesaret, yaratıcılık, gelecek odaklı olma, maneviyat, sorumluluk ve barış gibi konular göz ardı edilmiş ya da olumsuz tepkiler bağlamında ele alınmıştır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000: 7).

Psikolojinin güncel akımını oluşturan pozitif psikoloji ilk olarak 1960'larda hümanistik psikoloji bağlamında Abraham Maslow ve Carl Rogers tarafından öne sürülmüş ancak Martin E. P. Seligman tarafından, insanlarda neyin yanlış olduğuna değil neyin doğru olduğuna vurgu yapan yeni psikoloji akımı olarak tanıtılmıştır (Kümbül-Güler ve Emeç, 2006: 130). İlk kez 1999 yılında Martin Seligman, psikoloji biliminin insanın normal olmayan yönleri üzerinde durduğunu, güçlü ve olumlu yönlerini anlayıp geliştirmeye çalışmadığını, psikoloji bulgularının insanları nasıl daha normal, daha mutlu, daha başarılı ve daha iyi olabileceklerini öğretmek için kullanılması gerektiğini vurgulayarak "pozitif psikoloji" kavramını ileri sürmüştür (Linley vd, 2006).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında psikoloji, insanın işlevselliğinde hastalık modelini benimsemiş, hasarların tamirine odaklanmıştır. Gelişmiş insanı, gelişmekte olan toplumu ihmal etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na kadar psikoloji akıl hastalıklarının iyileştirilmesi, insanların yaşantılarının daha üretici ve doyurucu hale getirilmesi ve üstün yeteneğinin tanımlanıp geliştirilmesi olmak üzere üç temel tema üzerine yoğunlaşmıştır. Savaş sonrasında psikoloji, iyileştirmenin bilimi olmuştur. Odak akıl hastalıklarının iyileştirilmesine kaymıştır. Bu arada doyumlu insan ve gelişen toplum neredeyse yok sayılmıştır. İnsan psikolojisinin pozitif bileşenleri üzerine yapılan bilimsel araştırmalardaki bu eksiklik, araştırmacıları ruh sağlığının olumlu yönleriyle ilgilenmeye itmiş ve bu noktada "pozitif psikoloji" akımı şekillenmeye başlamıştır. Geleneksel psikolojinin aksine pozitif psikoloji dikkatleri insan doğasının güçlü yanları,

olumlu kişisel deneyim, olumlu kişisel özellikler ve erdem üzerine çekmeye çalışmış, insanın yaşam kalitesini arttırmayı hedeflemiştir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

1967'den 2000 yılına kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde 5548 saldırganlık, 41416 kaygı ve 54040 depresyonla ilgili araştırma, buna karşılık 1700 mutluluk, 2582 memnuniyet ve 415 neşe ile ilgili araştırma olduğunu saptamıştır. Olumsuz kavramlarla yapılmış 21 araştırmaya karşılık olumlu kavramlarla yapılmış 1 araştırma olduğu gözlenmiştir. Bu durum, psikolojinin ilgilendiği öncelikli konular hakkında fikir vermektedir. Günümüzde ortaya çıkan pozitif psikolojiyi benimseyen araştırmacılar, insan doğası ve sosyal ilişkiler üzerine araştırmalar yaparak; erdemler, insan karakterindeki güçlü yönler, insan hayatını yaşanılır yapan sosyal ve biyolojik faktörlerle ilgili daha fazla çalışma yapılması gerektiğini savunmuştur (Rich, 2003). Pozitif psikolojinin gelişimiyle öznel iyi oluş konusundaki çalışmalarda artış gözlenmiştir. 1990'ların sonlarında, psikoloji alan yazınında her 17 çalışmadan 1'i insanın pozitif özellikleri üzerinedir (Myers ve Deiner, 1995). Alan yazınında patoloji çalışmaları yerine pozitif psikolojiye dayalı çalışmaların 1990'lardan sonra artan hızda ele alındığı görülmektedir. Pozitif psikoloji bağlamında ergenlerin öznel iyi oluşlarıyla ilgili çalışmalar yapılmıştır (Suldo vd, 2006).

Pozitif psikolojinin hareket noktası olan soru "bir birey olarak nasıl daha mutlu, daha başarılı olabilirim"dir (Ohkay, 2006). Bu açıdan bakıldığında bireyin mutluluğu yaşam doyumu ile paralel olduğuna göre pozitif psikoloji yaşam doyumunun artmasına hizmet etmektedir.

Pozitif psikoloji birey, grup ve kurumların işleyişi ve gelişimine katkıda bulunan süreç ve koşulların incelenmesidir (Gable ve Haidt, 2005). Pozitif psikoloji ortalama bir bireyin nasıl olduğunu, bu bireyde neyin doğru gittiğini ve neyin gelişmekte olduğunu bulmaya çalışmaktır (Luthans vd, 2007). Başka bir deyişle pozitif psikoloji insanlarda neyin yanlış olduğuna değil, neyin doğru olduğuna ve bunun nasıl geliştirilebileceğine odaklanmaktadır (Luthans vd, 2006).

Pozitif psikoloji sadece patolojik durumlarla ilgilenmek yerine psikolojinin unuttuğu iki temel misyon ile ilgilenmeye başlamıştır. Bunlardan biri insanların yaşamını daha anlamlı ve verimli kılmak diğeri ise insanların potansiyelini açığa çıkarmak (Luthans ve Youssef, 2004). Bu bağlamda, psikoloji biliminin “normal” insanın daha iyi ve daha mutlu yaşamasını hedef alması gerektiğine vurgu yapan pozitif psikoloji insanların güçlü yönlerine odaklanmıştır ve kişinin potansiyelini dengede kullanmayı önermektedir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Seligman ve Csikszentmihalyi'e (2000) göre psikoloji, bireyi yalnızca hastalık ve sorunlarından arınmasına değil, bireyi temel güçlerini kullanması ve potansiyelini geliştirmesine de yardımcı olmalıdır. Pozitif psikoloji alanı, öznel yaşantı ile ilgilidir. Bunlar; iyi oluş, memnuniyet, geçmişten doyum, gelecek için umutlu olma, iyimserlik ve şimdiki mutluluktur. Bu noktada iyi oluş, memnuniyet ve yaşam doyum kavramı geçmişte temsil eden yapılar, akış ve mutluluk şu an var olanlar, umut ve iyimserlik ise geleceği temsil eden yapılardır. Bireysel düzeyde pozitif psikoloji sevme ve çalışma kapasitesi, kişiler arası ilişkiler, estetik duyarlılık, sebat, özgürlük, açık görüşlülük, gibi olumlu özelliklerle ilgilidir. Grup düzeyinde ise olumlu medeni değerlerle ve bireyleri daha iyi vatandaş yapmaya götüren özelliklerle ilgilidir.

2.3.3. YAŞAM DOYUMUNU AÇIKLAYAN DİĞER KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

2.3.3.1. Ereksel Kuramları

Wilson tarafından 1960'larda önerilen kuram ihtiyaçların doyurulmasının mutluluğa, doyurulmamasının mutsuzluğa neden olduğunu ileri sürülmektedir (Acar, 2011: 15). Bu kuram ihtiyaçların doyurulmuş olup olmamasının mutluluğu belirlediğini öne sürmektedir (Başer-Şeker, 2009: 36). Gereksinimler karşılandığında ve amaçlara ulaşıldığında yaşam doyumunun ortaya çıktığı öne sürülür. Amaçların bireyin öznel iyi oluşunu arttırmasının amaçların

ulaşılabilirliğine ve gerçekçi olup olmamasına bağlı olduğu söylenebilir (Yavuz, 2006: 28).

2.3.3.2. Etkinlik Kuramları

Aristo ilk etkinlik kuramcısıdır. İyi başarılan etkinliklerin mutluluk getirdiğini ileri sürmektedir. Etkinlik kuramcılarının tamamı mutluluğun insan aktivitesinin bir ürünü olduğunu ve mutluluğun davranıştan kaynaklandığını vurgulamaktadırlar (Acar, 2011: 15). Etkinlik kuramı etkinlik sürecine odaklanır ve sürecin mutluluğun kaynağı olduğu düşüncesine dayanır. Wilson'un yaklaşımında (Ereksel Kuram) mutluluk amaçların gerçekteşmesine bağlıdır. Etkinlik kuramı ise amaçlara ulaşma yolunda yapılan etkinliklerin mutluluk kaynağı olabileceğini savunur (Başer-Şeker, 2009: 36). Etkinlikler bireyin beceri düzeyi ile doğru orantılıdır. Etkinlik bireyin yeteneklerini aşıyorsa kaygı ortaya çıkabilir. Birey yoğunlaşma gerektiren bir etkinlik içinde ise ve bireyin yetenekleri bunu gerçekteştirecek düzeyde ise yaşam doyumunu bu çabaların sonunda gelecektir (Gürsoy, 2009: 35).

2.3.3.3. Haz ve Acı Kuramları

Wilson'un yaklaşımından hareketle geliştirilmiştir. Bu yaklaşım ihtiyaç ve amaçların doyurulmasının mutluluğa ulaştırabileceğini savunur. Houston (1981), en çok bastırılan ihtiyacın doyurulmasının en büyük hazza eriştireceğini ifade etmiştir. Kişi için önemli olan bir hedefin ulaşılması büyük bir haz duygusu getirebileceği gibi, hedef için harcanan çabanın ürünü başarısızlık olursa bu yoğun bir acı duygusu getirecektir. Kişi için hedefe ulaşmanın önemi haz ve acı duyguları açısından belirleyici bir etkidir (Başer-Şeker, 2009: 36).

2.3.3.4. Bağ Kuramları

İnsanların mutlu olma isteğine neden olduklarını açıklayan bağ modelleri altında belleğe, koşullanmaya veya bilişsel ilkelere dayanan çeşitli kuramlar vardır. Bilişsel yaklaşımlardan biri, kişinin kendisini ilgilendiren olaylara ilişkin yüklemeleridir. İyi olaylar iç, bilişsel öğelere atfedilmişse daha fazla

mutluluk getireceklerdir. Mutluluğun bellekte bir ağının bulunduğu, genel olarak bilişsel psikologlar tarafından benimsenir (Şahin, 2008: 24). Kişi duygusal yaşantılara sahip olabilmekte ve birçok günlük uyaran arasında bağ kurabilmektedir (Acar, 2011: 15).

2.3.3.5. Uyum Kuramı

Diener ve diğerlerine (1999) göre var olan koşullara uyum konusu modern kuramların odağıdır. Birey iyi ya da kötü durumlara uyum sağlamakta ve uzun süre ne çok mutlu ne de çok üzgün kalabilmektedir. Bireyin duygu sistemi yeni olaylara çok güçlü bir şekilde tepki vermekte ancak bu tepki zamanla azalmaktadır.

2.3.3.6. Yargı Kuramları

Yargı kuramına göre bireyin kullandığı standartlar önemlidir. Birey kendisini, karşılaştığı bireyden daha iyi hissederse doyuma ulaşır. Bireyin kendisinden daha az şanslı insanlarla yaptığı kıyaslamalar, bireyin iyilik durumunu artırmaktadır. Diğer insanların kötü şartlar altında yaşadığını düşünen bireylerin yaşam doyumları daha fazladır ve maddi doyumun sağlanması ancak diğer insanlar ile karşılaştırmaların yapılmasıyla ortaya çıkabilmektedir. Dilek düzeyi önemli bir kavramdır. Buna göre bireyin yaşamındaki şartlarla bu şartların birey tarafından değerlendirilmesi arasındaki fark önemlidir (Stein ve Heimberg, 2004).

2.3.3.7. Tavandan Tabana-Tabandan Tavana Kuramları

Bu iki kuram kişisel algıların merkezini savunma konusunda birbirlerine benzetmekle birlikte objektif yaşam olaylarının mutluluğa etkisi konusundaki görüşleri açısından farklılaşmaktadırlar. Tabandan tavana teorileri belirleyici olarak maddi zorluklar gibi objektif yaşam koşullarına daha çok yer verirken, tavandan tabana teorileri bireyin bu koşullar üzerinde daha az durarak kişiliğin daha belirleyici olduğunu belirtmektedir (Mpfu, 1999).

2.3.3.8. Çoklu Çelişki Kuramı

Michalos'a (1985) göre, kişinin beklentileriyle gerçek durumu arasındaki fark yaşam doyumu düzeyini belirlemektedir. Bireylerin sahip olduğu durumdan daha fazla beklentiye sahip olmaları onların mutsuzluk düzeylerini artırmaktadır. Kişinin ne yapmak istediğiyle neler yapabileceği arasındaki fark ne kadar büyük olursa kişinin cesareti de o oranda kırılmaktadır.

2.3.3.9. Akış Kuramı

Csikszentmihalyi (2005) akışı; insanların bir etkinliğe kendilerini başka hiçbir şeyi umursamayacak kadar kaptırmaları olarak tanımlamaktadır. Etkinliğin, bireyin beceri düzeyine uygun olduğunda haz verici olduğunda ifade etmiştir. Etkinlikler kolay olduğunda kişi sıkılmaktadır, zor olduğunda kaygıya neden olabilmektedir (Başer Şeker, 2009: 36).

2.3.4. YAŞAM DOYUMU VE BOŞANMA

Birey mutluluğu ve aile mutluluğu arasında doğrusal ilişki vardır. Aile mutluluğu azaldıkça, bireysel mutluluk, bireysel mutluluk azaldıkça da aile mutluluğu azalmaktadır. Ailesini mutlu gören bireylerin %74,9'u mutlu, %21,5'i orta mutlu, %3.62'si ise mutsuz görmektedir (Tuncer, 2009: 104). Eryılmaz (2010) tarafından yapılan aile yapısının ergeni mutlu edip etmeyeceğine yönelik araştırma sonuçlarına göre ergenler, aile içerisinde açık iletişim olduğunda, ailede kendilerini açmalarına ve rahatlıkla ifade etmelerine izin verildiğinde ve anlatılan mesajlarla anladıkları mesajlar tutarlı olduğunda, aile yönetiminde yapısal bir örgütlenme olduğunda, karar alma süreçlerine ergenler dahil olduklarında, ailede tutarlı ve işlevsel kurallar yaşama geçtiğinde, ailedeki kurallar aşırı katı ve aşırı esnek olmadığında ergenler daha çok mutlu olmaktadır.

Yaşam doyumu ile boşanma oranları arasında negatif bir korelasyon saptanmıştır (Diener ve Seligman 2004). Woosley ve arkadaşlarına (2009) göre

boşanmış aile çocukları boşanmamış aile çocuklarına göre daha düşük seviyede yaşam doyumuna sahiptir. Anne babası boşanmış çocuklar anne-babası boşanmamış çocuklara göre daha düşük düzeyde yaşam doyumunu hissetmektedirler (Amato ve Booth, 1991). Sağlıksız, işlevini tam olarak yerine getiremeyen bir ailede yaşayan çocukların yaşam doyumlarının bu süreçlerden etkilenmemesi olasılığı çok azdır.

Boşanmadan sonra anne babalar arasında olumlu ve düzgün bir ilişkinin olması, ergenlerin duygusal, sosyal ve zihinsel açıdan sağlıklı gelişmelerine doğrudan katkıda bulunmakta ve bu ergenlerin yaşamlarını daha iyi, daha doyumlu görmelerini sağlamaktadır. Çatışmalı aile, huzursuz ortam duygusal örselenmeyi, güvensizliği, içe kapanmayı doğurabilmekte ve bu olumsuz özellikler, ergenlerin yetişkin yaşamlarında doyum bulamamalarına neden olabilmektedir (Amato ve Booth, 1996). Acar (2011) yaşam doyumunu ile aile sağlığı arasında bir ilişki olduğuna dikkat çekmiştir. Yaşam doyumunu arttıkça problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, genel fonksiyonlar alt test puanları azalmakta yani aile sağlığı düzeyi artmaktadır. Erberk ve arkadaşlarına (2005) göre çocuğun duygusal anlamda kendini iyi hissetmesi, doyum sağlayabilmesi eşler arasındaki uyuma ve eşlerin evliliklerinden elde ettikleri doyuma bağlıdır. Bulut'a (1993) göre bireyin yaşamından doyum sağlaması, işlevlerini etkili biçimde yerine getirmesi önce aile çevresinde sağlanır. Ergenliğin ilk yıllarında yaşam doyumunu ile ailesel değişkenler arasında beklenen yönde ilişkiler elde edilmektedir (Çivitci, 2009: 33). Dingiltepe (2009) yaptığı araştırmada boşanmamış aileye sahip öğrencilerin yaşam doyumunu düzeyleri boşanmış aileye sahip öğrencilerin yaşam doyumunu düzeylerine göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

2.4. SOSYAL DESTEK KAVRAMI VE KURAMSAL AÇIKLAMALAR

2.4.1. SOSYAL DESTEK

Sosyalleşme ve sosyal ilişki ihtiyacı sosyal destek kavramını gündeme getirmektedir. Son yıllarda sosyal destek, psikolojik danışman, sosyal psikolog, sosyolog ve aile terapistlerinin üzerinde durdukları ve öne çıkardıkları kavramlardan biri haline gelmiştir. Sosyal desteğin, bireylerin gerek fiziksel gerek psikolojik sağlıkları üzerinde oldukça etkili olduğu uzun zamandan beri bilinmektedir (Dülger, 2009). Yapılan çok sayıda araştırma sosyal destek sisteminin bireyin sosyolojik ve psikolojik sorunlarının çözümü, önlenmesi ve tedavisinde, zorlanmalı durumlarla başa çıkabilmesinde güçlü bir kaynak olduğunu ortaya koymuştur (Yıldırım, 1997: 82).

Cobb'a (1976) göre sosyal destek, sevilme duygusu, değerlilik duygusu ya da saygı görme ve sosyal ağa aitlik olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır. Sosyal destek bilgidir. Bu bilgi kişinin, sevildiğine, saygı duyulduğuna, bir ilişkiler ağına ait olduğuna ve karşılıklı yükümlülükleri olduğuna inanmasına neden olan bilgidir. Sosyal destek bireyin işlevlerini arttıran ya da negatif sonuçlara karşı tampon olan ebeveyn, öğretmen, arkadaş ve okul gibi sosyal ağların bireyin davranışlarını destekleme düzeyine ilişkin algısı olarak tanımlanır (Malecki ve Demaray, 2002). Sosyal destek, bireyi ilişkilerinin niceliği ya da niteliğinden çok, gereksinim duyduğu anda yardım alabileceği kişilerin var olduğu algısı olarak belirtmişlerdir (Sarason vd, 1983).

Algılanan ve alınan sosyal destek birbirinden farklıdır. Algılanan sosyal destek, bireyin diğerleri ile güvenilir bağları olduğuna ve desteği sağlayacağına dair bilişsel algılamasıdır. Alınan sosyal destek desteğin davranışsal değerlendirilmesidir. Algılanan ve alınan sosyal destek özdeş değildir (Kozaklı, 2006). Algılanan sosyal destek kişisel yaşantılar sonucu oluşan bilişsel bir tatmin olduğu öne sürülmektedir. Algılanan destekte yorumlama, kişisel anlamlar vermeye dayalı öznel bir değerlendirme vardır. Alınan destek, diğerleri

tarafından gösterilen davranış ve eylemler anlamına gelmektedir. Bir bakıma desteğin davranışsal değerlendirmesidir (Dülger, 2009).

Sosyal destek kavramının kuramsal temeli Kurt Lewin'in Alan Kuramı ve davranış tanımına dayanır. Lewin'in Alan Kuramının iki temel kavramı yer bulunmaktadır. Bunlarda biri "yaşam alanı" kavramı diğeri psikolojik çevredir. Lewin, yaşam alanını bireyin davranışını etkileyen faktörlerin tümü olarak tanımlamaktadır. Psikolojik çevre ise nesnel çevrenin bireyce anlam bulan ifadesidir. Başka deyişle birey tarafından içinde bulunan fiziki çevreye anlamlar yüklenmesi fiziki çevrenin psikolojik çevre içinde yer almasını sağlar (Kızıldağ, 2009).

Caplan'a (1974) göre sosyal destek sisteminin bilinmesi bireye; bireyin psikobiyolojik kaynaklarını harekete geçirmesine yardım ederek, isteklerinin karşılanmasına yardım ederek, beceriler kazandırarak ve maddi ve parasal kaynaklara ulaşmasına yardım ederek, bireye rehberlik yaparak yardım edebilir. House ise sosyal destek sistemlerinin bireylere üç şekilde yardım ettiğini ileri sürmektedir. Bunlardan birincisi bireyin yaşam durumlarını olumsuz etkileyen bazı elementlerin etkisini azaltmak, ikincisi olumsuz yaşam durumları karşısında bireyin dayanma gücünü artırmak, üçüncüsü çevresel stresörlerin etkilerine karşı tampon görevi yapmaktır (Akt. Yıldırım, 1997: 82).

Perrine (1999)'a göre sosyal destek iki önemli öğeden oluşmaktadır. Bu öğelerden ilki, birey stres altındayken yardım isteyebileceği diğer kişilerin nesnel olarak varlığıdır. İkincisi ise, sosyal destek algısıdır. Destek algısı büyük ölçüde gerçek destekten bağımsızdır. Sosyal desteğin bazı psiko-sosyal değişkenlerle ilişkisini araştıran çok sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Örneğin, Sosyal destek açısından erkeklerle kıyaslandığında, kızların daha çok duygusal destek verdiği ve destek aradığı bulunmuştur (Cırık, 2010: 187; Gürsoy, 2010). Sosyal destek, kardeş sayısına göre farklılaşmaktadır. İki kardeş olanlar üç ve daha fazla kardeş olanlara göre, aileden daha fazla sosyal destek algılamaktadırlar. Arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek kardeş sayısı açısından anlamlı farklılık göstermemektedir (Dülger, 2009). Anne babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin sosyal destek düzeyleri yükselmektedir (Cırık, 2010).

Öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından algıladıkları destek, akademik başarıyı pozitif yönde yordamaktadır (Yıldırım, 2006b). Sosyal destek, okula devam ve uyumda önemli rol oynamaktadır. Öğrencilerin öğretmenlerinden ve ailelerinden algıladıkları destek, akademik başarıyı pozitif yönde yordarken, arkadaşlarından algıladıkları destek önemli bir yordayıcı olarak bulunmamıştır. Arkadaş desteği hariç, diğer değişkenler birlikte akademik başarının %13'ü kadarını yordamaktadır (Yıldırım ve Ergene, 2003). Sosyal destek, etkin kararlar almayı ve doğru tercihler yaparak sağlıklı sosyal ilişkiler kurmayı beraberinde getirir (Kaşık, 2009). Sosyal destek ile bireyin kendini kabulü (Akın ve Ceyhan, 2005: 70); daha değerli olduğunu, umursandığını, kendi duygu ve düşüncelerinin dikkate alındığını hissetmesi (Dülger, 2009: 127); benlik saygısı, psikolojik sağlık, okula ve geleceğe ilişkin olumlu tutumlar, mesleki olgunluk, akademik başarı (Şencan, 2009); depresyonla başa çıkma, özyeterlilik (Albal, 2009); sosyal yetkinlik (Şencan, 2009: 5); duygusal zeka (Bayraktar, 2011) arasında pozitif bir ilişki vardır. Sosyal destek umutsuzluğu azaltır (Kapıkıran ve Acun-Kapıkıran, 2010: 54). Sosyal destek ile psikolojik sorunların ortaya çıkma riski, madde kullanımı, intihar eğilimi, okuldan kaçma, akademik başarısızlık, duygusal ilişkilerde olumsuzluk, suça yönelmeye (Kızıldağ, 2009); akran baskısı, depresyon, anksiyete, somatik bozukluklar, ruhsal sağlık belirtileri, sınav kaygısı, boyun eğici davranışlar (Şencan, 2009); akran zorbalığı (Gürsoy, 2010); zorba ya da kurban olma olasılığı (Sönmezay, 2010: 11); öfke (Akal, 2010) arasında negatif bir ilişki vardır.

2.4.2. SOSYAL DESTEK TÜRLERİ

Sosyal destek bir bütün olarak görünse de birbirinden farklı bileşenlerden oluşur. Örneğin Richman ve arkadaşları (1993) sosyal desteği sekiz grupta ele almışlardır. Dinlenme desteği; öğüt vermeden, yargılamadan dinlemedir. Duygusal destek; kişinin yanında olduğunu gösteren, rahatlık, güven sağlayan destektir. Duygusal meydan okuma; kişiye tutumların değerlendirilmesine meydan okuyarak destek vermedir. Gerçeği doğrulama desteği, destek görenle benzer bir bakış açısına sahip birinin, destek alanın bakış açısını ispatlamasına yardım etmektir. İş takdir desteği, destek görenin çabalarının fark edildiğini ve

övüldüğünü algılamasıdır. İşe meydan okuma, kişinin daha yaratıcı olması ve yaptığı işe bağlanması için destek alanın düşünce ve davranışlarına meydan okumadır. Gözle görülür yardım, destek olana para yardımı ya da hediye vermedir. Kişisel yardım, destek alan için işin yapılması (Akt., Richman vd., 1998: 310).

Birch (1998) sosyal destek türlerini duygusal, bilgisel, araçsal ve değerlendirici destek olarak 4 boyutta sınıflandırmıştır. Duygusal destek; ilgi, sempati göstermek, karşıdakini dinlemek, arkadaşına gereksinim duyduğunda yanında olmaktır. Bilgisel destek; bilgi kaynağı olmak, kişinin bilgiye nasıl ulaşacağını göstermek, yardımcı olmaktır. Araçsal destek; kişiye gereksinimi olan kaynakları sağlamaktır. Değerlendirici destek; bireyin neyi nasıl yaptığını değerlendirmek, geri bildirim sağlamak, öneriler sunmaktır.

Sosyal destek bireyin gereksinim duyduğunda çevresinden elde edebileceği duygusal, sosyal, bilgisel ve araçsal yardımları içermektedir (Cohen, 2004). Annak'a (2005) tarafından araçsal destek, mal, mülk ve hizmetler, pratik olarak problemi çözmeye yardımcı olan unsurlar; duygusal destek, maddi ve araçsal destekten daha az somut olan; saygı desteği, kişinin saygı gördüğü ve kabul edildiği bilgisi; bilgisel destek; kişinin bir problemi anlamasında, tanımlamasında ve başa çıkmasında yardımcı olma şeklinde tanımlanır. Tardy (1985)'e göre sosyal destek duygusal, bilgi, sosyal ilişki ve araçsal destek olmak üzere dört farklı türden oluşmaktadır.

2.4.3. SOSYAL DESTEK VE BOŞANMA

Aile desteği ergenlik döneminde etkisinin zamanla azalmasına ve aileyle çatışmaların artmasına karşın, ergenlik boyunca önemli bir sosyal destek türüdür. Ebeveyn ilgisi akademik başarıyı ve duygusal uyumu destekleyici bir faktördür. Aile desteği, yakınlık ve özerklik için yaşa uygun beklentilerle bir araya gelirse, ideal bir destektir (Newman vd, 2007). Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında meydana gelen değişimler nedeniyle bireyin sosyal destek düzeyi değişebilir. Örneğin, aile bireyleri veya eşler arasındaki

çatışmalar, baba veya annenin ölümü, ebeveynlerin boşanması durumlar bireyin sosyal destek düzeyini düşürebilir (Yıldırım, 1997: 81).

Boşanmış aile çocuklarının algıladıkları sosyal destek düzeylerini sayısal olarak bakacak olursak Şentürk (2006) tarafından yapılan araştırmaya göre ailenin parçalanması sırasında, araştırma örnekleminde %50 olan boşanmış aile çocuklarından %16.4'ü akrabalarından maddi ve manevi destek aldığını, %9.3'ü sadece ara sıra maddi yardım yaptığını, %12.7'si hepsinin zamanla uzaklaştığını ve %11.6'sı da acımdan başka şey yapmadıklarını ifade etmişlerdir.

Boşanmış anne babaların çocuklarının boşanmamışlara oranla çevrelerinden daha az sosyal destek algıladıkları, daha fazla davranış ve uyum problemi gösterdikleri görülmektedir. Boşanma sonucu çocukların gösterdikleri davranış ve uyum problemi çevreden algılanan sosyal desteğe bağlı olarak farklılık göstermektedir. Sosyal destek algısı yükseldikçe eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerinde yaratacağı olumsuz etkileri hafiflemektedir (Şirvanlı-Özen, 1998).

Boşanmanın ardından birçok çocuk ebeveyn desteğinde azalmayla karşılaşmakta ve okul başarısı ve benlik saygısında düşme gözlenmektedir (Belsky, 1990). Lamb'a (1977) göre anne babası boşanmış çocukların anne babası boşanmamış çocuklara göre daha fazla kaygı, daha düşük düzeyde bilişsel yeteneğe sahiptir ve daha az sosyal destek algılamaktadır (Akt.: Fiyakalı, 2008: 13). Boşanmış ailede yetişenler diğerlerine göre, eleştiriye daha az duyarlıdır ve kişilerarası ilişkilerinde daha az tehdit hissetmektedir. Olumsuz otomatik düşünme daha azdır. Bu durum aile dışında sosyal destek aramanın bir sonucu olarak, insanları iyi ve kötü yanlarıyla olduğu gibi kabul etmeyi öğrenmesine, ilişkileri hakkında daha nesnel ve sağlıklı düşünebilmesine bağlanabilir (Kuyucu, 2007: 149). Ekşisu'nun (2009) araştırmasına göre kardeş sayısı dört ve üzeri olan öğrencilerin algıladıkları aile ve arkadaş desteğinin ve anne ve babası ayrı olanların algıladıkları aile desteğinin diğer öğrencilerinkinden daha düşük düşüktür.

2.5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde boşanma, yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek üzerine yurtiçi ve yurtdışında yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

2.5.1. BOŞANMA İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Woodward ve arkadaşları (2000) Yeni Zelanda'da 635 erkek 630 kız toplam 1265 öğrenci üzerinde ergenlerin ebeveynlerinin aşırı koruma ve ilgisini algılama yetenekleri, ebeveynlerine olan bağlılıklarının niteliği ve ebeveyn ayrılığının etkilerini incelemişlerdir. Ebeveyn ayrılığına maruz kalmanın, düşük, düzeyde ebeveyne bağlanma, anneyi olumsuz algılama, ebeveynin aşırı koruma ve ilgisi ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Amato ve Booth (2001) boşanma öncesi yaşanan evlilik çatışmaları ve boşanmanın çocuklar üzerinde yaratabildiği etkileri boylamsal bir çalışma ile araştırmıştır. Araştırma sonucunda az sorunlu evliliklerin sona ermesinin çocukların hayatları üzerinde olumsuz etkiler yarattığı, şiddetli geçimsizlik yaşanan evliliklerin sona ermesinin ise çocuklar açısından yararlı olduğu bulunmuştur.

Dohert ve Needle (1991) tarafından anne babası boşanmış ergenler üzerinde yapılan uzun dönemli boylamsal bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda kız ve erkek çocukların boşanma sürecinin farklı evrelerinde etkilediği, erkek çocukların, boşanmadan sonraki dönemde kız çocukların ise boşanma öncesindeki dönemde olumsuz tepkiler gösterdikleri ve bu tepkilerin boşanma sonrasında da devam ettiği bulunmuştur.

Maier ve Lachman (2000) tarafından yapılan araştırmada 17 yaşından önce aile içi boşanma ya da aile kaybı yaşamış yetişkinlerin orta yaş dönemindeki fiziksel ve ruhsal sağlıklarına etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda boşanmış aileden gelen erkeklerin daha az pozitif ilişki, düşük benlik

kabul ve yüksek depresyon; aile kaybı ise erkeklerde daha yüksek otonomi, kadınlarda ise yüksek depresyon düzeyi ile sonuçlanmıştır.

Amato ve Rivera (1999) 994 boşanmış babanın katıldığı bir çalışmada, babanın olumlu ilgisinin çocuklarda daha az davranış sorunlarına yol açıp açmadığını araştırmışlardır. Elde edilen veriler, tutarlı anne-baba ilgisinin çocukların davranış problemlerini azalttığını göstermiştir.

Malone ve arkadaşları (2004) cinsiyet ve yaşa bağlı olarak boşanmanın çocuklar üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda boşanmış aileden gelen çocukların boşanmamış aileden gelenlere göre daha fazla uyum problemi yaşadıkları görülmüştür. Cinsiyete göre kızlarda uyum problemlerinde yaşa göre farklılık görülmemiştir.

Reifman ve arkadaşları (2001) 90'lı yıllarda yapılan 35 çalışmayı kapsayan meta analiz çalışmasında; okul başarısı, davranış, sosyal ve psikolojik uyum, benlik saygısı, anne-baba-çocuk ilişkisi gibi alanları incelemiştir. Araştırma sonucunda boşanma olayını yaşayan bir çocuğun okul başarısı, davranış, psikolojik uyum, benlik saygısı ve sosyal uyumunda olumsuzluklar olduğu belirlenmiştir.

Amato ve Sobolewski (2001) yaptıkları boylamsal çalışmada boşanmanın yetişkin çocukların sağlığı üzerindeki etkilerini 17 yıllık bir araştırma ile incelemişlerdir. Bulgular anne-baba-çocuk ilişkisinin olumlu olmasının boşanmanın yarattığı olumsuz etkilerin giderilmesinde etkili olduğunu göstermiştir.

McIntyre ve arkadaşları (2003) ebeveynleri boşanmış 105 ve 92 boşanmamış aileden gelen yüksekokul öğrencisi ile uyum problemlerine ilişkin sağlamlıkları ve sıkıntılı durumlara karşı incinebilirlikleri üzerinde çalışmışlardır. Stres ve uyum problemleri üzerinde sosyal sorumluluk, başkalarına yönelme ve boşanmasının etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda boşanma, sosyal sorumluluk ve başkalarına yönelmenin, uyum problemleri ve stres ile anlamlı olarak ilişkili olduğu; ebeveyn boşanmasının yüksek düzeyde sorumluluk ve

düşük düzeyde başkalarına yönelme ile ilişkili olduğu; boşanmış ailelerden gelen öğrencilerinin boşanmamış ailelerden gelen öğrencilerine göre daha fazla sosyal sorumluluğa, daha az başkalarına yönelmeye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Öngider (2011) evli veya boşanmış olma, eşler arası çatışma ve ebeveyn kabul reddinin, ilköğretim çocuklarının psikolojik uyumu üzerindeki etkileri incelemiştir. Örneklem, anne babası evli 138, boşanmış 124 çocuk ve anneleri olmak üzere toplam 524 kişiden oluşmuştur. Araştırmada, uyum açısından, anne baba kabul reddi ile anne baba arasındaki çatışmanın, evli veya boşanmış olmalarında daha önemli olduğu bulunmuştur. Çatışmalı evliliklerde çocuklar, anne babası anlaşarak boşanmış çocuklara göre daha fazla ebeveyn reddi algılamakta, psikolojik açıdan daha fazla yıpranmaktadır. Anne baba arasındaki çatışma, çocuklarına karşı reddedici davranmalarına yol açmaktadır. Evli ailelerde babalar çocuğun uyumu üzerinde anneler kadar etkilidir; ancak, boşanma sonrasında etki azalmakta, anne daha etkili olmaktadır. Çocukların ruhsal gelişimi için en ideal ortam çatışmanın olmadığı evliliklerdir; bunun dışında (çatışmalı evlilik, boşanma) çocuklar psikolojik açıdan örselenmektedir.

Erürker (2007) 50 boşanmamış, 50 boşanmış aileye sahip 5-6 yaş çocukları ile okul öncesi dönemde yaşanan boşanmış aile olgusunun bilişsel işlevlerle ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda bilişsel işlevler açısından boşanmamış aileye sahip çocukların lehine anlamlı fark bulunmuştur.

Aral ve Başar (1998) boşanmış aileye sahip olan ve olmayan çocukların kaygı düzeylerini incelemiştir. Araştırma, boşanmış aileye sahip 70, boşanmış aileye sahip 80 olmak üzere toplam 150 ilköğretim öğrencisi ile yürütülmüştür. Boşanma durumunun sürekli kaygı puanı üzerinde anlamlı farklılık yarattığı saptanmıştır. Boşanmış aileye sahip çocukların anneden ayrıldıkları yaş ile durumluk kaygı puanı arasındaki farklılığın önemli olduğu bulunmuştur. Boşanmış aileye sahip olan babasını ve babasını hiç görmeyenlerin durumlu ve sürekli kaygı düzeylerinin 0-1 ay, 1-3 ay ve 6-12 ay görenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yaşadıkları ebeveyn, babadan

ayrıldıkları yaş ve anneyi görme sıklığı ile kaygı arasında önemli farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Özcan (2005) anne babası boşanmış ve birlikte olan lise öğrencilerin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırmıştır. Araştırmaya 70'i anne babası boşanmış, 82'si birlikte, toplam 152 öğrenci katılmıştır. Bulgulara göre anne babası birlikte olan öğrencilerinin sahip olduğu yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler boşanmış olanlara göre daha yüksektir. Anne-babası birlikte olan lise öğrencilerinin sahip olduğu toplumdaki koruyucu ilişkiler ve yüksek beklentiler; ailedeki koruyucu ilişkiler, yüksek beklentiler ve anlamlı katılımlar için olanaklar; amaçlar ve özlemler; problem çözme düzeyleri anne-babası boşanmış olanlara göre daha yüksektir. Okuldaki koruyucu ilişkiler ve yüksek beklentiler; arkadaş grubundaki koruyucu ilişkiler; öz-yetkinlik ve öz-farkındalık; empati ise öğrencilerin ailelerinin birliktelik-boşanmışlık durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

Sardoğan ve arkadaşları (2007) ebeveyne bağlanma düzeyine ve anne babanın boşanma/birliktelik durumuna göre çocuklarda evlilik çatışmasını algılama biçimlerini incelemiştir. Araştırma 6. sınıflarda öğrenim gören 287 kız 336 erkek toplam 623 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Bulgulara göre, güvensiz bağlanma geliştiren çocukların, anne babaları arasındaki çatışmaları diğer çocuklara göre negatif değerlendirdikleri; daha çok tehdit hissettikleri, kendilerini daha çok suçladıkları saptanmıştır. Güvenli bağlanma geliştiren çocukların, anne babaları arasındaki çatışmalardan daha az tehdit hissettikleri, kendilerini daha az suçladıkları ve çatışmalara karşı negatif algılama geliştirmedikleri saptanmıştır. Ayrıca anne babaları boşanmış ya da ayrı yaşayan çocukların ebeveyne bağlanma düzeylerinin, anne babaları evli olan çocuklara göre daha düşük olduğu ve güvensiz bağlanma tarzı geliştirdikleri saptanmıştır.

Öztürk (2006) anne babası boşanmış ve boşanmamış 9-13 yaş çocukların benlik saygısı ve kaygı düzeyleri ilişkisini incelemiştir. Örnekleme 175'i kız 133'ü erkek 308 öğrenci oluşturmaktadır. Bulgulara göre, anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ile benlik saygısı arasında

anlamli farklılık vardır. Anne babası boşanmış çocukların kaygı düzeyleri boşanmamış çocuklara göre daha yüksektir.

Fiyakalı (2008) anne babası boşanmış ve boşanmamış lise öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarını bazı değişkenler açısından karşılaştırmıştır. Araştırma 453 boşanmış, 383 boşanmamış aileden gelen 816 lise öğrencisi ile yapılmıştır. Bulgulara göre, anne babası boşanmış ve boşanmamış öğrencilerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında cinsiyete, sınıf ve anne baba eğitim düzeyine göre anlamlı fark olmadığı, anne baba tutumlarına göre anlamlı farkın olduğu görülmüştür. Boşanma durumu ve anne tutum düzeyi ortak etkisinin sürekli öfke ve öfke kontrol tarzlarında; boşanma durumu ve baba tutum düzeyi ortak etkisinin ise, sürekli öfke, öfke dışta ve öfke kontrol tarzlarında boşanmamış aile çocuklarının lehine anlamlı fark yarattığı görülmüştür.

Kuyucu (2007) boşanmış ailede yetişen ergenlerin bilişsel çarpıtmalarıyla benlik değeri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklem anne babası boşanmış 155 öğrenciden oluşmaktadır. Boşanmış ailede yetişen ergenlerin benlik saygıları yükseldikçe, bilişsel çarpıtmalar azalmakta; eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik artmasıyla, bilişsel çarpıtmaları artmaktadır. Başarı, saygı gösterilmesi, fikrinin alınması, aileyle birlikte karar alma, üvey kardeşin olması, anne babanın tekrar bir araya gelmesini isteme, boşanma nedeniyle kendisini öfkeli ve suçlu hissetmesi ile benlik değeri ve bilişsel çarpıtmaları arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Anne babasının tekrar bir araya gelmesini isteyenlerin kendilik kavramı sürekliliği daha yüksek; eleştiriye duyarlılık, psikosomatik belirtileri daha düşüktür. Boşanma nedeniyle kendilerini öfkeli, suçlu hissedenlerin, hissetmeyenlere göre, benlik değeri, kendilik kavramı daha yüksek; depresif duygulanım daha düşüktür.

Büyükhahin (2009) anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların anne baba tutumlarını algılama biçimlerini ve sosyal uyum düzeyini incelemiştir. Örneklem, 11-13 yaşında 160 ilköğretim öğrencisidir. Bulgulara göre, boşanmış aileden gelen erkeklerin, annelerinden daha fazla yönlendirme algıladıkları, evli aileden gelen kızın annelerinden daha fazla psikolojik kontrol algıladıkları,

babadan algılanan psikolojik kontrolün kızlarda erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Evli aileden gelenlerin sosyal uyum düzeyleri; boşanmış aileden gelenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Evli ailelerde anneden algılanan psikolojik kontrol sosyal uyum düzeyini pozitif, boşanmış ailelerde çocukların sosyal uyum düzeyini anneden algılanan davranışı yönlendirme negatif, babadan algılanan psikolojik kontrol pozitif yönde yordamaktadır.

Dalkılıç (2006) ergenlerin problem çözme ve iletişim becerilerini cinsiyet, yaş, boşanmış/boşanmamış aile yapısı gibi değişkenlere göre incelemiştir. Örneklem 848 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Anne babanın bir arada yaşadığı ailelerden gelen ergenlerin, anne babanın boşandığı ya da boşanmış ailelerden gelenlere oranla, anne babayla ilişkilerinde daha az anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Pirinççi (2009) mükemmeliyetçilik ve kaygı düzeylerini cinsiyet, sınıf, aile yapısı ve akademik başarı açısından incelemiştir. Örneklem 596 lise öğrencisinden oluşmuştur. Bulgulara göre, anne babası birlikte olanların kendine yönelik mükemmeliyetçilik algıları, boşanmışlardan daha yüksektir. Anne babası boşanmış olanların durumluk kaygı düzeyleri, birlikte olanlardan daha yüksektir. Anne babanın boşanmış olması sürekli kaygı düzeylerinde anlamlı farklılaşmaya sebep olmamaktadır.

Şentürk (2006) boşanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu problemleri incelemiştir. Araştırma 280 boşanmış, 280 boşanmamış aileye sahip toplam 560 çocuk ile yapılmıştır. Bulgular, ailenin parçalanmasının çocuğun eğitimde başarısız olmasına, ruh sağlığı problemleri yaşamasına, antisosyal davranışlar göstermesine, yabancılaşma yaşamasına, sigara, alkol, uyuşturucu bağımlılığına yönelmesine, çocuk işçiliğini ortaya çıkararak çocuğun yaşantısını olumsuz etkilemesine sebep olduğu yönündedir.

Biçer (2009) ergenlerin atılganlık ve sosyal yetkinlik beklenti düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmaya 160 boşanmış, 190 boşanmamış aileye sahip toplam 350 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye sahiplere göre

daha atılgan oldukları ve daha yüksek sosyal yetkinlik beklenti düzeyine sahip oldukları gözlenmektedir.

Karakuş (2003) anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların depresyon düzeylerini inceleyerek okul başarısına yansımaları araştırmıştır. Araştırmaya anne babası boşanmış 117, boşanmamış 127 ilköğretim öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda çocuğun yanında kalmadığı anne babasını ne sıklıkla gördüğüne bağlı olarak anne babası boşanmış çocukların depresyon puanlarında anlamlı farklılık bulunmuştur. Anne babası boşanmış ve boşanmamış çocukların okul başarısı arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Çocukların doğum sırasına, kardeşlerin nerede kaldığına, anne babanın bir başkası ile birlikte olmasına, boşanma kararının kimin söylediğine ve çocuğun boşanmadan sonra kendini sorumlu tutmasına bağlı olarak anne babası boşanmış çocukların okul başarıları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Bilir ve Dabanlı (1981) boşanmış aile çocuklarının geliştirdikleri tepkileri araştırmışlardır. Araştırma 27'si 3-4, 25'i 5-6 ve 92'si 8-10 yaş olmak üzere, toplam 144 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre, uyku bozukluğu, gece işemesi, iştahsızlık, çok yeme davranışı, konuşmada tutukluk, tırnak yeme, inkar gibi uyumsuzluk belirtilerinin en çok 5-6 yaş grubunda; kusma, baş ve karın ağrıları gibi uyumsuzluk belirtilerinin en çok 8-10 yaş grubunda ortaya çıktığı görülmüştür. Tepki biçimlerinin görülme sıklığının, yaşa göre değiştiği ve boşanmanın en çok 5-6 yaş çocuklarını etkilediği belirlenmiştir. 3-4 yaş çocukları en az etkilenen gruptur. Tepkilerin görülme sıklığı açısından, 3-4 yaş grubu kız ve erkek çocukları arasında belirgin bir farkın olmadığı görülmüştür, fark 5-6 ve 8-10 yaş gruplarındadır. 5-6 yaş grubu kız çocuklarının erkeklere göre daha fazla, 8-10 yaş grubu kız çocuklarının, erkeklere göre daha az etkilendikleri belirlenmiştir. Boşanmış aile çocuklarının akademik davranış biçimlerinin daha olumsuz yönde geliştiği belirlenmiştir.

Bulut (1983) boşanmış ve boşanmamış aileden gelen çocukların davranış özelliklerinin karşılaştırmıştır. Bulgulara göre, boşanmış aileden gelen çocuklar anneye daha bağımlı ve çekingen kişilik yapısı göstermekte, oyunda tek başına kalan, ezilen, kavgacı çocukları oluşturmakta, daha az liderlik

göstermekte, daha büyük oranla okulu eve, öğretmeni anneye tercih etmekte, daha az başarılı olmakta, kendilerini ya hayallerindeki anne baba ile özdeşleştirmekte, ya da hiç kimseyi benimsememektedirler.

Karahan ve arkadaşları (2009) saldırganlık düzeylerini anne baba birliktelik durumu, öz üvey oluşu ve yaşamda öncelikli değer algısı açısından incelemiştir. Araştırma 1223 lise öğrenci ile yapmışlardır. Bulgulara göre, anne babası boşanmış veya üvey olan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri daha yüksek olduğu bulunmuştur.

2.5.2. YALNIZLIK İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1997) tarafından yapılan Türk ailesinde adölesanların sorunları araştırmasında ergenlerin karşılaştıkları en önemli sorunlara arasında aile ilgisizliği (%12,9) ve ailenin parçalanması (%4) vardır. %18,8 ergen kendini yalnız hissettiğini belirtmiştir. Gençlerin en çok paylaştığı sorunların başında %47,9 oranla aile sorunları gelmektedir. Paylaşılan sorunlardan diğeri (%23,2) yalnızlıktır. Ergenlerin çoğu kendinden memnun olduğunu belirtmektedir. Ergenlerin % 75'i hayatta en değer verdikleri şeyin aileleri olduğunu belirtmiştir.

Aral ve arkadaşları (2006) yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan kız ergenlerin yalnızlık düzeylerini incelemiştir. Araştırma yetiştirme yurdunda kalan 50, yetiştirme yurdunda kalmayan ve liseye devam eden 50 olmak üzere toplam 100 kız öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda yetiştirme yurdunda kalan ve kalmayan kız ergenlerin yalnızlık düzeyi puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu belirlenmiş ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yalnızlık düzey puan ortalamalarının yetiştirme yurdunda kalmayan ergenlerden yüksek olduğu saptanmıştır. Yetiştirme yurdunda kalan öğrencilerin aile bireylerinden veya akrabalarından biriyle görüşme durumunun yalnızlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir.

Pancar (2009) boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık düzeylerini incelemiştir. Araştırmaya 226 boşanmış, 226 boşanmamış aileye sahip toplam 452 öğrenci katılmıştır. Bulgulara göre aile yapısına göre yalnızlık puanları anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. En yüksek yalnızlık puan ortalaması boşanmış aileye sahip erkek ergenlere aittir. Cinsiyete ve sınıf düzeyine göre yalnızlık puanlarında anlamlı farklılık bulunmamış, akademik başarıya göre anlamlı fark çıkmıştır. Bu fark akademik başarısı yüksek öğrencilerin lehinedir. Akademik başarı durumu ve aile yapısına göre öğrencilerin yalnızlık puanlarında anlamlı şekilde farklılık olduğu; düşük, orta ve iyi seviyede başarılı olan öğrencilerin yalnızlık puanlarında boşanmamış aileye sahip olanların lehine farklılık varken, yüksek düzeyde başarılı olanlarda boşanmış aileye sahip olanların lehine farklılık olduğu görülmüştür. Cinsiyet, sınıf düzeyi, akademik başarı düzeyi, yakın arkadaş sayısı, arkadaşlarla kurulan ilişkilerden memnun olma, aileyle kurulan ilişkilerden memnun olma değişkenlerinin aile yapısıyla, yalnızlık düzeyi üzerindeki, ortak etkisine bakıldığında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Köse (2009) yurtda kalan ve ailesiyle birlikte yaşayan lise öğrencilerinin yalnızlık ve sosyal destek düzeylerini incelemiştir. Araştırmaya yurdu olan liselerden 670 öğrenci katılmıştır. Bulgulara göre, anne babası birlikte olan öğrenciler ayrı olanlara göre daha düşük yalnızlık ve daha yüksek sosyal destek algılamaktadır.

2.5.3. YAŞAM DOYUMU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Amato ve Keith (1991) ailesi boşanmış ve boşanmamış çocukların yaşam doyumları arasındaki farklılıkları incelemek için daha önce yapılan 37 çalışma üzerine bir meta-analiz yapmışlardır. Sonuçlara göre boşanmış aile çocuklarının boşanmamış aile çocuklarına göre yetişkinlikte daha az yaşam doyumu aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmalarda ailesi boşanmış çocukların boşanmamışlara göre daha fazla problemi olduğu; bu çocukların, okulda problemler yaşadıkları, davranış sorunları gösterdikleri, akranları ve

ebeveynleriyle çatışma içinde oldukları, kendilerine bakış açılarının olumsuz olduğu saptanmıştır.

Fine ve arkadaşları (1993) Amerika'da parçalanmış ailelerdeki çocukların iyi olma halinin ebeveyn davranışlarıyla olan ilişkisini ve ebeveyn davranışı ile çocukların iyi olma halindeki parçalanmış aile tiplerinin farklılığını incelemişlerdir. Veriler toplamada 565 aile ile görüşülmüştür. Bulgular incelendiğinde; parçalanmış ailelerdeki biyolojik ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini, üvey ebeveynlerden daha olumlu algıladıkları; üvey ailelerdeki çocuklar için, annenin olumsuz tepkilerinin psikolojik açıdan uyumsuzluk arasında olumlu ilişki olduğu; babaya özgü kontrol psikolojik açıdan uyumsuzluk ile daha az ilişkiliyken, babaya ve anneye özgü olan daha yüksek düzeydeki kontrolün, genellikle çocuğun olumsuz iyilik ile ilişkili olduğu görülmektedir. Parçalanmış aile tipi ile ebeveyn davranış ilişkisi incelendiğinde; ebeveyn davranışı ile çocuğun iyilik hali arasındaki ilişkinin her aile tipinde benzer olduğu bulunmuştur.

Sobolewski ve Amato (2007) Amerika'da yaptıkları çalışmada ebeveyn boşanmasının genç yetişkinlikte ebeveyn çocuk ilişkisine ve iyi oluş düzeyine etkisini incelemişlerdir. Sonuçlara göre ebeveyni boşandığında çocukların duygusal olarak ebeveyninden uzaklaştığı görülmüştür. Ebeveyn arasında mutluluk varsa çocukların iyi oluş düzeylerinin de yüksek olduğu fakat evlilik boşanma durumlarında çocukların iyi oluş düzeyinin düştüğü vurgulanmıştır.

Gohm ve arkadaşları (1998) 6 kıtada, 39 ülkede yapılan ve toplamda 2625 erkek 4118 kız 6820 üniversite öğrencisinin katıldığı uluslararası araştırmalar üzerine bir analiz yapmışlar ve genç yetişkinlikte kültür, ebeveyn çatışması, ebeveyn medeni durumu ve yaşam doyumunu incelemişlerdir. Bulgulara göre boşanmış aileden gelen öğrencilerin boşanmamış aileden gelen öğrencilere göre yaşam doyum düzeyleri düşüktür.

Zullig ve arkadaşları (2005) 5021 lise öğrencisi üzerinde aile yapısı, yaşam doyumu ve demografik değişkenleri incelemiştir. Aile yapısı ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu rapor etmişlerdir. Aileleri ile birlikte

yaşamak, zenci erkek öğrenciler dışında tüm öğrencilerde yaşam doyumunu etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Her iki ebeveyni ile yaşayan beyaz kız ve erkek öğrencilerin yaşam doyumları yüksektir.

Woosley ve arkadaşları (2009) Amerika'da yaşları 19 ve 22 arasında değişen 4'ü erkek 31 katılımcı ile boşanmış ve boşanmamış aile çocuklarının algıladıkları psikolojik iyi oluşu incelemiştir. Sonuçlara göre boşanmamış aile çocuklarının boşanmış aile çocuklarına göre daha yüksek psikolojik iyi oluş algılamakta fakat bu sadece ebeveynin medeni durumuna bağlı olmamaktadır.

Richardson ve McCabe (2001) boşanmış ve boşanmamış aileden gelen ergenlerin psikolojik uyumlarını incelemiştir. Araştırmaya Avusturalya'dan 11-17 yaş arasında 91 anne babası boşanmamış, 76 boşanmış ergen katılmıştır. Sonuçlara göre anne babası boşanmış ergenlerin anne babası boşanmamışlara göre daha düşük yaşam doyumuna sahiptir. Anne babası boşanmış ergenlerin anne babası boşanmamış ergenlere göre daha yüksek anksiyete, depresyon ve stres düzeylerinin olduğu bulunmuştur.

Dingiltepe (2009) boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yaşam doyum düzeyleri ile yaşam kalitesi düzeylerini karşılaştırmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 186 öğrenci boşanmış, 193 boşanmamış aileye sahip 9, 10, 11 ve 12. sınıf lise öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda boşanmamış aileye sahip öğrencilerin yaşam doyumları boşanmış aileye sahip öğrencilerin yaşam doyumları düzeylerine göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Akkan'ın (2010) orta öğretimdeki üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zeka ve yaratıcılık düzeylerinin yaşam doyum düzeylerini yordama gücünün araştırılması ve demografik özelliklere bağlı olarak bu değişkenlerde anlamlı farklılaşmanın olup olmadığının incelemiştir. 106 kız 119 erkek 225 Fen Lisesi öğrencisi ile yapılan araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin yaşam doyumları, anne babanın birlikte veya ayrı olmalarına göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Çivitci ve arkadaşları (2009) anne babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerde yalnızlık ve yaşam doyumunu incelemiştir. Araştırma, 383'ü anne babası boşanmış ve 453'ü anne babası boşanmamış 836 lise öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Bulgulara göre, öğrencilerin yalnızlık ve yaşam doyumu düzeyleri arasında orta düzeyde negatif ilişki bulunmaktadır. İki değişken arasındaki ilişki anne babası boşanmış öğrencilerde göreceli olarak daha yüksektir. Anne babanın boşanmış olup olmaması (aile yapısı) yalnızlık ve yaşam doyumu ilişkisinde bir ara değişken olarak etkili olmuştur.

2.5.4. SOSYAL DESTEK İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Riggio (2004) Amerika'da ebeveynlerin evlilik çatışmasının ve boşanmanın genç yetişkinlikte ebeveyn-çocuk ilişkisi, sosyal destek ve kaygı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırmaya 18-32 yaş arasında 401 boşanmamış, 165 boşanmış aileye sahip toplam 566 genç yetişkin katılmıştır. Sonuçlara göre boşanmış aileden gelen genç yetişkinlerin algılanan sosyal destek düzeylerinin boşanmamış aileden gelenlere göre düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Wyman ve arkadaşları (1985) boşanmış ve boşanmamış aile çocuklarının yetenek, anksiyete ve destek kaynakları açısından karşılaştırmışlardır. Araştırmaya New York'tan 9-12 yaş arası 98 öğrenci katılmıştır. Bulgulara göre, boşanmış ailede yaşayan çocukların daha düşük bilişsel yetenek, daha yüksek anksiyete ve daha az sosyal destek kaynakları vardır.

Butler ve arkadaşları (2002) 82 katılımcı ile yaptıkları nicel araştırma sonucunda boşanma sonrası çocuğun birlikte yaşadığı ebeveyninden duygusal destek, bilgi ve öğüt aldığını belirtmişlerdir. Ailesinden destek göremeyen çocuklara arkadaş veya akrabaların önemli destek kaynakları olduğu; ancak çocukların en fazla ebeveynlerinden destek beklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Greeff ve Van Der Merwe (2004) boşanma yaşantısı sonrasında tek ebeveynli ailelerde iyi olma hali ile sağlamlığı geliştiren faktörleri ve boşanma yaşantısı sonrası ailelerin uyumu ve işlevleri ile ilişkili faktörleri belirlemeye ve tanımlamaya çalışmışlardır. Araştırmaya 98 aile katılmıştır. Bulgular incelendiğinde aile içi sosyal desteğin, geniş ailenin ve arkadaşların sağladığı sosyal desteğin, dinin, aile üyeleri arasındaki açık iletişimin ve maddi güvencenin tek ebeveynli ailelerde sağlamlığı destekleyen ve geliştiren faktörler olduğu bulunmuştur.

Tomcikova ve arkadaşları (2009) Slovakya'da ebeveyn boşanmasını ve ergenin aşırı alkol alması üzerinde sosyoekonomik düzey, psikolojik iyi oluş ve sosyal destek değişkenlerinin rolünü incelemiştir. Araştırma Slovakya örnekleminde 3694 öğrenci vardır. Araştırma sonucunda ergen alkol kullanımının ebeveyn boşanmasının yanı sıra yüksek sosyoekonomik düzey, aileden algılanan düşük sosyal destek, yüksek depresyon ve yüksek kaygının etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Hurre ve arkadaşları (2006) Finlandiya'da yaptıkları araştırmada, çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn ayrılığının iyilik hali, sağlıklı davranış, sosyal çevre ve destek, olumsuz yaşam olayları ve kişilerarası problemler açısından yetişkinlikte uzun süreli sonuçlara etki edip etmediğini ve bu uzun süreli uyum sürecinde cinsiyet farklılıklarının olup olmadığını incelemişlerdir. Boşanmış aileden gelen kadınların boşanmamış aileden gelen kadınlara göre daha fazla psikososyal sorunlara ve kişilerarası ilişkilerinde daha fazla sorunlara sahip olduğu, ancak aynı farklılıkların erkekler de bulunmadığı görülmüştür. Daha kısa eğitim, işsizlik, boşanma, olumsuz yaşam olayları ve daha riskli davranışların boşanmış aileden gelen hem erkekler hem kadınlar için daha yaygın olduğu belirtilmiştir.

Siyez (2008) aile içi çatışmaların, aile ve akran desteğinin, ergenlerin özsaygı, depresyon ve problemleri davranışları yordamasını incelemiştir. Araştırmaya 928 kız, 806 erkek, toplam 1734 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada, aile içi çatışmalar, aile ve akran desteği, özsaygı, depresyon ve problemleri davranışlar arasında anlamlı ilişki olduğu; aile içi çatışmalar arttıkça

özsaygı düzeyinin azaldığı, depresyon düzeyinin yükseldiği; aile içi çatışmalar, akran desteği ve problemlili davranışların, özsaygı ve depresyonu yordadığı; aile içi çatışmaların, aile ve akran desteğinin, özsaygı, depresyon ve problemlili davranışlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Er (2009) ailesi boşanmış ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin akademik sağlamlık düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırma 414 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre, çocukların algıladığı psikolojik özerklik, ev içi yüksek beklentiler, arkadaşlardan algılanan sosyal destek, çevresel ilişkilerde ilgi ve yüksek beklentiler, okul içi etkinliklere katılım, çocukların algıladığı kontrol değişkenlerinin ailesi boşanmış ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin akademik sağlamlığının anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur.

Şirvanlı-Özen (1998) eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri ile algıladıkları sosyal destek üzerindeki rolünü incelemiştir. Araştırmaya 5, 10, 13 ve 16 yaş grubundan 196'sı erkek 225'i kız toplam 421 öğrenci dahil edilmiştir. Çatışmasız anne babaların çocuklarının çatışmalı ve boşanmışların çocuklarına oranla çevrelerinden daha fazla sosyal destek, kızların erkeklere oranla ve öğrencilerin yaşları büyüdükçe daha az sosyal destek algıladıkları gözlenmiştir.

Ekşisu (2009) liseli öğrencilerin zorbalık düzeyleri ile aile işlevleri ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişkiyi 683 lise öğrencisi üzerinde incelemiştir. Bulgulara göre, anne babanın boşanmış, beraber olmaları ile aile desteği arasında fark bulunmuş, arkadaş ve öğretmen desteğinde fark bulunmamıştır. Anne babası ayrı olan öğrencilerin algıladıkları aile desteği, beraber olanlardan düşüktür. Aile işlevlerinde sorun yaşandığını ifade eden öğrencilerin algıladıkları aile, öğretmen ve arkadaş desteği, diğer öğrencilere göre düşüktür. Bu negatif ilişki özellikle algılanan aile desteğinde oldukça güçlüdür. Öğrencilerin algıladıkları aile, arkadaş ve öğretmen desteği arttıkça, zorba kişilik düşmekte ve kendine güven, zorbalıktan kaçınma yükselmektedir.

Kızıldağ'ın (2009) araştırmasında yalnızlık, boyun eğici davranışlar, sosyal destek değişkenlerinin akademik başarının yordayıcısı olup olmadıkları ve değişkenler açısından yetiştirme yurdunda ve ailesiyle yaşayan öğrenciler arasında fark olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya ailesiyle yaşayan 303, yetiştirme yurtlarında kalan 207 lise öğrencisi katılmıştır. Elde edilen bulgular; yurttaki kalanların akademik başarısını yordamada arkadaş desteği ve yalnızlığın manidar olmadığı, boyun eğici davranışlar, öğretmen desteği ve cinsiyetin manidar olduğu; ailesi yanında yaşayanların akademik başarısını yordamada arkadaş ve öğretmen desteği ile boyun eğici davranışların manidar olmadığı, cinsiyet ve yalnızlığın manidar olduğu; yurttaki kalanların akademik başarısının ailesi yanında yaşayanlara göre daha yüksek çıktığı yönündedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, verilerin toplandığı araştırma grubu, veri toplama araçlarının geçerlik, güvenilirlik ve puanlanmasına ilişkin bilgiler, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma boşanmış ve boşanmamış aileden gelen ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri açısından farklılık gösterip göstermediklerini tespit etmeye yönelik karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeline dayalı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada bağımsız değişken olarak ailelerin boşanmış ve boşanmamış olma durumları alınırken, bağımlı değişken olarak yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri alınmıştır.

3.2. ARAŞTIRMA GRUBU

Araştırma grubundaki anne babaları boşanmış ve boşanmamış öğrencilerin okul türü, sınıf ve cinsiyet sayıları Tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Anne Baba Evlilik Durumu, Okul Türü, Sınıf, Cinsiyete Göre Dağılım

Okul Türü	Sınıf	Cinsiyet	Anne Baba Evlilik Durumu		Toplam
			Boşanmamış Aile	Boşanmış Aile	
Anadolu Liseleri	9	Kız	8	8	16
		Erkek	8	6	14
		Toplam	16	14	30

(devamı arkada)

		Kız	4	3	7
	10	Erkek	3	1	4
		Toplam	7	4	11
		Kız	12	5	17
	11	Erkek	8	5	13
		Toplam	20	10	30
		Kız	2	7	9
	12	Erkek	0	3	3
		Toplam	2	10	12
Genel Liseler		Kız	9	5	14
	9	Erkek	3	1	4
		Toplam	12	6	18
		Kız	8	4	12
	10	Erkek	2	3	5
		Toplam	10	7	17
		Kız	8	5	13
	11	Erkek	9	5	14
		Toplam	17	10	27
		Kız	6	8	14
	12	Erkek	2	5	7
		Toplam	8	13	21
Meslek Liseleri		Kız	16	27	43
	9	Erkek	10	14	24
		Toplam	26	41	67
		Kız	14	15	29
	10	Erkek	20	13	33
		Toplam	34	28	62
		Kız	3	16	19
	11	Erkek	8	4	12
		Toplam	11	20	31
		Kız	32	20	52
	12	Erkek	8	14	22
		Toplam	40	34	74
Toplam		Kız	33	40	73
	9	Erkek	21	21	42
		Toplam	54	61	115
		Kız	26	22	48
	10	Erkek	25	17	42
		Toplam	51	39	90
		Kız	23	26	49
	11	Erkek	25	14	39
		Toplam	48	40	88
		Kız	40	35	75
	12	Erkek	10	22	32
		Toplam	50	57	107
Toplam		Kız	122	123	245
		Erkek	81	74	155
		Toplam	203	197	400

Araştırma grubu 2011-2012 eğitim öğretim yılında Isparta il merkezindeki 12 resmi liseye devam eden 400 lise öğrencinden oluşmaktadır. Araştırma grubundaki öğrencilerin 203'ü (%50.8) boşanmamış, 197'si (%49.2) boşanmış aileye sahiptir ve 245'i (%61.2) kız, 155'i (%38.8) erkektir. Öğrencilerin yaş aralığı 14-20, yaş ortalaması ise 16,22'tür. Öğrencilerden 115'i (%28.8) 9. sınıfa, 90'ı (%22.5) 10. sınıfa, 88'i (%22) 11. sınıfa, 107'si (%26.8) 12. sınıfa devam etmektedir.

Araştırma grubuna dahil olan liselerin ve öğrenci sayılarının belirlenmesinde, boşanmış ve boşanmamış eşit sayıda öğrenci seçimi belirleyici olmuştur. Bu amaçla, anadolu lisesi, genel lise ve meslek lisesi (meslek, anadolu meslek, imam hatip, güzel sanatlar ve spor, teknik, ticaret liseleri) olmak üzere 3 kategoride ele alınmıştır. Araştırma grubuna dahil olan öğrencilerin 83'ü (%20.8) anadolu liselerinde, 83'ü (%20.8) genel liselerde, 234'ü (%58.5) meslek liselerinde eğitim öğretime devam etmektedir.

Araştırma grubundaki boşanmış ve boşanmamış aileye sahip öğrencilerin gelir düzeyine göre sayıları Tablo 3.2.'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Anne Baba Evlilik Durumuna Göre Gelir Düzeyi

Gelir Düzeyi	Anne Baba Evlilik Durumu		Toplam
	Boşanmamış Aile	Boşanmış Aile	
0-Asgari Ücret	15	34	49
Asgari Ücret-1000	60	75	135
1000-2000	79	53	132
2000-5000	45	31	76
5000-Üstü	4	4	8
Toplam	203	197	400

Araştırma grubundaki boşanmış ve boşanmamış aileye sahip öğrencilerin anne baba eğitim düzeyine göre sayıları Tablo 3.3.'de verilmiştir.

Tablo 3.3. Anne Baba Evlilik Durumuna Göre Anne Baba Eğitim Düzeyi

	Eğitim Düzeyi	Anne Baba Evlilik Durumu		Toplam
		Boşanmamış Aile	Boşanmış Aile	
Anne	Okuryazar Değil	3	5	8
	Okuryazar	3	7	10
	İlkokul	97	72	169
	Ortaokul	28	23	51
	Lise	57	57	114
	Yükseköğretim	15	33	48
	Toplam	203	197	400
Baba	Okuryazar Değil	0	3	3
	Okuryazar	4	6	10
	İlkokul	65	52	117
	Ortaokul	33	36	69
	Lise	51	51	102
	Yükseköğretim	50	49	99
	Toplam	203	197	400

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. UCLA YALNIZLIK ÖLÇEĞİ

Araştırmada öğrencilerin yalnızlık düzeylerini ölçmek amacıyla UCLA Yalnızlık Ölçeği kullanılmıştır. UCLA Yalnızlık Ölçeği (University of California, Los Angeles) Russell vd, (1978) tarafından geliştirilmiştir. İlk geliştirildiğinde UCLA Yalnızlık Ölçeğinin tüm maddeleri olumsuz ifadeler içermekteydi. Ancak bu durumun yanlılığa yol açtığını düşünen Russell ve arkadaşları tarafından ölçek tekrar gözden geçirilmiş ve maddelerin yarısı olumlu yarısı olumsuz ifadeleri içerir hale getirilmiştir (Demir, 1989). Bireyin genel yalnızlık durumunu ve derecesini tespit etmeyi hedefleyen UCLA yalnızlık ölçeği, 10'u düz 10'u ters olmak üzere 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri sosyal ilişkilerle ilgili ifadelerden oluşmaktadır. Ölçek dörtlü likert tipi derecelendirme ölçeğidir.

3.3.1.1. UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Geçerliliği

Ölçeğin Russell vd, (1978) tarafından geliştirilen ilk halinin geliştirilmesi aşamasında, ölçeğin geçerliliğinin test edilmesinde UCLA Yalnızlık Ölçeğinden

alınan puanlar ile öznel yalnızlık değerlendirmeleri arasında .79 düzeyinde yüksek ilişki bulunmuştur. Ölçeğin Russell vd, (1980) tarafından gözden geçirilen ikinci versiyonun ölçüt geçerliği çalışmasında, UCLA Yalnızlık Ölçeğinden alınan puanlar ile Beck Depresyon ($r=.62$), Costello-Comrey Anksiyete ($r=.32$) ve Costello-Comrey Depresyon ($r=.55$) ölçeklerinden alınan puanlar arasında anlamlı düzeyde korelasyon bulunmuştur. Yalnızlık puanları ile terk edilmişlik, depresif, boşluk, ümitsizlik, dışlanmışlık ve içine kapanıklık duygu durumları arasında .40'ın üzerinde anlamlı düzeyde korelasyonlar elde edilmiştir.

Demir (1989), SSK Dışkapı Hastanesi Psikiyatri Kliniğine ve ODTÜ Sağlık ve Rehberlik Merkezine yoğun bir şekilde yalnızlık yakınmalarıyla başvuran 36 hasta ve ODTÜ'deki farklı görevlerde çalışan personel ve öğrencilerden seçilen herhangi bir yakınması olmayan ve demografik özellikler açısından hasta grubu niteliklerine paralellik gösteren normal deneğe ölçek uygulanmıştır. Ölçekten grupların aldıkları puanların ortalaması t-testi ile kontrol edildiğinde "hasta" grubun, "normal" gruptan .001 düzeyinde daha yüksek yalnızlık ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Ayırteci geçerlik çalışmasında, ölçeğin yalnızlıktan yakınan ve yakınmayanları ayırt etmede yeterli olduğu görülmüştür. Ölçeğin Beck Depresyon Envanteri ile arasında .77'lik, Çok Yönlü Depresyon Ölçeğinin Sosyal İçedönüklük Alt Ölçeği arasında .82'lik korelasyon bulunmuştur (Demir, 1989). Bu sonuçlar UCLA Yalnızlık ölçeğinin geçerli olduğunu göstermektedir.

Pancar (2009) 80'i boşanmamış, 62'si boşanmış aileye sahip 142 lise öğrencisi ile yaptığı geçerlik çalışmasında Beck Depresyon Envanteri ile UCLA Yalnızlık ölçeği arasındaki korelasyon katsayısını $r=.648$ olarak bulmuştur.

3.3.1.2. UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Güvenirliği

Russell vd, (1978) tarafından güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılık katsayısı .96 olarak saptanmıştır. İki ay ara ile yapılan çalışmalarda ise test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .73 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Russell vd, (1980) tarafından ikinci versiyonu ile yapılan iki ayrı güvenilirlik çalışmasında iç

tutarlık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin özgün formundan elde edilen iç tutarlılık katsayısı ile bu iki çalışmadan elde edilen iç tutarlılık katsayıları arasında .91 düzeyinde yüksek korelasyon bulunmuştur.

Demir tarafından yapılan çalışmada; 72 katılımcının her maddeye verdikleri yanıtlar üzerinden ölçeğin iç tutarlılığına bakılmış ve iç tutarlılık katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Testin tekrarı tekniği kullanılarak beş hafta ara ile yapılan iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı da .94 olarak bulunmuştur (Demir, 1989). Bu sonuçlar UCLA Yalnızlık ölçeğinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Yıldırım'ın (2000) lise ikinci sınıf öğrencilerinden 545 kişilik bir grup üzerinde yaptığı güvenilirlik çalışmasında UCLA Yalnızlık ölçeği'nin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.92 bulunmuştur.

Pancar (2009) tarafından lise öğrencileri ile UCLA Yalnızlık ölçeğinin güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 142 öğrenciye iki hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Güvenirlik çalışmasının yapıldığı öğrencilerin 80'i boşanmamış aileye 62'si boşanmış aileye sahip olanlardan tesadüfi olarak seçilmiştir. Test tekrar test tekniği kullanılarak yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda, UCLA Yalnızlık ölçeği birinci uygulama puanı ile ikinci uygulama puanı arasında korelasyon katsayısı, $r=.79$ olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin iç tutarlılığına bakılmış ve Cronbah Alpha katsayısı .87 olarak bulunmuştur.

3.3.1.3. UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Puanlanması

UCLA yalnızlık ölçeği, 10'u düz 10'u ters olmak üzere 20 maddeden oluşmaktadır. Puanlamada olumlu yöndeki ifadeleri içeren maddeler (1,4,5,6,9,10,15,16,19,20), olumsuz ifadeleri içeren maddeler (2,3,7,8,11,12,13,14,17,18) şeklindedir. Ölçek puanlanırken olumlu ifadeler tersine çevrilir. "hiç yaşamam" (1), "nadiren yaşarım" (2), "bazen yaşarım" (3), "sık sık yaşarım" (4) puan olarak hesaplanır. Her bir madde için puanlama 1 ile 4 arasında değiştiği için ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 20'dir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması yalnızlık düzeyinin

yüksek olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ölçek genç ve yetişkin popülasyona uygulanabilmektedir. Ölçek tek boyutlu bir ölçektir ve genel yalnızlık düzeyini vermektedir. Ölçek için şu örnek maddeler verilebilir: Kendimi yalnız hissetmiyorum, Artık hiç kimseyle samimi değilim, kendimi grup dışına itilmiş hissediyorum.

3.3.2. YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ (YDÖ)

Araştırmada öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerini ölçmek amacıyla Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale-SWLS) kullanılmıştır. Yaşam Doyumu Ölçeği, Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilmiş ve Köker (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Bireyin kendi yaşamına ilişkin öznel değerlendirmesini yansıtan ölçek, genel yaşam doyumunu ölçmektedir. Yaşam Doyum Ölçeği, öznel iyi oluşun üç bileşenini (yaşam doyumu, öznel iyi oluşun olumlu ve olumsuz yönleri), bireyin bilişsel değerlendirmesine dayanarak ölçmektedir. Başka bir ifadeyle ölçekte, bireyin yaşantısından memnun olup olmadığını içeren maddeler vardır. Genel yaşam doyumunu ölçmeyi amaçlayan ölçek, ergenlerden yetişkinlere kadar tüm yaşlara uygundur. Ölçek, yaşam doyumuna ilişkin 5 maddeden oluşmaktadır. YDÖ yaklaşık olarak 5 dakika cevaplanabilen kendini değerlendirme türünde bir ölçme aracıdır.

3.3.2.1. Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geçerliliği

Diener ve arkadaşları (1985) orijinal çalışmada ölçüt bağımlı geçerliliğini $\alpha=.82$ olarak bulmuşlardır. Diener ve arkadaşları (1985), ölçek maddelerinin tek bir faktörde, %66 faktör yükü ile toplandığını belirtmiştir. Ölçeği başka öznel iyi oluş ölçekleri ile karşılaştırmışlar ve ölçeklerin aralarında .50 ile .68 arasında değişen değerlerde yeterli düzeyde ilişki belirlemişlerdir. Köker (1991), tarafından 150 deneklik bir örneklem (17-21 yaş) üzerinde Türk popülasyonunda görünüş geçerliği yöntemiyle geçerlik çalışması yapılmıştır.

Morsünbül (2011) ergenlerle yaptığı araştırmada YDÖ'nün geçerlik çalışmasını doğrulayıcı faktör analizi yöntemi ile yapmıştır. $GFI=.98$, $IFI=.98$,

CFI=.95, NFI=.99, NNFI=.97, RFI=.97, RMR=.01 ve RMSEA=.01 olarak bulunmuş ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek faktörlü yapısının kabul edilebilir ve geçerli sonuçlar verdiğini göstermektedir. Doğrulayıcı faktör analizi ile hesaplanan madde-faktör ilişkilerine ait Path katsayıları ise .68 ile .81 arasında değişmektedir. Bu değerlerin tamamı .30'un üstündedir. Sonuç olarak, ölçeği doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ölçeğin tek faktörlü yapısının doğrulandığını ve Türk kültüründe yaşam doyumunu ölçmek için kullanılabileceğini göstermektedir.

3.3.2.2. Yaşam Doyumu Ölçeğinin Güvenirliği

Diener ve arkadaşları (1985) orijinal çalışmada ölçeğin güvenirliliğini Alpha =.87 olarak bulmuşlardır. Güvenirlik çalışmalarında iki ay ara ile elde ettikleri verilerle test-tekrar test güvenirlik katsayısı .82 olarak bulunmuştur. Köker (1991) tarafından ölçekteki maddelerin her birine verilen yanıtların kararlılığı için "test-tekrar test" yöntemi ve ölçeğin ne denli iyi işlediğini anlamak amacıyla madde analizi çalışması yapılmıştır. Üç hafta ara ile iki kez uygulanan ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Madde analizi çalışmasında ise, ölçeğin madde puanları ile test puanları arasındaki korelasyon katsayısı Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin toplam puan ile 1.Madde .73, 2.Madde .73, 3.Madde .76, 4.Madde .75 ve 5.Madde .90 düzeyinde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca; ölçeğin yapılan güvenirlik çalışmasında, Cronbach-Alfa güvenirlik katsayısı .76 olarak elde edilmiştir. Ayrıca, Yetim (1991) tarafından yapılan bir çalışmada Türkçe formun test-tekrar test güvenirliliği .71; ölçeğin Kyder-Richardson-20 iç tutarlık değeri ise .78 olarak bulunmuştur.

Morsünbül (2011) tarafından ergenlerle yapılan araştırmada YDÖ'nün güvenirliliğini belirlemek için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

3.3.2.3. Yaşam Doyumunu Ölçeğinin Puanlanması

Ölçeğin 5 olumlu maddesi bulunmaktadır ve maddeler 7’li Likert tipine dayalı olarak yanıtlanmaktadır. Ölçek puanlarının artması, algılanan genel yaşam doyumunun da arttığını göstermektedir. Her bir madde 7’li derecelendirilmiş cevaplama sistemine göre cevaplanmaktadır. Derecelendirilecek 7 seçenek puana dönüştüğünde “hiç uygun değil” 1, “uygun değil” 2, “biraz uygun değil” 3, “ne uygun ne uygun değil” 4, “biraz uygun” 5, “uygun” 6, “çok uygun” 7, olmak üzere değer almaktadır. İşaretlenen seçeneklerin değerleri toplanarak toplam puan elde edilmektedir. Her madde 1-7 arasında puanlanmakta ve 5-35 arasında bir toplam puan elde edilmekte, yüksek puanlar yaşam doyumunun yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin tersten puanlanan maddesi yoktur.

Ölçeği değerlendirmesinde norm çalışması yapılmadığı için ölçek sonuçları uygulama yapılan gruba bağımlı olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin orijinalinin puanlanmasında yüksek ve düşük yaşam doyumunu belirlemek için grubun aritmetik ortalaması kullanılmaktadır. Aritmetik ortalamanın üzerinde olanlar yüksek yaşam doyumuna, altında puan alanlar ise düşük yaşam doyumuna sahip olduğu belirtilmektedir (İlhan, 2005). Ölçek; “yaşamım birçok yönüyle ideallerime yakın”, “yaşam koşullarım çok iyi”, “yaşamımdan hoşnutum”, “şu ana kadar istediğim şeyleri elde edebildim” ve “yeniden dünyaya gelseydim yaşamımdan hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim” ifadelerini içeren 5 maddeden oluşmaktadır.

3.3.3. ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ (ASDÖ-R)

Araştırmada öğrencilerin sosyal destek düzeylerini ölçmek amacıyla Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nin revize edilmiş hali (ASDÖ-R) kullanılmıştır. Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen Türk kültüründe geliştirilmiş olan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)’nin revizyonu (R) 2004 yılında yapılmıştır. Ölçek 1995 yılından itibaren geliştirilmeye başlanmıştır. 1997 yılında geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılan ölçek 26 durum cümlesinde ve 5 alt ölçekten (aile,

akraba, arkadaş, öğretmen ve toplum) oluşmaktadır. Araştırmacı; ölçeğin beş alt boyutundan akraba ve içinde yaşadıkları toplumdaki algılanan sosyal desteğin araştırmalarda pek kullanılmaması, daha büyük bir grup üzerinde geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması, tüm alt ölçekler için maddelerin ortak olmasının ölçeğin uygulanması sırasında karışıklığa neden olması, tersine çevrilmiş madde sayısının azaltılarak puanlama kullanılabilirliğinin sağlanması gibi gerekçelerle revizyona ihtiyaç duymuştur (Yıldırım, 2004b). Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)'nin geliştirilmesinin amacı, bireyin sosyal destek sistemi ile işlevselliği arasındaki ilişkiye dikkat çekmek ve danışanın sosyal destek sistemi içindeki sorunlarıyla başa çıkmasına; varsa sosyal destek sistemi içerisindeki olumsuz öğeleri değiştirmesine ve sisteminin gelişmesine yardım etmektir (Yıldırım, 1997). ASDÖ-R bireylerin ailesinden, arkadaş ve öğretmenlerinden elde ettiği sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek, üç alt ölçek için toplam 50 durum cümlesinden oluşmaktadır (Kızıldağ, 2009). ASDÖ-R'nin deneme uygulaması 63 maddeden oluşmuş ve 660 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısı ve maddelerin faktör yüklerini incelemek için yapılan çalışmada madde sayısı 50'ye düşürülmüştür. ASDÖ-R'nin Aile Desteği (AİD), Arkadaş Desteği (ARD) ve Öğretmen Desteği (ÖĞD) olmak üzere üç alt ölçeği bulunmaktadır (Yıldırım, 2004b). 50 durum cümlesinin 20'si aile desteği, 13'ü arkadaş desteği ve 17'si öğretmen desteği alt ölçeklerine aittir. ASDÖ-R derecelendirmeli Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Yıldırım (2004b) tarafından geçerlik ve güvenilirlik için yapılan çalışma 660 (kız 315, erkek 345) öğrenci üzerinde yapılmıştır. Öğrencilerin % 20.6'sı (n=136) sekizinci sınıf, %19.6'sı (n=130) dokuzuncu sınıf, % 25.4'ü (n=168) onuncu sınıf, % 34.2'si (n=226) on birinci sınıfa devam etmektedir. Öğrencilerin yaşları 14 ile 17 arasında değişmektedir.

3.3.3.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geçerliliği

Ölçeğin geçerlilik çalışması iki şekilde yapılmıştır. İlk olarak, tüm ASDÖ-R'nin yapı geçerliği faktör analizi ile incelenmiştir. ASDÖ-R'nin yapı geçerliği temel bileşenler analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları ASDÖ-R'nin AİD alt ölçeğinin üç faktörlü (sosyal ilgi ve duygusal destek; bilgi verme ve tavsiye desteği, takdir desteği); ARD alt ölçeğinin tek faktörlü ve ÖĞD alt ölçeğinin ise

iki faktörlü (duygusal destek; bilgi verme ve takdir desteği) olduğunu ortaya koymaktadır. Faktörlerin her bir değişken üzerindeki ortak faktör varyansının ise .389 ile .695 arasında değiştiği görülmüştür. Tüm ASDÖ-R' de öz değeri 1' den büyük olan 7 faktör saptanmış, bu faktörler 3 alt ölçek düzeyinde incelenmiş ve isimler verilmiştir. Birinci faktörün tek başına varyansın %25,199' unu açıkladığı; açıklanan toplam varyansın %56,492 olduğu ve maddelerin faktör yüklerini birinci faktörde .360 ile .681 arasında değiştiği izlenmiştir. Gerek çizgi grafiğindeki birinci faktörden sonraki hızlı düşüş, gerek ortak faktör varyansına ilişkin değerler ve gerekse birinci faktördeki yük değerleri incelendiğinde, tüm ASDÖ-R' nin genel bir faktöre sahip olduğu ve toplam puanının kullanılabilceği sonucuna ulaşılmıştır (Yıldırım, 2004b).

ASDÖ-R 'ye ilişkin KMO katsayısı .933 ve Bartlett Testi anlamlı çıkmıştır. ASDÖ-R' nin AİD alt ölçeğinde 20 madde bulunmaktadır. AİD alt ölçeğine ilişkin KMO katsayısı .935 ve Bartlett testi anlamlı bulunmuştur. Faktörlerin ortak varyansının .350 ile .641 arasında değiştiği görülmüştür. ASDÖ-R' nin ARD alt ölçeğinde 13 madde bulunmaktadır. Arkadaş desteği alt ölçeğine ilişkin KMO katsayısı .940 ve Bartlett testi anlamlı bulunmuştur. Faktörlerin ortak varyansının .354 ile .614 arasında değiştiği görülmüştür. ASDÖ-R' nin ÖGD alt ölçeğinde 17 madde bulunmaktadır. ÖGD' ye ilişkin KMO katsayısı .950 ve Bartlett testi anlamlı çıkmıştır. Faktörlerin ortak varyansının ise ,402 ile ,653 arasında değiştiği görülmüştür (Yıldırım, 2004b).

İkinci olarak; benzer ölçekler geçerliğini incelemek amacıyla Beck tarafından geliştirilen ve Hisli (1988, 1989) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan Beck Depresyon Ölçeği (BDI) ile Yıldırım (2004b) tarafından geliştirilen Gündelik Sıkıntılar Ölçeği (GSÖ) kullanılmıştır ve yapılan analiz sonucunda Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile Beck Depresyon Ölçeği arasında -.32 ve GSÖ arasında -.36 düzeyinde korelasyon bulunmuştur. ASDÖ-R'nin toplam ve alt ölçek puanları ile Beck Depresyon Ölçeği (BDI) ve Gündelik Sıkıntılar Ölçeği (GSÖ) puanları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Yıldırım, 2004b).

3.3.3.2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirliği

ASDÖ-R'nin güvenirliği iki yolla yapılmıştır. Birincisi, tüm ASDÖ-R'nin ve AİD, ARD, ÖĞD alt ölçeklerinin Alpha güvenirlik katsayısı bulunmuştur. İkincisi, ölçeklerin güvenirlikleri dört hafta ara ile 218 öğrenci üzerinde test tekrar test yöntemiyle incelenmiştir. ASDÖ-R'nin tümü için $\text{Alpha}=.93$, $r=.91$; AİD için $\text{Alpha}=.94$, $r=.89$; ARD için $\text{Alpha}=.91$, $r=.85$; ÖĞD için $\text{Alpha}=.93$, $r=.86$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen güvenirlik katsayıları ASDÖ-R ve alt ölçeklerinin, öğrencilerin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal desteği ölçmek, amacıyla güvenle kullanılabileceğini göstermektedir (Yıldırım, 2004b).

3.3.3.3. Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Puanlanması

Ölçeği cevaplandırın birey ölçeğin "ailem, arkadaşlarım ve öğretmenlerim" üç alt ölçek boyutunda tepkide bulunmaktadır. Tepkiler Likert tipi ve üçlü derecelendirme biçiminde verilmektedir (Hiç uygun değil=1, Kısmen uygun=2, Oldukça uygun=3). Ölçek maddelerinin 47' si olumlu 3'ü olumsuz ifade şeklinde'dir. Olumsuz ifadeler sırasıyla ailem, arkadaşlarım ve öğretmenlerim alt boyutunu 17., 29. ve 44. Maddeleri içermektedir. Olumsuz ifadelerin puanlanması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Alt ölçeklerden elde edilen puanların toplanmasıyla bireyin genel sosyal destek düzeyine ilişkin bir tek puan elde edilmektedir (Yıldırım, 2004b). Ölçekten alınabilecek en düşük puan 50 en yüksek puan 150'dir (Dülger, 2009). Ölçeklerin puan aralıkları Aile desteği, 20-60; Arkadaş desteği, 13-39; Öğretmen desteği, 17-51; toplam ASDÖ-R, 50-150 şeklinde'dir.

Ölçeğin 3 alt boyutu için şu örnek maddeler verilebilir: Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler (Aile); İhtiyaç duyduğumda beni gerçekten dinler (Arkadaş); Derslerde sorularıma içtenlikle cevap verir (Öğretmen).

3.3.4. ARAŞTIRMA KAPSAMINDA ÖLÇEKLERİN UYGULANDIĞI ARAŞTIRMA GRUBUNDA ÖLÇEKLERİN GÜVENİRLİKLERİ

Bu araştırma kapsamında ölçeklerin uygulandığı araştırma grubunda da ölçeklerin güvenilir olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan güvenilirlik analizi sonucu Tablo 3.4.'de verilmiştir.

Tablo 3.4. Araştırma Kapsamında Ölçeklerin Uygulandığı Araştırma Grubunda Ölçeklerin Güvenirlikleri

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı
UCLA Yalnızlık Ölçeği	20	.853
Yaşam Doyumu Ölçeği	5	.801
Sosyal Destek Ölçeği	50	.953
Aile Desteği Alt Ölçeği	20	.942
Arkadaş Desteği Alt Ölçeği	13	.923
Öğretmen Desteği Alt Ölçeği	17	.921

Güvenirlik katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır. Değer 1'e yaklaştıkça güvenilirliğin yüksek olduğu kabul edilir (Karasar, 2006: 148). Tablo 3.4'de görüldüğü gibi uygulanan ölçekler bu araştırma için seçilen grup üzerinde de güvenilirliği olan ölçeklerdir.

3.3.5. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Araştırma konusu çerçevesinde kullanılan kişisel bilgi formu, araştırmanın yapıldığı gruptaki lise öğrencilerinin bazı demografik bilgilerini araştırmak ve araştırma kapsamındaki yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek değişkenleri üzerinde etkisinin olabileceği düşünülen birtakım değişkenlere ilişkin bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından bu araştırma kapsamında geliştirilmiştir. Bu değişkenler cinsiyet, sınıf düzeyi, karne notu, gelir düzeyi, anne baba hakkında bilgiler (sağ/vefat, öz/üvey, yaş, eğitim durumu, evlilik durumu), kardeş sayısı, anne baba boşandı ise ne kadar süre önce olduğu gibi değişkenlerdir.

3.4. VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırma verilerini toplamak amacıyla, “UCLA Yalnızlık Ölçeği”, “Yaşam Doyumu Ölçeği”, “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Ölçekler 2011-2012 eğitim öğretim yılının birinci döneminde uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanabilmesi için Isparta İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama süreci yaklaşık 2 ay sürmüştür. Araştırma kapsamında uygulamanın yapılacağı liseler belirlendikten sonra okulların psikolojik danışmanları (rehber öğretmen) ile görüşülerek araştırma ve ölçekler hakkında bilgi verilmiştir. Uygulamalar sırasında gönüllülük ve gizlilik esas alınmıştır. Araştırmanın amacı ve verilerin bilimsel bir çalışmada kullanılacağı öğrencilere açıklanmıştır. Öğrencilerin gerçek duygu ve düşüncelerini rahatlıkla yansıtabilmeleri için isim yazmamaları, sadece okul ve sınıflarını yazmaları belirtilmiştir. Ölçekler aynı anda öğrencilere verilerek tek bir oturumda uygulanmıştır. Ölçeklerin doldurulmasında zaman sınırlandırılması konulmamıştır. Öğrenciler ölçekleri yaklaşık 30 dakikada tamamlamışlardır. Uygulama sırasında herhangi bir problemle karşılaşılmamıştır. Uygulamanın yapıldığı liselerde psikolojik danışmanlar yardımıyla 950 öğrenciye veri toplama araçları uygulanmıştır. Bunun ardından anne babası boşanmış öğrenciler tespit edildikten sonra aynı sınıftan ve cinsiyette tesadüfen seçilen anne babası boşanmamış öğrenciler tespit edilmiş, diğer veriler dikkate alınmamıştır. Uygulamanın ardından, ölçekler gözden geçirilerek, bütün maddeleri aynı şekilde işaretlenen, eksik veya yanlış cevaplandırılan ölçekler araştırma kapsamına alınmamıştır. Yapılan analizlerde 400 öğrenciden elde edilen veriler kullanılmıştır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada veri toplama araçlarından elde edilen veriler araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmış ve toplanan veriler SPSS 16 paket programı ile çözümlenmiştir. Araştırma verileri $p < .05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin analizleri araştırma probleminin ve alt problemlerin gerektirdiği şekilde yapılmıştır. Araştırmada elde edilen ortalama farklarını karşılaştırıp, bu farkların anlamlı olup olmadığını incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA iki ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek için uygulanır (Büyüköztürk, 2011: 48). Bununla beraber, araştırmada iki bağımsız değişken ve çoklu bağımlı değişkenlerin ortalamalarına göre farklarını belirlemek için çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. MANOVA bir ya da daha çok faktöre göre oluşan grupların birden fazla bağımlı değişken bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek için kullanılır (Büyüköztürk, 2011: 137). Analizlerin yapılabilmesi için elde edilen verilerin varyanslarının homojen olması gerekmektedir. Bu sebeple varyansların homojenliği testi (Levene Testi) uygulanmıştır. Levene testinde anlamlılık düzeyi .05'den büyük çıkarsa dağılımın varyans homojenliğini sağladığı anlamına gelir (Bütüner, 2008: 7).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ilk olarak ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek, aile desteği, arkadaş desteği ve öğretmen desteği değişkenleri ile ilgili betimleyici istatistikler ve bu değişkenlerin ailelerin boşanmış olup olmama durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulguları verilmiştir. Bunların ardından anne babası boşanmış ve boşanmamış ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek değişkenlerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, karne notu, gelir düzeyi, anne baba eğitim düzeyi ve kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin çok yönlü varyans analizi (MANOVA) bulguları verilmiştir. Son olarak anne babası boşanmış ergenlerin boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek değişkenlerine ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) bulguları verilmiştir.

4.1. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YALNIZLIK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık puanları bakımından fark olup olmadığına ilişkin alt problemi test etmek amacıyla boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenler ile ilgili olarak; gruplara düşen öğrenci sayıları, ortalamaları ve standart sapmalarına ilişkin betimleyici istatistik sonuçları Tablo 4.1.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.1.1. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre UCLA Yalnızlık Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Anne Baba Evlilik Durumu	N	X	SS
Boşanmamış Aile	203	34.37	9.41
Boşanmış Aile	197	37.88	10.66
Toplam	400	36.10	10.18

Tablo 4.1.1.'e göre ergenlerin UCLA Yalnızlık Ölçeği'nden aldıkları puanlar anne baba evlilik durumlarına göre incelendiğinde boşanmamış aileye sahip ergenlerin (N=203) aritmetik ortalaması 34.37, boşanmış aileye sahip ergenlerin (N=197) aritmetik ortalaması 37.88 olarak saptanmıştır.

Tablo 4.1.1.'de gösterilen boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık puan ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Tablo 4.1.2.'de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gruplar arası, grup içi ve genel varyanslarına ilişkin serbestlik derecesi, kareler toplamı, kareler ortalaması, F değeri ve p değeri gösterilmektedir.

Tablo 4.1.2. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre UCLA Yalnızlık Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1	1231.04	1231.04		
Grup içi	398	40179.33	100.95	12.19	.001*
Genel	399	41410.37			

*p<.001

Tablo 4.1.2.'de gösterilen ergenlerin UCLA Yalnızlık Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anne baba evlilik durumuna göre ortaya çıkan ortalama farkının anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANOVA testi sonucunda (F = 12.19; p<.001) boşanmamış aileye sahip ergenler ile boşanmış aileye sahip ergenlerin UCLA Yalnızlık Ölçeği puan ortalamalarında ortaya çıkan fark anlamlıdır. UCLA Yalnızlık Ölçeği'nden alınan puanlar açısından boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye sahip ergenlere göre UCLA Yalnızlık Ölçeği puan ortalamaları daha düşüktür.

4.2. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.2.1.'de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yaşam doyumu puanları, gruplara düşen öğrenci sayıları, ortalamaları ve standart sapmalarına değerleri görülmektedir.

Tablo 4.2.1. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Anne Baba Evlilik Durumu	N	X	SS
Boşanmamış Aile	203	25.42	6.07
Boşanmış Aile	197	21.93	6.79
Toplam	400	23.70	6.66

Tablo 4.2.1.'e göre ergenlerin Yaşam Doyumu Ölçeği'nden aldıkları puanlar anne baba evlilik durumlarına göre incelendiğinde boşanmamış aileye sahip ergenlerin (N=203) aritmetik ortalaması 25.42, boşanmış aileye sahip ergenlerin (N=197) aritmetik ortalamasının 21.93 olarak kaydedilmiştir.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yaşam doyumu puan ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gruplar arası, grup içi ve genel varyanslarına ilişkin serbestlik derecesi, kareler toplamı, kareler ortalaması, F değeri ve p değerine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 4.2.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2.2. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Yaşam Doyumu Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1	1213.94	1213.94	29.24	.000*
Grup içi	398	16518.83	41.50		
Genel	399	17732.77			

*p<.001

Tablo 4.2.2.'de gösterilen ergenlerin Yaşam Doyumu Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anne baba evlilik durumuna göre ortaya çıkan ortalama farkının anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANOVA testi sonucunda

($F=29.24$; $p<.001$) boşanmamış aileye sahip ergenler ile boşanmış aileye sahip ergenlerin YDÖ puan ortalamalarında ortaya çıkan fark anlamlıdır. Bu sonuçlara göre, Yaşam Doyumu Ölçeği'nden alınan puanlar açısından ergenler karşılaştırıldığında boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye sahip ergenlere göre Yaşam Doyumu Ölçeği puan ortalamaları daha yüksektir.

4.3. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.3.1.'de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde sosyal destek puanları açısından fark olup olmadığına ilişkin alt problemi test etmek amacıyla boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin, gruplara düşen öğrenci sayıları, ortalamaları ve standart sapmalarına ilişkin betimleyici istatistikler gösterilmiştir.

Tablo 4.3.1. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Anne Baba Evlilik Durumu	N	X	SS
Boşanmamış Aile	203	129.62	17.02
Boşanmış Aile	197	125.59	18.25
Toplam	400	127.64	17.73

Tablo 4.3.1.'e göre ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden aldıkları puanlar anne baba evlilik durumlarına göre incelendiğinde boşanmamış aileye sahip ergenlerin (N=203) aritmetik ortalaması 129.62, boşanmış aileye sahip ergenlerin (N=197) aritmetik ortalamasının 125.59'dur.

Tablo 4.3.1.'de gösterilen boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde sosyal destek puan ortalamaları bakımından gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olup olmadığını test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gruplar arası, grup içi ve genel varyanslarına ilişkin serbestlik derecesi, kareler toplamı, kareler ortalaması, F değeri ve p değerine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 4.3.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.3.2. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Sosyal Destek Ölçeği Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar arası	1	1625.10	1625.10		
Grup içi	398	123819.05	311.10	5.22	.023*
Genel	399	125444.16			

*p<.05

Tablo 4.3.2.'de gösterilen ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden aldıkları puanlarda anne baba evlilik durumuna göre ortaya çıkan ortalama farkının anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANOVA testi sonucunda ($F = 5.22$; $p < .05$) boşanmamış aileye sahip ergenler ile boşanmış aileye sahip ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puan ortalamalarında ortaya çıkan fark anlamlıdır. Buna göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nden alınan puanlar açısından ergenler karşılaştırıldığında boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye sahip ergenlere göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puan ortalamaları daha yüksektir.

4.4. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK AĞLARINA İLİŞKİN BULGULAR

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde aile, arkadaş ve öğretmen desteği açısından fark olup olmadığına ilişkin alt problemi test etmek için boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gruplara düşen öğrenci sayıları, ortalamaları ve standart sapmalarına ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 4.4.1.'de sunulmuştur.

Tablo 4.4.1. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Aile, Arkadaş ve Öğretmen Desteği Alt Ölçekleri Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Sosyal Destek Ağları	Anne Baba Evlilik Durumu	N	X	SS
Aile Desteği	Boşanmamış Aile	203	52.88	8.28
	Boşanmış Aile	197	50.75	9.12
	Toplam	400	51.83	8.76
Arkadaş Desteği	Boşanmamış Aile	203	34.52	5.28
	Boşanmış Aile	197	33.83	6.19
	Toplam	400	34.18	5.75

(devamı arkada)

Öğretmen Desteği	Boşanmamış Aile	203	42.21	7.21
	Boşanmış Aile	197	41.00	8.09
	Toplam	400	41.61	7.67

Tablo 4.4.1. incelendiğinde anne baba evlilik durumuna göre aile desteği ortalamaları boşanmamış aileden gelen ergenlerde 52.88, boşanmış aileden gelenlerde 50.75; arkadaş desteği ortalamaları boşanmamış aileden gelen ergenlerde 34.52, boşanmış aileden gelenlerde 33.83; öğretmen desteği ortalamaları boşanmamış aileden gelen ergenlerde 42.21, boşanmış aileden gelenlerde 41.00 olduğu görülmüştür.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin sosyal destek ağları bakımından fark olup olmadığı belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tablo 4.4.2.'de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gruplar arası, grup içi ve genel varyanslarına ilişkin serbestlik derecesi, kareler toplamı, kareler ortalaması, F değeri ve p değerine ilişkin ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.4.2. Ergenlerin Anne Baba Evlilik Durumlarına Göre Aile, Arkadaş ve Öğretmen Desteği Alt Ölçekleri Puanlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Sosyal Destek Ağları	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Aile Desteği	Gruplar arası	1	453.73	453.73	5.98	.015*
	Grup içi	398	30184.69	75.84		
	Genel	399	30638.43			
Arkadaş Desteği	Gruplar arası	1	46.85	46.85	1.41	.235
	Grup içi	398	13159.45	33.06		
	Genel	399	13206.31			
Öğretmen Desteği	Gruplar arası	1	148.01	148.01	2.52	.113
	Grup içi	398	23350.46	58.67		
	Genel	399	23498.47			

*p<.05

Tablo 4.4.2. incelendiğinde; ergenlerin anne babalarının evlilik durumuna göre aile desteği (F=5.98; p<.05) puanları anlamlı şekilde farklılaşırken, arkadaş desteği (F=1.41; p>.05) ve öğretmen desteği (F=2.52; p>.05) puanları anlamlı

şekilde farklılaşmamıştır. Sonuç olarak anne babalarının evlilik durumuna göre aile desteği ($p=.015$) puanları anlamlı şekilde farklılaşmaktadır.

4.5. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın “boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemini test etmek için ergenler anne baba evlilik durumuna göre ve cinsiyete göre gruplandırılarak yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek puanlarına ait aritmetik ortalamalar, standart sapmalar ve her gruba düşen öğrenci sayısı Tablo 4.5.1.’de gösterilmiştir.

Tablo 4.5.1. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Anne Baba Evlilik Durumu	Cinsiyet	X	SS	N
Yalnızlık	Boşanmamış Aile	Kız	33.43	9.84	122
		Erkek	35.80	8.58	81
		Toplam	34.37	9.41	203
	Boşanmış Aile	Kız	37.72	10.30	123
		Erkek	38.16	11.29	74
		Toplam	37.88	10.66	197
	Toplam	Kız	35.58	10.28	245
		Erkek	36.92	10.01	155
		Toplam	36.10	10.18	400
Yaşam Doyumu	Boşanmamış Aile	Kız	25.40	5.78	122
		Erkek	25.45	6.52	81
		Toplam	25.42	6.07	203
	Boşanmış Aile	Kız	21.35	6.82	123
		Erkek	22.90	6.69	74
		Toplam	21.93	6.79	197
	Toplam	Kız	23.37	6.63	245
		Erkek	24.23	6.70	155
		Toplam	23.70	6.66	400

(devamı arkada)

Sosyal Destek	Boşanmamış Aile	Kız	130.84	15.91	122
		Erkek	127.79	18.50	81
		Toplam	129.62	17.02	203
	Boşanmış Aile	Kız	126.24	19.70	123
		Erkek	124.51	15.61	74
		Toplam	125.59	18.25	197
	Toplam	Kız	128.53	18.02	245
		Erkek	126.22	17.21	155
		Toplam	127.64	17.73	400

Tablo 4.5.2.'de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin cinsiyete göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanların varyanslarının homojenliğinin test edilmesi (Levene Testi) sonucu elde edilen F değeri, serbestlik dereceleri ve p değeri verilmiştir.

Tablo 4.5.2. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi)

Bağımlı Değişkenler	F	Sd1	Sd2	p
Yalnızlık	1.40	3	396	.242
Yaşam Doyumu	1.72	3	396	.160
Sosyal Destek	2.50	3	396	.059

Verilerin çok yönlü varsans analizine uygunluğunu test etmek için yapılan Levene testi sonucuna göre, yalnızlık ($F=1.40$; $p>.05$), yaşam doyumu ($F=1.72$; $p>.05$) ve sosyal destek ($F=2.50$; $p>.05$) puanlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur (Tablo 4.5.2.). Verilerin dağılımının homojen olduğu ve MANOVA için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri ile cinsiyet etkilerini test etmek amacıyla çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Tablo 4.5.3.'te MANOVA sonuçlarına ilişkin anne baba evlilik durumu temel etkisi, cinsiyet temel etkisi ve anne baba evlilik durumunun cinsiyetle ortak etkisi gösterilmiştir.

Tablo 4.5.3. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda(λ)	F	s.d. (Hipotez)	s.d. (Hata)	p
Anne Baba Evlilik Durumu	.93	8.82	3	394	.000*
Cinsiyet	.98	2.60	3	394	.051
Anne Baba Evlilik Durumu*Cinsiyet	.99	.51	3	394	.676

*p<.001

Tablo 4.5.3.'te verilen çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre, ergenlerin yalnızlık, yaşam doymu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde anne baba evlilik durumu temel etkisinin ($\lambda=.93$; $F=8.82$; $p<.001$) anlamlı fark gösterdiği; cinsiyet temel etkisinin ($\lambda=.98$; $F=2.60$; $p>.05$) ve anne baba evlilik durumu ve cinsiyet ortak etkisinin ($\lambda=.99$; $F=.51$; $p>.05$) anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin cinsiyete göre yalnızlık, yaşam doymu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanlarındaki anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu gösteren MANOVA testi sonucunda elde edilen kareler toplamı, serbestlik derecesi, F değeri ve P değeri Tablo 4.5.4.'te sunulmuştur.

Tablo 4.5.4. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Cinsiyete Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalama Sı	F	p
Anne Baba Evlilik Durumu	Yalnızlık	1047.91	1	1047.91	10.40	.001*
	Yaşam Doymu	1031.10	1	1031.10	24.88	.000*
	Sosyal Destek	1470.78	1	1470.78	4.72	.030**
Cinsiyet	Yalnızlık	186.72	1	186.72	1.85	.174
	Yaşam Doymu	60.89	1	60.89	1.47	.226
	Sosyal Destek	542.63	1	542.63	1.74	.187

(devamı arkada)

Evlilik Durumu*	Yalnızlık	88.24	1	88.24	.87	.350
	Yaşam Doyumu	52.80	1	52.80	1.27	.260
Cinsiyet	Sosyal Destek	41.53	1	41.53	.13	.715
	Yalnızlık	39897.47	396	100.75		
Hata	Yaşam Doyumu	16408.01	396	41.43		
	Sosyal Destek	123226.64	396	311.17		
Toplam	Yalnızlık	562911.00	400			
	Yaşam Doyumu	242551.00	400			
	Sosyal Destek	6642232.00	400			

*p<.001 **p<.05

Tablo 4.5.4.'de ergenlerin anne baba evlilik durumları ile yalnızlık (F=10.40; p<.001), yaşam doyumu (F=24.88; p<.001) ve sosyal destek (F=4.72; p<.05) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.5.4. incelendiğinde, ergenlerin yalnızlık düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve cinsiyet (F=.87; p>.05) etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve cinsiyet (F=1.27; p>.05) etkileşimine göre anlamlı şekilde fark bulunmamıştır. Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve cinsiyet (F=.13; p>.05) etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

4.6. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

“Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemi test edilmiştir. Bunun için, boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenler ve sınıf düzeyi grupları ile yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve her bir sınıfa göre öğrenci sayıları Tablo 4.6.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.6.1. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Baba Evlilik Durumu		Sınıf Düzeyi	X	SS	N
Boşanmamış Aile		9	33.09	8.76	54
		10	36.25	8.62	51
		11	34.91	9.80	48
		12	33.34	10.33	50
		Toplam	34.37	9.41	203
Yalnızlık	Boşanmış Aile	9	37.62	9.83	61
		10	38.97	10.27	39
		11	38.22	11.38	40
		12	37.19	11.45	57
		Toplam	37.88	10.66	197
Toplam		9	35.49	9.57	115
		10	37.43	9.41	90
		11	36.42	10.62	88
		12	35.39	11.06	107
		Toplam	36.10	10.18	400
Boşanmamış Aile		9	25.22	6.03	54
		10	25.19	6.61	51
		11	24.95	6.62	48
		12	26.32	4.99	50
		Toplam	25.42	6.07	203
Yaşam Doyumu	Boşanmış Aile	9	22.29	6.29	61
		10	22.30	7.29	39
		11	21.25	7.40	40
		12	21.78	6.66	57
		Toplam	21.93	6.79	197
Toplam		9	23.66	6.31	115
		10	23.94	7.03	90
		11	23.27	7.19	88
		12	23.90	6.33	107
		Toplam	23.70	6.66	400
Boşanmamış Aile		9	128.50	20.10	54
		10	127.82	17.03	51
		11	130.91	12.77	48
		12	131.44	17.17	50
		Toplam	129.62	17.02	203
Sosyal Destek	Boşanmış Aile	9	123.16	21.09	61
		10	126.10	14.44	39
		11	125.27	17.30	40
		12	128.07	18.06	57
		Toplam	125.59	18.25	197
Toplam		9	125.66	20.71	115
		10	127.07	15.90	90
		11	128.35	15.18	88
		12	129.64	17.65	107
		Toplam	127.64	17.73	400

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin sınıf düzeyine göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanların varyanslarının homojenliğinin test edilmesi (Levene Testi) sonucu elde edilen F değeri, serbestlik dereceleri ve p değeri Tablo 4.6.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.6.2. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi)

Bağımlı Değişkenler	F	Sd1	Sd2	p
Yalnızlık	1.22	7	392	.286
Yaşam Doyumu	1.48	7	392	.173
Sosyal Destek	1.06	7	392	.386

Tablo 4.6.2. incelendiğinde, verilerin çok yönlü varsans analizine uygunluğunu test etmek için yapılan Levene testi sonucuna göre, yalnızlık ($F=1.22$; $p>.05$), yaşam doyumu ($F=1.48$; $p>.05$) ve sosyal destek ($F=1.06$; $p>.05$) puanlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur. Bu sonuca bağlı olarak, verilerin dağılımının homojen olduğu ve MANOVA için uygun olduğu sonucuna varılarak, MANOVA testi yapılmıştır.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu temel etkisi, sınıf temel etkisi ve anne baba evlilik durumunun sınıfla ortak etkisini gösteren çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçları Tablo 4.6.3.'te verilmiştir.

Tablo 4.6.3. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda(λ)	F	s.d. (Hipotez)	s.d. (Hata)	p
Anne Baba Evlilik Durumu	.92	10.26	3	390	.001*
Sınıf	.98	.87	9	949.30	.571
Anne Baba Evlilik Durumu*Sınıf	.99	.29	9	949.30	.973

* $p<.001$

Tablo 4.6.3.'te verilen çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre, ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde anne baba evlilik durumu temel etkisi ($\lambda=.92$; $F=10.26$; $p<.001$) anlamlı fark gösterdiği; sınıf düzeyi temel etkisinin ($\lambda=.98$; $F=.87$; $p>.05$) ve anne baba evlilik durumu ve sınıf düzeyi ortak etkisinin ($\lambda=.99$; $F=.29$; $p>.05$) anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anne baba evlilik durumu ve sınıf düzeyine göre ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine arasındaki anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan MANOVA testi sonucunda elde edilen kareler toplamı, serbestlik derecesi, F değeri ve P değeri sonuçları Tablo 4.6.4.'te verilmiştir.

Tablo 4.6.4. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Sınıf Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Baba Evlilik Durumu	Yalnızlık	1269.92	1	1269.92	12.52	.000*
	Yaşam Doymu	1207.82	1	1207.82	28.81	.000*
	Sosyal Destek	1578.82	1	1578.82	5.04	.025**
Sınıf	Yalnızlık	359.28	3	119.76	1.18	.317
	Yaşam Doymu	45.00	3	15.00	.35	.783
	Sosyal Destek	909.80	3	303.26	.97	.407
Evlilik Durumu*	Yalnızlık	44.91	3	14.97	.14	.931
	Yaşam Doymu	46.85	3	15.61	.37	.773
	Sosyal Destek	234.81	3	78.27	.25	.861
Hata	Yalnızlık	39760.26	392	101.42		
	Yaşam Doymu	16430.13	392	41.91		
	Sosyal Destek	122616.54	392	312.79		
Toplam	Yalnızlık	562911.00	400			
	Yaşam Doymu	242551.00	400			
	Sosyal Destek	6642232.00	400			

* $p<.001$ ** $p<.05$

Tablo 4.6.4.'de ergenlerin anne baba evlilik durumları ile yalnızlık ($F=12.52$; $p<.001$), yaşam doyumu ($F=28.81$; $p<.001$) ve sosyal destek ($F=5.04$; $p<.05$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.6.4. incelendiğinde, ergenlerin yalnızlık düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve sınıf ($F=.14$; $p>.05$) etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin yaşam doyum düzeyleri anne baba evlilik durumu ve sınıf ($F=.37$; $p>.05$) etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Ergenlerin sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve sınıf ($F=.25$; $p>.05$) etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

4.7. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARNE NOTLARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın “boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri karne notuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemi test edilmiştir. Tablo 4.7.1.'de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenler karne notuna göre gruplandırılarak yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve her gruba ait sayılar verilmiştir.

Tablo 4.7.1. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Baba Evlilik Durumu		Karne Notu	X	SS	N
Yalnızlık	Boşanmamış Aile	0-2	35.50	14.05	4
		2-3,5	38.48	9.36	60
		3,5-4	33.37	9.09	72
		4-5	31.71	8.42	67
		Toplam	34.37	9.41	203

(devamı arkada)

Yalnızlık	Boşanmış Aile	0-2	42.30	10.41	10
		2-3,5	38.95	10.16	61
		3,5-4	37.94	11.59	69
		4-5	35.91	9.89	57
		Toplam	37.88	10.66	197
Yaşam Doyumu	Boşanmamış Aile	0-2	22.75	5.56	4
		2-3,5	23.88	6.87	60
		3,5-4	25.66	5.68	72
		4-5	26.70	5.50	67
		Toplam	25.42	6.07	203
Sosyal Destek	Boşanmış Aile	0-2	20.20	5.63	10
		2-3,5	21.85	6.97	61
		3,5-4	21.27	7.01	69
		4-5	23.14	6.50	57
		Toplam	21.93	6.79	197
Yaşam Doyumu	Boşanmamış Aile	0-2	20.92	5.52	14
		2-3,5	22.85	6.97	121
		3,5-4	23.51	6.71	141
		4-5	25.06	6.21	124
		Toplam	23.70	6.66	400
Sosyal Destek	Boşanmamış Aile	0-2	128.75	18.13	4
		2-3,5	127.15	15.68	60
		3,5-4	130.76	17.09	72
		4-5	130.67	18.15	67
		Toplam	129.62	17.02	203
Yalnızlık	Boşanmış Aile	0-2	118.00	18.22	10
		2-3,5	121.32	18.01	61
		3,5-4	126.33	17.18	69
		4-5	130.59	18.70	57
		Toplam	125.59	18.25	197
Yaşam Doyumu	Boşanmamış Aile	0-2	121.07	18.20	14
		2-3,5	124.21	17.08	121
		3,5-4	128.59	17.22	141
		4-5	130.63	18.33	124
		Toplam	127.64	17.73	400

Aşağıdaki tabloda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin karne notuna göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanların varyanslarının homojenliğinin test edilmesi (Levene Testi) sonucu

elde edilen F değeri, serbestlik dereceleri ve p değeri gösterilmiştir (Tablo 4.7.2.).

Tablo 4.7.2. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi)

Bağımlı Değişkenler	F	Sd1	Sd2	p
Yalnızlık	1.77	7	392	.090
Yaşam Doymu	1.73	7	392	.100
Sosyal Destek	.25	7	392	.970

Tablo 4.7.2. göre, verilerin çok yönlü varyans analizine uygunluğunu test etmek için yapılan Levene testi sonucu, yalnızlık ($F=1.77$; $p>.05$), yaşam doymu ($F=1.73$; $p>.05$) ve sosyal destek ($F=.25$; $p>.05$) puanlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur. Levene testi sonucuna göre, verilerin dağılımının homojen olduğu ve MANOVA testi için uygun olduğu saptanmıştır.

Tablo 4.7.3.'te boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doymu ve sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu temel etkisi, karne notu temel etkisi ve anne baba evlilik durumunun not ile ortak etkisini gösteren çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.7.3. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda(λ)	F	s.d. (Hipotez)	s.d. (Hata)	p
Anne Baba Evlilik Durumu	.97	3.67	3	390	.012*
Karne Notu	.94	2.46	9	949.30	.009**
Anne Baba Evlilik Durumu*Not	.97	.95	9	949.30	.475

* $p<.05$ ** $p<.01$

Tablo 4.7.3.'te verilen çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre, ergenlerin yalnızlık, yaşam doymu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde

anne baba evlilik durumu temel etkisi ($\lambda=.97$; $F=3.67$; $p<.05$) ve karne notu temel etkisi ($\lambda=.94$; $F=2.46$; $p<.01$) anlamlı fark göstermiştir. Ancak, anne baba evlilik durumu ve karne notu ortak etkisinin ($\lambda=.97$; $F=.95$; $p>.05$) anlamlı bir farklılık göstermediği kaydedilmiştir.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin karne notuna göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanlarındaki anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu gösteren MANOVA testi sonucunda elde edilen kareler toplamı, serbestlik derecesi, F değeri ve P değeri sonuçları Tablo 4.7.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.7.4. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Karne Notuna Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Baba Evlilik Durumu	Yalnızlık	578.88	1	578.88	5.95	.015*
	Yaşam Doyumu	353.86	1	353.86	8.62	.004**
	Sosyal Destek	1000.82	1	1000.82	3.26	.072
Karne Notu	Yalnızlık	1589.28	3	529.76	5.44	.001***
	Yaşam Doyumu	331.22	3	110.40	2.69	.046*
	Sosyal Destek	2824.75	3	941.58	3.07	.028*
Evlilik Durumu*	Yalnızlık	358.84	3	119.61	1.23	.299
	Yaşam Doyumu	94.03	3	31.34	.76	.515
	Sosyal Destek	701.68	3	233.89	.76	.515
Hata	Yalnızlık	38129.75	392	97.27		
	Yaşam Doyumu	16090.88	392	41.04		
	Sosyal Destek	120130.65	392	306.45		
Toplam	Yalnızlık	562911.00	400			
	Yaşam Doyumu	242551.00	400			
	Sosyal Destek	6642232.00	400			

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

Tablo 4.7.4.'de ergenlerin anne baba evlilik durumları ile yalnızlık ($F=5.95$; $p<.05$) ve yaşam doyumu ($F=8.62$; ** $p<.01$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin karne notları ile yalnızlık ($F=5.44$; $p<.001$),

yaşam doyumu ($F=2.69$; $p<.05$) ve sosyal destek ($F=3.07$; $p<.05$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.7.4. incelendiğinde, ergenlerin yalnızlık düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve karne notu ($F=1.23$; $p>.05$) etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin yaşam doyum düzeyleri anne baba evlilik durumu ve karne notu ($F=.76$; $p>.05$) etkileşimi ve sosyal destek düzeyleri anne baba evlilik durumu ve karne notu ($F=.76$; $p>.05$) etkileşimi anlamlı şekilde farklılaşmamıştır.

4.8. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN GELİR DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Aşağıdaki tabloda “boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemini test etmek amacıyla yapılan boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gelir düzeyine göre gruplandırılması sonucu oluşan yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek puanlarının aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve her gruba ait sayılar verilmiştir (Tablo 4.8.1.).

Tablo 4.8.1. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Anne Baba Evlilik Durumu		Gelir Düzeyi	X	SS	N
Yalnızlık	Boşanmamış Aile	0-Asgari Ücret	35.20	11.16	15
		Asgari Ücret-1000	35.08	9.07	60
		1000-2000	33.88	9.08	79
		2000-5000	34.80	9.98	45
		5000-Üstü	25.75	5.43	4
		Toplam	34.37	9.41	203

(devamı arkada)

Yalnızlık	Boşanmış Aile	0-Asgari Ücret	43.50	12.01	34
		Asgari Ücret-1000	38.40	10.52	75
		1000-2000	35.09	8.57	53
		2000-5000	35.35	10.68	31
		5000-Üstü	37.25	11.29	4
	Toplam	37.88	10.66	197	
	Toplam	0-Asgari Ücret	40.95	12.26	49
		Asgari Ücret-1000	36.92	10.00	135
		1000-2000	34.37	8.87	132
		2000-5000	35.02	10.21	76
5000-Üstü		31.50	10.25	8	
Toplam	36.10	10.18	400		
Yaşam Doyumu	Boşanmamış Aile	0-Asgari Ücret	24.40	6.72	15
		Asgari Ücret-1000	24.58	5.90	60
		1000-2000	25.00	5.87	79
		2000-5000	27.13	6.25	45
		5000-Üstü	31.00	2.94	4
	Toplam	25.42	6.07	203	
	Boşanmış Aile	0-Asgari Ücret	19.97	8.07	34
		Asgari Ücret-1000	21.34	6.83	75
		1000-2000	22.83	6.11	53
		2000-5000	23.77	6.06	31
5000-Üstü		23.75	5.31	4	
Toplam	21.93	6.79	197		
Toplam	0-Asgari Ücret	21.32	7.89	49	
	Asgari Ücret-1000	22.78	6.61	135	
	1000-2000	24.12	6.04	132	
	2000-5000	25.76	6.35	76	
	5000-Üstü	27.37	5.55	8	
Toplam	23.70	6.66	400		
Sosyal Destek	Boşanmamış Aile	0-Asgari Ücret	131.60	14.09	15
		Asgari Ücret-1000	128.63	19.04	60
		1000-2000	129.35	14.37	79
		2000-5000	130.11	20.06	45
		5000-Üstü	137.00	7.61	4
	Toplam	129.62	17.02	203	
	Boşanmış Aile	0-Asgari Ücret	122.73	16.01	34
		Asgari Ücret-1000	128.04	18.65	75
		1000-2000	125.84	16.78	53
		2000-5000	124.70	21.49	31
5000-Üstü		107.50	12.76	4	
Toplam	125.59	18.25	197		
Toplam	0-Asgari Ücret	125.44	15.85	49	
	Asgari Ücret-1000	128.30	18.76	135	
	1000-2000	127.94	15.42	132	
	2000-5000	127.90	20.69	76	
	5000-Üstü	122.25	18.52	8	
Toplam	127.64	17.73	400		

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gelir düzeyine göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanların varyanslarının homojenliğinin (Levene Testi) test edilmiştir. Tablo 4.8.2.'de bu analiz sonucu elde edilen F değeri, serbestlik dereceleri ve p değeri sunulmuştur.

Tablo 4.8.2. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi)

Bağımlı Değişkenler	F	Sd1	Sd2	p
Yalnızlık	1.37	9	390	.198
Yaşam Doyumu	1.39	9	390	.190
Sosyal Destek	.70	9	390	.709

Tablo 4.8.2. incelendiğinde, verilerin çok yönlü varsans analizine uygunluğunu test etmek için yapılan Levene testi sonucuna göre, yalnızlık ($F=1.37$; $p>.05$), yaşam doyumu ($F=1.39$; $p>.05$) ve sosyal destek ($F=.70$; $p>.05$) puanlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur. Verilerin dağılımının homojen olduğu ve MANOVA için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri ile gelir düzeyi etkilerini test etmek amacıyla çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Tablo 4.8.3.'te MANOVA sonuçlarına ilişkin anne baba evlilik durumu temel etkisi, gelir düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumunun gelir ile ortak etkisi gösterilmiştir.

Tablo 4.8.3. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda(λ)	F	s.d. (Hipotez)	s.d. (Hata)	p
Anne Baba Evlilik Durumu	.95	6.78	3	388	.000*
Gelir Düzeyi	.94	1.96	12	1026.84	.025**
Anne Baba Evlilik Durumu*Gelir	.96	1.03	12	1026.84	.412

* $p<.001$ ** $p<.05$

Tablo 4.8.3.'te gösterilen çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre, ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek

düzeyleri üzerinde anne baba evlilik durumu temel etkisi ($\lambda=.95$; $F=6.78$; $p<.001$) ve gelir düzeyi temel etkisinin ($\lambda=.94$; $F=1.96$; $p<.05$) anlamlı fark gösterdiği buna karşılık anne baba evlilik durumu ve karne notu ortak etkisinin ($\lambda=.96$; $F=1.03$; $p>.05$) anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aşağıdaki tabloda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin gelir düzeyine göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin ortaya çıkan anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu gösteren MANOVA testi sonucunda elde edilen kareler toplamı, serbestlik derecesi, F değeri ve P değeri verilmiştir (Tablo 4.8.4.).

Tablo 4.8.4. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Gelir Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Baba Evlilik Durumu	Yalnızlık	869.28	1	869.28	8.89	.003**
	Yaşam Doyumu	587.00	1	587.00	14.42	.000***
	Sosyal Destek	3217.37	1	3217.37	10.33	.001***
Gelir Düzeyi	Yalnızlık	1045.81	4	261.45	2.67	.032*
	Yaşam Doyumu	505.73	4	126.43	3.10	.015*
	Sosyal Destek	310.29	4	77.57	.24	.910
Evlilik Durumu*	Yalnızlık	648.01	4	162.00	1.65	.159
	Yaşam Doyumu	82.10	4	20.52	.50	.733
	Sosyal Destek	1977.43	4	494.35	1.58	.177
Hata	Yalnızlık	38109.78	390	97.71		
	Yaşam Doyumu	15872.98	390	40.70		
	Sosyal Destek	121403.73	390	311.29		
Toplam	Yalnızlık	562911.00	400			
	Yaşam Doyumu	242551.00	400			
	Sosyal Destek	6642232.00	400			

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

Tablo 4.8.4.'de ergenlerin anne baba evlilik durumları ile yalnızlık ($F=8.89$; $p<.01$), yaşam doyumu ($F=14.42$; $p<.001$) ve sosyal destek ($F=10.33$; $p<.001$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin gelir düzeyi ile yalnızlık ($F=2.67$; $p<.05$) ve yaşam doyumu ($F=3.10$; $p<.05$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.8.4. incelendiğinde, ergenlerin yalnızlık düzeyleri anne baba evlilik durumu ve gelir düzeyi ($F=1.65$; $p>.05$) etkileşimi, yaşam doyumu düzeyleri anne baba evlilik durumu ve gelir düzeyi ($F=.50$; $p>.05$) etkileşimi ve sosyal destek düzeyleri ile anne baba evlilik durumu ve gelir düzeyi ($F=1.58$; $p<.05$) etkileşimi anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır.

4.9. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN ANNE EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın “boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemini test etmek için ergenler anne baba evlilik durumlarına ve annelerinin eğitim düzeylerine göre gruplandırılarak yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek puanlarının aritmetik ortalamalarını, standart sapmalarını ve gruplara düşen öğrenci sayılarını gösteren değerler Tablo 4.9.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.9.1. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Anne Baba Evlilik Durumu	Anne Eğitim Düzeyi	X	SS	N
	Boşanmamış Aile	Okuryazar Değil	40.66	9.23	3
		Okuryazar	27.33	3.78	3
		İlkokul	33.98	8.99	97
		Ortaokul	37.42	10.24	28
		Lise	34.07	9.41	57
		Yükseköğretim	32.53	10.45	15
		Toplam	34.37	9.41	203
Yalnızlık	Boşanmış Aile	Okuryazar Değil	46.20	12.51	5
		Okuryazar	50.57	10.92	7
		İlkokul	39.11	10.60	72
		Ortaokul	35.43	9.83	23
		Lise	36.61	9.11	57
		Yükseköğretim	35.18	11.35	33
		Toplam	37.88	10.66	197

(devamı arkada)

		Okuryazar Değil	44.12	11.05	8
		Okuryazar	43.60	14.44	10
		İlkokul	36.17	10.01	169
	Toplam	Ortaokul	36.52	10.01	51
		Lise	35.34	9.31	114
		Yükseköğretim	34.35	11.03	48
		Toplam	36.10	10.18	400
		Okuryazar Değil	23.00	3.00	3
		Okuryazar	26.66	1.52	3
	Boşanmamış Aile	İlkokul	24.70	6.20	97
		Ortaokul	25.14	6.24	28
		Lise	26.10	5.99	57
		Yükseköğretim	28.26	5.68	15
		Toplam	25.42	6.07	203
		Okuryazar Değil	16.80	7.69	5
		Okuryazar	20.42	5.91	7
	Boşanmış Aile	İlkokul	21.66	7.12	72
		Ortaokul	22.39	6.49	23
		Lise	21.94	6.48	57
		Yükseköğretim	23.30	6.86	33
		Toplam	21.93	6.79	197
		Okuryazar Değil	19.12	6.83	8
		Okuryazar	22.30	5.73	10
	Toplam	İlkokul	23.40	6.75	169
		Ortaokul	23.90	6.44	51
		Lise	24.02	6.56	114
		Yükseköğretim	24.85	6.86	48
		Toplam	23.70	6.66	400
		Okuryazar Değil	121.00	5.29	3
		Okuryazar	142.00	7.21	3
	Boşanmamış Aile	İlkokul	128.52	18.80	97
		Ortaokul	130.35	14.56	28
		Lise	129.12	16.55	57
		Yükseköğretim	136.53	11.32	15
		Toplam	129.62	17.02	203
		Okuryazar Değil	117.80	13.86	5
		Okuryazar	123.42	16.49	7
	Boşanmış Aile	İlkokul	127.02	17.37	72
		Ortaokul	127.65	16.81	23
		Lise	123.43	20.02	57
		Yükseköğretim	126.39	19.31	33
		Toplam	125.59	18.25	197
		Okuryazar Değil	119.00	10.98	8
		Okuryazar	129.00	16.53	10
	Toplam	İlkokul	127.88	18.16	169
		Ortaokul	129.13	15.51	51
		Lise	126.28	18.51	114
		Yükseköğretim	129.56	17.73	48
		Toplam	127.64	17.73	400

Tablo 4.9.2.'de boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin anne eğitim düzeyine göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanların varyanslarının homojenliğinin test edilmesi (Levene Testi) sonucu elde edilen F değeri, serbestlik dereceleri ve p değeri verilmiştir.

Tablo 4.9.2. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi)

Bağımlı Değişkenler	F	Sd1	Sd2	p
Yalnızlık	.83	11	388	.607
Yaşam Doyumu	.94	11	388	.498
Sosyal Destek	.98	11	388	.462

Tablo 4.9.2. incelendiğinde, verilerin çok yönlü varsans analizine uygunluğunu test etmek için yapılan Levene testi sonucuna göre, yalnızlık ($F=.83$; $p>.05$), yaşam doyumu ($F=.94$; $p>.05$) ve sosyal destek ($F=.98$; $p>.05$) puanlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur. Verilerin dağılımının homojen olduğu ve MANOVA için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aşağıdaki tabloda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu temel etkisi, anne eğitim düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumunun anne eğitim düzeyi ile ortak etkisini gösteren çok yönlü varyans analizi (MANOVA) bulguları verilmiştir (Tablo 4.9.3.).

Tablo 4.9.3. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda(λ)	F	s.d. (Hipotez)	s.d. (Hata)	p
Anne Baba Evlilik Durumu	.95	6.27	3	386	.000*
Anne Eğitim Düzeyi	.95	1.07	15	1065.97	.376
Anne Baba Evlilik Durumu*Anne Eğitim	.95	1.33	15	1065.97	.174

* $p<.001$

Tablo 4.9.3.'te verilen çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre, ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde

anne baba evlilik durumu temel etkisi ($\lambda=.95$; $F=6.27$; $p<.001$) anlamlı fark gösterdiği; anne eğitim düzeyi temel etkisinin ($\lambda=.95$; $F=1.07$; $p>.05$) ve anne baba evlilik durumu ve anne eğitim düzeyi ortak etkisinin ($\lambda=.95$; $F=1.33$; $p>.05$) anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin anne eğitim düzeyine göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin MANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.9.4.'te puanlarda ortaya çıkan anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu gösteren MANOVA testi sonucunda elde edilen kareler toplamı, serbestlik derecesi, F değeri ve P değeri verilmiştir.

Tablo 4.9.4. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Anne Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Baba Evlilik Durumu	Yalnızlık	1105.06	1	1105.06	11.42	.001***
	Yaşam Doyumu	600.63	1	600.63	14.49	.000***
	Sosyal Destek	1403.30	1	1403.30	4.48	.035*
Anne Eğitim Düzeyi	Yalnızlık	783.47	5	156.69	1.62	.154
	Yaşam Doyumu	343.85	5	68.77	1.66	.143
	Sosyal Destek	1621.80	5	324.36	1.03	.396
Evlilik Durumu*	Yalnızlık	1348.70	5	269.74	2.78	.017*
	Yaşam Doyumu	77.24	5	15.44	.37	.867
	Sosyal Destek	1192.09	5	238.41	.76	.578
Hata	Yalnızlık	37528.32	388	96.72		
	Yaşam Doyumu	16076.53	388	41.43		
	Sosyal Destek	121406.07	388	312.90		
Toplam	Yalnızlık	562911.00	400			
	Yaşam Doyumu	242551.00	400			
	Sosyal Destek	6642232.00	400			

* $p<.05$ ** $p<.01$ *** $p<.001$

Tablo 4.9.4.'de ergenlerin anne baba evlilik durumları ile yalnızlık ($F=11.42$; $p<.001$), yaşam doyumu ($F=14.49$; $p<.001$) ve sosyal destek ($F=4.48$; $p<.05$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.9.4. incelendiğinde, ergenlerin yalnızlık düzeyleri anne baba evlilik durumu ve anne eğitim düzeyi ($F=2.78$; $p<.05$) etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Ancak, ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve anne eğitim düzeyi ($F=.37$; $p>.05$) etkileşimine göre anlamlı şekilde fark bulunmamıştır. Benzer şekilde, ergenlerin sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve anne eğitim düzeyi ($F=.76$; $p>.05$) etkileşiminin de anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

4.10. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

“Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyum ve sosyal destek düzeyleri baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt problemi test edilmiştir. Bunun için, boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenler ve baba eğitim düzeyi grupları ile yalnızlık, yaşam doyum ve sosyal destek puanlarının, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve her bir grubun sayıları Tablo 4.10.1.’de verilmiştir.

Tablo 4.10.1. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Anne Baba Evlilik Durumu	Baba Eğitim Düzeyi	X	SS	N	
	Boşanmamış Aile	Okuryazar	36.25	11.61	4	
		İlkokul	34.23	9.47	65	
		Ortaokul	36.45	10.28	33	
		Lise	33.92	8.77	51	
		Yükseköğretim	33.52	9.36	50	
		Toplam	34.37	9.41	203	
	Yalnızlık	Boşanmış Aile	Okuryazar Değil	45.33	11.59	3
			Okuryazar	52.33	12.86	6
			İlkokul	39.32	11.07	52
			Ortaokul	37.38	9.06	36
Lise			36.60	10.88	51	
		Yükseköğretim	35.83	9.48	49	
		Toplam	37.88	10.66	197	

(devamı arkada)

		Okuryazar Değil	45.33	11.59	3
		Okuryazar	45.90	14.34	10
		İlkokul	36.49	10.48	117
	Toplam	Ortaokul	36.94	9.60	69
		Lise	35.26	9.93	102
		Yükseköğretim	34.66	9.44	99
		Toplam	36.10	10.18	400
		Okuryazar	25.25	1.70	4
		İlkokul	24.93	6.09	65
	Boşanmamış Aile	Ortaokul	24.96	5.99	33
		Lise	24.96	6.44	51
		Yükseköğretim	26.84	5.91	50
		Toplam	25.42	6.07	203
		Okuryazar Değil	13.33	4.50	3
		Okuryazar	20.00	8.14	6
		İlkokul	22.30	6.33	52
	Yaşam Doyumu Boşanmış Aile	Ortaokul	22.88	6.70	36
		Lise	21.31	6.12	51
		Yükseköğretim	22.26	7.75	49
		Toplam	21.93	6.79	197
		Okuryazar Değil	13.33	4.50	3
		Okuryazar	22.10	6.72	10
		İlkokul	23.76	6.31	117
	Toplam	Ortaokul	23.88	6.41	69
		Lise	23.13	6.51	102
		Yükseköğretim	24.57	7.22	99
		Toplam	23.70	6.66	400
		Okuryazar	130.50	15.54	4
		İlkokul	128.23	19.19	65
	Boşanmamış Aile	Ortaokul	129.78	16.18	33
		Lise	129.74	17.90	51
		Yükseköğretim	131.14	13.96	50
		Toplam	129.62	17.02	203
		Okuryazar Değil	128.66	13.01	3
		Okuryazar	120.50	18.22	6
		İlkokul	126.05	19.56	52
	Sosyal Destek Boşanmış Aile	Ortaokul	127.91	16.22	36
		Lise	124.90	19.86	51
		Yükseköğretim	124.55	17.28	49
		Toplam	125.59	18.25	197
		Okuryazar Değil	128.66	13.01	3
		Okuryazar	124.50	17.08	10
		İlkokul	127.26	19.30	117
	Toplam	Ortaokul	128.81	16.11	69
		Lise	127.32	18.97	102
		Yükseköğretim	127.87	15.96	99
		Toplam	127.64	17.73	400

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin baba eğitim düzeyine göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanların varyanslarının homojenliğinin test edilmesi (Levene Testi) sonucu elde edilen F değeri, serbestlik dereceleri ve p değeri Tablo 4.10.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.10.2. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi)

Bağımlı Değişkenler	F	Sd1	Sd2	p
Yalnızlık	.80	10	389	.629
Yaşam Doymu	1.27	10	389	.241
Sosyal Destek	.68	10	389	.739

Tablo 4.10.2. incelendiğinde, verilerin çok yönlü varsans analizine uygunluğunu test etmek için yapılan Levene testi sonucuna göre, yalnızlık ($F=.80$; $p>.05$), yaşam doyumu ($F=1.27$; $p>.05$) ve sosyal destek ($F=.68$; $p>.05$) puanlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur. Verilerin dağılımının homojen olduğundan ve dolayısıyla, MANOVA için uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.10.3.'te boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu temel etkisi, baba eğitim düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumunun baba eğitim düzeyi ile ortak etkisini gösteren çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.10.3. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda(λ)	F	s.d. (Hipotez)	s.d. (Hata)	p
Anne Baba Evlilik Durumu	.95	6.19	3	385	.000*
Baba Eğitim Düzeyi	.94	1.38	15	1068.73	.145
Anne Baba Evlilik Durumu*Baba Eğitim	.97	.87	12	1024.19	.573

* $p<.001$

Tablo 4.10.3.'te verilen çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre, ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde

anne baba evlilik durumu temel etkisi ($\lambda=.95$; $F=6.19$; $p<.001$) anlamlı fark gösterdiği; baba eğitim düzeyi temel etkisinin ($\lambda=.94$; $F=1.38$; $p>.05$) ve anne baba evlilik durumu ve baba eğitim düzeyi ortak etkisinin ($\lambda=.97$; $F=.87$; $p>.05$) anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin baba düzeyine göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin MANOVA testi yapılmıştır. Tablo 4.10.4.'te puanlarda ortaya çıkan anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu gösteren MANOVA testi sonucunda elde edilen kareler toplamı, serbestlik derecesi, F değeri ve P değeri sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.10.4. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Baba Evlilik Durumu	Yalnızlık	1248.45	1	1248.45	12.73	.000*
	Yaşam Doyumu	561.36	1	561.36	13.58	.000*
	Sosyal Destek	1101.97	1	1101.97	3.48	.063
Baba Eğitim Düzeyi	Yalnızlık	1128.43	5	225.68	2.30	.044**
	Yaşam Doyumu	333.12	5	66.62	1.61	.156
	Sosyal Destek	226.98	5	45.39	.14	.982
Evlilik Durumu* Baba Eğitim	Yalnızlık	615.24	4	153.81	1.56	.182
	Yaşam Doyumu	90.71	4	22.67	.54	.700
	Sosyal Destek	443.72	4	110.93	.35	.844
Hata	Yalnızlık	38149.48	389	98.07		
	Yaşam Doyumu	16075.94	389	41.32		
	Sosyal Destek	123106.13	389	316.46		
Toplam	Yalnızlık	562911.00	400			
	Yaşam Doyumu	242551.00	400			
	Sosyal Destek	6642232.00	400			

* $p<.001$ ** $p<.05$

Tablo 4.10.4.'de ergenlerin anne baba evlilik durumları ile yalnızlık ($F=12.73$; $p<.001$) ve yaşam doyumu ($F=13.58$; $p<.001$) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ayrıca ergenlerin baba eğitim düzeyleri ile yalnızlık ($F=2.30$; $p<.05$) düzeyleri arasındaki fark da anlamlıdır.

Tablo 4.10.4. incelendiğinde, ergenlerin yalnızlık düzeyleri anne baba evlilik durumu ve baba eğitim düzeyi ($F=1.56$; $p>.05$) etkileşimine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Bununla beraber, ergenlerin yaşam doyum düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve baba eğitim düzeyi ($F=.54$; $p>.05$) etkileşimi anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, ergenlerin sosyal destek düzeylerinin anne baba evlilik durumu ve baba eğitim düzeyi ($F=.35$; $p>.05$) etkileşiminin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır.

4.11. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARDEŞ SAYILARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo 4.11.1.'de "boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyum ve sosyal destek düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" alt problemini test etmek amacıyla anne baba evlilik durumu ve kardeş sayısında göre gruplandırılan ergenlerin yalnızlık, yaşam doyum ve sosyal destek puanları, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları ve her gruba ait sayılar gösterilmiştir.

Tablo 4.11.1. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Anne Baba Evlilik Durumu	Kardeş Sayısı	X	SS	N
	Boşanmamış Aile	0	32.71	9.16	14
		1	34.18	9.67	95
		2	33.58	8.99	56
		3 ve daha fazla	36.63	9.41	38
		Toplam	34.37	9.41	203
Yalnızlık	Boşanmış Aile	0	37.71	11.76	32
		1	37.01	10.35	70
		2	36.75	9.14	48
		3 ve daha fazla	40.46	11.64	47
		Toplam	37.88	10.66	197

(devamı arkada)

		0	36.19	11.18	46
		1	35.38	10.03	165
	Toplam	2	35.04	9.15	104
		3 ve daha fazla	38.75	10.81	85
		Toplam	36.10	10.18	400
		0	26.71	6.88	14
		1	24.93	6.08	95
	Boşanmamış Aile	2	26.83	5.08	56
		3 ve daha fazla	24.07	6.80	38
		Toplam	25.42	6.07	203
Yaşam Doyumu		0	23.06	6.67	32
		1	22.42	6.92	70
	Boşanmış Aile	2	23.22	5.96	48
		3 ve daha fazla	19.12	6.89	47
		Toplam	21.93	6.79	197
		0	24.17	6.87	46
		1	23.87	6.55	165
	Toplam	2	25.17	5.76	104
		3 ve daha fazla	21.34	7.25	85
		Toplam	23.70	6.66	400
		0	127.14	21.29	14
		1	129.73	17.69	95
	Boşanmamış Aile	2	130.80	16.15	56
		3 ve daha fazla	128.52	15.25	38
		Toplam	129.62	17.02	203
Sosyal Destek		0	128.15	16.31	32
		1	124.10	21.96	70
	Boşanmış Aile	2	128.39	14.51	48
		3 ve daha fazla	123.21	16.71	47
		Toplam	125.59	18.25	197
		0	127.84	17.73	46
		1	127.34	19.75	165
	Toplam	2	129.69	15.39	104
		3 ve daha fazla	125.58	16.20	85
		Toplam	127.64	17.73	400

Aşağıdaki tabloda boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin kardeş sayısına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin puanların varyanslarının homojenliğinin test edilmesi (Levene Testi) sonucu elde edilen F değeri, serbestlik dereceleri ve p değeri gösterilmiştir (Tablo 4.11.2.).

Tablo 4.11.2. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Varyanslarının Homojenliğinin Test Edilmesi (Levene Testi)

Bağımlı Değişkenler	F	Sd1	Sd2	p
Yalnızlık	1.19	7	392	.305
Yaşam Doyumu	1.22	7	392	.289
Sosyal Destek	1.38	7	392	.208

Tablo 4.11.2. görüldüğü gibi, verilerin çok yönlü varsans analizine uygunluğunu test etmek için yapılan Levene testi sonucunda, yalnızlık ($F=1.19$; $p>.05$), yaşam doyumu ($F=1.22$; $p>.05$) ve sosyal destek ($F=1.38$; $p>.05$) puanlarının varyanslarının homojen olduğu bulunmuştur. Verilerin dağılımının homojen olduğu ve MANOVA için uygun olduğu görülmüştür.

Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri ile kardeş sayısı etkilerini test etmek amacıyla çok yönlü varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Tablo 4.11.3.'te MANOVA sonuçlarına ilişkin anne baba evlilik durumu temel etkisi, kardeş sayısı temel etkisi ve anne baba evlilik durumunun kardeş sayısı ile ortak etkisi gösterilmiştir.

Tablo 4.11.3. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Etki	Wilks' Lambda(λ)	F	s.d. (Hipotez)	s.d. (Hata)	p
Anne Baba Evlilik Durumu	.93	8.90	3	390	.000**
Kardeş Sayısı	.95	1.93	9	949.30	.044*
Anne Baba Evlilik Durumu*Kardeş	.98	.51	9	949.30	.862

* $p<.05$ ** $p<.001$

Tablo 4.11.3.'te verilen çok yönlü varyans analizi (MANOVA) sonuçlarına göre, ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde anne baba evlilik durumu temel etkisi ($\lambda=.93$; $F=8.90$; $p<.001$) ve kardeş sayısı temel etkisi ($\lambda=.95$; $F=1.93$; $p<.05$) anlamlı düzeyde fark gösterirken, anne baba evlilik durumu ve kardeş sayısı ortak etkisinin ($\lambda=.98$; $F=.51$; $p>.05$) anlamlı bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anne baba evlilik durumu ve kardeş sayısına göre ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine arasındaki anlamlı farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan MANOVA testi sonucunda elde edilen kareler toplamı, serbestlik derecesi, F değeri ve P değeri Tablo 4.11.4.'de verilmiştir.

Tablo 4.11.4. Boşanmış ve Boşanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Yalnızlık, Yaşam Doyumu ve Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanların Gruplar Arasındaki Farklılığı Gösteren Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) Sonuçları

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p
Anne Baba Evlilik Durumu	Yalnızlık	1028.30	1	1028.30	10.21	.002*
	Yaşam Doyumu	1013.79	1	1013.79	25.17	.000**
	Sosyal Destek	712.86	1	712.86	2.27	.132
Kardeş Sayısı	Yalnızlık	664.25	3	221.41	2.19	.088
	Yaşam Doyumu	608.51	3	202.84	5.03	.002*
	Sosyal Destek	734.46	3	244.82	.78	.504
Evlilik Durumu* Kardeş Sayısı	Yalnızlık	43.67	3	14.55	.14	.933
	Yaşam Doyumu	84.15	3	28.05	.69	.554
	Sosyal Destek	454.41	3	151.47	.48	.693
Hata	Yalnızlık	39479.99	392	100.71		
	Yaşam Doyumu	15783.52	392	40.26		
	Sosyal Destek	122598.31	392	312.75		
Toplam	Yalnızlık	562911.00	400			
	Yaşam Doyumu	242551.00	400			
	Sosyal Destek	6642232.00	400			

*p<.01 **p<.001

Tablo 4.11.4.'de ergenlerin anne baba evlilik durumları ile yalnızlık (F=10.21; p<.01) ve yaşam doyumu (F=25.17; p<.001) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ek olarak ergenlerin kardeş sayısı ile yaşam doyumu (F=5.03; p<.01) düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Tablo 4.11.4. incelendiğinde, ergenlerin yalnızlık düzeyleri üzerine anne baba evlilik durumu ve kardeş sayısı (F=.14; p>.05) etkileşimine göre anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Ergenlerin yaşam doyum düzeylerinde anne baba

evlilik durumu ve kardeş sayısı ($F=.69$; $p>.05$) etkileşimine göre anlamlı şekilde fark saptanmamıştır. Ergenlerin sosyal destek düzeylerinde anne baba evlilik durumu ve kardeş sayısı ($F=.48$; $p>.05$) etkileşimine göre de anlamlı düzeyde fark kaydedilmemiştir.

4.12. BOŞANMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BOŞANMA ÜZERİNDEN GEÇEN SÜREYE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU, SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Boşanmış aileye sahip ergenlerin boşanma üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin alt problemi test etmek amacıyla boşanmanın üzerinden geçen süreye göre gruplara düşen öğrenci sayıları, ortalamaları ve standart sapmalarına ilişkin betimleyici istatistik sonuçları Tablo 4.12.1.'de verilmiştir.

Tablo 4.12.1. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Boşanma Üzerinden Geçen Süreye Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu, Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Boşanma Üzerinden Geçen Süre		X	SS	N
Yalnızlık	0-2 yıl	39.51	10.58	31
	2-5 yıl	38.12	9.67	55
	5 yıldan fazla	37.31	11.18	111
	Toplam	37.88	10.66	197
Yaşam Doymu	0-2 yıl	21.29	6.38	31
	2-5 yıl	22.65	6.66	55
	5 yıldan fazla	21.76	7.00	111
	Toplam	21.93	6.79	197
Sosyal Destek	0-2 yıl	126.35	18.85	31
	2-5 yıl	124.94	20.02	55
	5 yıldan fazla	125.70	17.30	111
	Toplam	125.59	18.25	197

Tablo 4.12.1.'e bakıldığında, boşanmış aileye sahip ergenlerin puan ortalamaları boşanma üzerinden geçen süreye göre incelendiğinde en düşük yalnızlık ortalamasının ($X=37.31$) boşamanın üstünden 5 yıldan fazla geçen gruba ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. En yüksek yaşam doyumu ortalamasının ($X=22.65$) boşanmanın üstünden 2-5 yıl geçen gruba ait olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. En yüksek sosyal destek ($X=126.35$) ortalamasının boşamanın üstünden 0-2 yıldan geçen gruba ait olduğu saptanmıştır.

Boşanmış aileye sahip ergenlerin boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerin bakımından gruplar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi sonucunda boşanmış aileye sahip ergenlerin gruplar arası, grup içi ve genel varyanslarına ilişkin serbestlik derecesi, kareler toplamı, kareler ortalaması, F değeri ve p değerine ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 4.12.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.12.2. Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Boşanma Üzerinden Geçen Süreye Göre Yalnızlık, Yaşam Doymu, Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Puanlara Ait Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

	Varyans Kaynağı	s.d.	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Yalnızlık	Gruplar arası	2	121.72	60.86	.53	.588
	Grup içi	194	22167.81	114.26		
	Genel	196	22289.54			
Yaşam Doymu	Gruplar arası	2	44.53	22.26	.47	.620
	Grup içi	194	9016.73	46.47		
	Genel	196	9061.26			
Sosyal Destek	Gruplar arası	2	42.39	21.19	.06	.939
	Grup içi	194	65251.12	336.34		
	Genel	196	65293.51			

Tablo 4.12.2. incelendiğinde, boşanmış aileye sahip ergenlerin boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek ölçeklerinden aldıkları puanlara göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık ($F=.53$; $p>.05$), yaşam doyumu ($F=.47$; $p>.05$), sosyal destek ($F=.06$; $p>.05$) puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.13. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerin; yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek, sosyal destek ağlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin bulguların; cinsiyet, sınıf düzeyi, karne notu, gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin bulguların ve boşanmış aileye sahip ergenlerde boşanma üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerine ilişkin bulguların tartışması ve yorumu yapılmıştır.

4.13.1. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YALNIZLIK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın birinci alt problemi “boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık düzeyi anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda araştırma bulguları; boşanmamış aileye sahip ergenler ile boşanmış aileye sahip ergenlerin yalnızlık düzeylerinde ortaya çıkan fark anlamlıdır. Boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye sahip ergenlere göre yalnızlık düzeyi daha düşüktür.

Alan yazını incelendiğinde bu bulguyu destekleyen, boşanmış aile çocuklarının boşanmamış aile çocuklarına göre daha fazla yalnızlık hissettiklerini bulgulayan araştırmalara rastlanmıştır (Garnefski ve Diekstra, 1997; Köse, 2009; Kuyucu, 2007). Bu bulguya destek olacak şekilde ayrıca, anne babanın boşanmış olup olmamasının yalnızlık üzerinde ara değişken olarak etkili olduğunu gösteren araştırmalar da vardır (Civitci vd., 2009). Akranların ve ailelerin ergenlerin yalnızlık düzeyleri üzerindeki rollerini inceleyen bir araştırmada da aile yapılarının % 14 oranında yalnızlığı etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Uruk ve Demir, 2003). Uruk’a (2001) göre ise ergen yalnızlığının

%15'ini aile yapısı yordamaktadır. Yalnızlığın yordayıcısı olarak aile işlevlerinin incelendiği bir araştırmada aile işlevlerinin yalnızlığı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Özatça, 2009).

Alan yazında bu araştırmada elde edilen bulguları desteklemeyen araştırmalara da rastlanmıştır. Anne babanın birliktelik durumuna göre yalnızlık puanları arasında anlamlı bir farklılığa rastlamayan araştırma bulguları vardır (San-Şentürk, 2010). Konuyla ilgili bir diğer araştırmada evde veya yurttan kalmaya bağlı olarak yalnızlık düzeyinde anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgulanmıştır (Kozaklı, 2006).

Beklenen bir sonuç olarak; anne babanın boşanmışlık durumu yalnızlık düzeyini etkilemektedir. Anne baba çocuk ilişkisindeki niteliğin yalnızlık üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Anne babanın boşanması ergenin doyurucu ve düzenli ilişkiler yaşayamaması kendini yalnız hissetmesini etkileyebilir (Kuyucu, 2007). Genel olarak ele alındığında ergenlerde aile içi paylaşımlar arttıkça ve problemlerin çözümünde çok fikirli bir yaklaşım oluştukça yalnızlık düzeyi azalacaktır (Özatça, 2009).

4.13.2. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN YAŞAM DOYUMU DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın ikinci alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yaşam doyumu düzeyi anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen araştırma bulgularına göre, boşanmamış aileye sahip ergenler ile boşanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinde ortaya çıkan fark anlamlıdır. Boşanmamış aileye sahip ergenlerin boşanmış aileye sahip ergenlere göre yaşam doyumu düzeyleri daha yüksektir.

Alan yazında bu bulguyu destekleyen araştırmalar vardır. Yapılan önceki araştırmalara göre boşanmış aileden gelen çocukların boşanmamış aileden

gelen çocuklara göre yaşam doyumu düzeylerinin düşük olduğu kaydedilmiştir (Amato, 1994; Amato ve Booth, 1991; Amato ve Keith, 1991; Diener ve Seligman, 2004; Dingiltepe, 2009; Gohm vd, 1998; Richardson ve McCabe, 2001; Shek, 2007; Sobolewski ve Amato, 2007; Woosley vd, 2009). Aile yapısı ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, aileleri ile birlikte yaşayan genç ergenlerin yaşam doyumunun, ailelerinden ayrı yaşayan ergenlere göre daha düşük olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları da mevcuttur (Zulling vd, 2005). Anne babası boşanan çocukların, evlilik kalitesine bakılmaksızın boşanmayan çocuklara göre daha mutsuz olduklarını belirleyen araştırmalar da vardır (Wallerstein ve Lewis, 2004). Şentürk (2006) anne babası ile yaşayan çocukların kendilerini mutlu hissetme oranını %60.4, annesi ile yaşayanları %47, babası ile yaşayanları % 19.4 oranında mutlu hissettiği sonucuna ulaşmış ve anne babasından ayrı yaşayan çocukların kendilerini daha mutsuz olarak gördüklerini belirtmiştir. Geçmiş araştırmalarda ergenlikte ailenin öznel iyi oluş üzerinde önemli etkileri olduğuna ilişkin çalışma bulguları görülmektedir (Huebner, 2004; Joronen ve Kurki, 2005; Park, 2004). Dahası, Eryılmaz (2010) ve (2011) aile yapısı ve ergen öznel iyi oluşu arasında bir ilişki olduğunu, aile birliğini hisseden ergenlerin, öznel iyi oluş düzeylerinin anlamlı düzeyde yükseldiğini bulmuştur. Bu bulguların aksine bir başka araştırmada anne baba beraber olup olmama durumuna göre öğrencilerin yaşam doyum düzeylerinin anlamlı farklılaşma göstermediği tespit edilmiştir (Akkan, 2010).

Boşanmış aileye sahip ergenlerin daha düşük yaşam doyumu hissetmeleri beklenen bir sonuçtur. Boşanma sonrası anne ya da babasından ayrılmak zorunda kalması ergenin yaşam doyumunu düşürdüğü söylenebilir. Yaşam doyumu, öznel iyi olmanın bir bileşeni olduğundan yaşam doyumunu etkileyen faktörlerin boşanma sonrası kötüye gitmesi, boşanmayı yaşayan bireyin yaşam doyumu düzeyinin düşmesine neden olduğu söylenebilir (Dingiltepe, 2009).

4.13.3. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde sosyal destek düzeyi anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen araştırma bulgularına göre, boşanmamış aileye sahip ergenler ile boşanmış aileye sahip ergenlerin sosyal destek düzeylerinde ortaya çıkan fark anlamlıdır. Boşanmamış aileden gelen ergenlerin boşanmış aileden gelen ergenlere göre sosyal destek düzeyleri daha yüksektir. Önceki çalışmaların, mevcut çalışmanın sonuçlarını desteklediği saptanmıştır. (Köse, 2009; Lusting ve ark. 1992). Dahası, anne babası boşanmış çocukların daha fazla sosyal desteğe ihtiyaç duydukları kaydedilmiştir (Timms, 2003). Bir başka çalışmada ise çatışmalı ve boşanmış ailelerin çocuklarının, çatışmasız ebeveynlerin çocuklarına göre daha az sosyal destek aldıkları tespit edilmiştir (Şirvanlı-Özen, 1998).

Boşanma ergenin sosyal destek düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Boşanma ergenlerin daha düşük sosyal destek (Şirvanlı-Özen, 1998) algılamalarına sebep olmaktadır. Boşanan anne baba kendi yaşadıkları zor dönemler, boşanma olayının öncesi ve sonrası oluşan problemler sebebiyle anne babanın çocuklarına yeterli ilgi, sevgi gösterememesi ve vakit ayıramaması (Kuyucu, 2007) ergenlerin daha düşük sosyal destek algılamasına sebep olabilir.

4.13.4. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SOSYAL DESTEK AĞLARINA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde sosyal destek ağları anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda araştırma bulgularına göre, ergenlerin anne babalarının evlilik durumuna göre aile desteği

anlamli şekilde farklılaşırken, arkadaş desteği ve öğretmen desteği anlamli şekilde farklılaşmamaktadır. Bu araştırma bulgusu ile paralellik gösteren boşanmış ve boşanmamış aile çocukların destek kaynaklarının karşılaştırıldığı araştırmada boşanmış ailede yaşayan çocukların daha az sosyal destek kaynağına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Wyman vd, 1985). Dahası, yapılan bir çalışmada çocukların boşanmaya uyumunda yakın arkadaş desteğinin etkisi olduğu, bu etkinin yaşa göre değiştii, daha büyük çocukların yakın arkadaştan daha fazla destek aldığı görülmüştür (Lusting vd, 1992).

Sosyal destek ağları açısından boşanmış aileden gelen ergenlerin aile desteğini daha düşük hissederken, arkadaş ve öğretmen desteğinde bir farklılık hissetmemesinin sebebi; boşanma sürecinde ergenin ailesinden aldığı desteğin azalması olabilir. Boşanma ile ebeveynlerinden en az birinin yoksunluğu içinde olan ergenler aile desteğini tam olarak hissedemeyebilir (Biçer, 2009).

4.13.5. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın beşinci alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri cinsiyete göre anlamli şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre; cinsiyet açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anlamli farklılaştii görülmüştür. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde cinsiyet temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve cinsiyet ortak etkisi anlamli düzeyde bir fark yaratmamıştır.

Boşanmanın cinsiyet açısından etkileri konusunda yapılan araştırmalarda farklı bulgular elde edilmiştir. Bazı araştırma bulguları boşanmadan erkek çocukların kızlardan daha fazla etkilendiğini gösterirken bazı araştırmalar, kızların boşanmadan daha fazla etkilendiğini göstermektedir. Bazı

araştırmalarda ise kızlar ve erkekler üzerinde boşanmanın etkileri açısından fark olmadığı bulunmuştur. Boşanmış ailelerin erkek çocuklarının kızlara oranla, daha az yakınlık yaşadıkları sonucuna ulaşan (Sinclair ve Nelson, 1998) araştırma bulgusunu güçlendiren bir araştırmada ise anne babası boşanmış olan ergenlerin yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür (Çivitci vd, 2009). Dahası, erkeklerin kızlardan, düşük uyum gösteren ailelere sahip olanların yüksek uyumlu ailelerden daha fazla yalnızlık düzeyine sahip olduğu; bağlanma boyutu, aile yapısı ve cinsiyetin bir arada yalnızlığın % 19'unu açıkladığı bulgulanmıştır (Demirli, 2007). Yetiştirme yurdunda kalan kız ergenlerin kurumda kalma nedenleri ile yalnızlık arasında anlamlı farklılık olduğu, farklılığı boşanma nedeniyle yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yarattığı saptamıştır (Aral vd, 2006). Bunların aksine, boşanma sonrasında babanın evdeki fiziksel yokluğunun kız ve erkek çocuklar arasında iyilik düzeyinde farklılaşma yaratmadığına ilişkin sonuçlar da elde etmişlerdir (Wenk vd, 1994).

Alan yazının da yalnızlık düzeylerinde cinsiyet farklılığı olmadığı saptamıştır (Archibald vd, 1995; Çeçen, 2007; Demir ve Tarhan, 2001; Demirtaş, 2007; Erözkan, 2009; Kozaklı, 2006; Köse, 2006). Erkek öğrencilerde yalnızlık düzeyinin kızlara göre daha yüksek olduğunu saptayan araştırmalar da vardır (Cramer ve Neyedley, 1998; Duyan vd, 2008; Haliloğlu, 2008; San-Şentürk, 2010; Wilbert ve Rupert, 1986).

Yalnızlık düzeyinde kalıtım, aile ortamı, kurulan ilişkilerden memnuniyet, geçmiş yaşantılar, sosyo ekonomik düzey, okul türü, akademik başarı, benlik saygısı, sosyal destek algısı ve bunun gibi etmenlerin belirleyici olacağı bu nedenle de ergenlik dönemindeki bireylerin cinsiyet farklılıklarının yalnızlık düzeyinde önemli bir farklılığa yol açmayacağı düşünülmektedir (Pancar, 2009). Bunun yanında boşanmanın etkilerinin olumsuz bir yaşantı doğurması ergenlik döneminde bulunan her iki cinsiyet için de yalnızlığı tetikleyeceği düşünülebilir.

Yaşam doyumu ile cinsiyet arasında fark olmadığını ortaya koyan araştırmalar araştırma bulgusu ile paralellik göstermektedir (Casas vd, 2007; Fogle vd, 2002; Fugl-Meyer vd, 2002; Gilman ve Huebner, 2006; Mahon vd,

2005; Melin vd, 2003; Seligson vd, 2003). Bunlara ek olarak, erkeklerin yaşam doyumu kızdan daha yüksek olmasına rağmen bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Katja vd, 2002). Bu araştırmaların aksine Tuzgöl-Dost (2007) kızların yaşam doyum düzeyini erkeklerinkinden anlamlı olarak daha yüksek bulmuştur.

Ergenlik döneminde kızlar ve erkekler için hedefledikleri kriterler doğrultusunda yaşamanın önemli hale gelmesi boşanmış aileden gelen kız ve erkek ergenlerin yaşam doyumlarının cinsiyet (Casas vd, 2007; Fogle vd, 2002; Fugl-Meyer vd, 2002; Gilman ve Huebner, 2006; Mahon vd, 2005; Melin vd, 2003; Seligson vd, 2003) temel etkisine göre değişmemesi sonucunda etkili olmuştur.

Kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algıladığı sonucuna ulaşan araştırma bulguları vardır (Başer, 2006; Cırık, 2010; Kaşık, 2009; Lopez vd, 2002; Malecki ve Elliott, 1999; Şirvanlı-Özen, 1998). Arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyine göre, kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algıladığı saptanmıştır (Caskey, 2009). Alan yazın erkek öğrencilerin, kız öğrencilere göre daha fazla sosyal destek algıladıklarını ya da cinsiyet açısından farklılık bulunmadığını gösteren araştırma bulgularına da rastlanmaktadır. Cinsiyete göre sosyal desteğin farklılaşmadığı yapılan bir araştırmada tespit edilmiştir (Demirtaş, 2007). Mallinckrodt ve Leong (1992) kız öğrencilerin erkeklere göre akademik birimlerden ve aile çevrelerinden daha az destek aldıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Sosyal destek kaynaklarına göre yapılan araştırmalarda; cinsiyete göre aile ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin farklılaşmadığı (Şencan, 2009; Young vd, 2005); bulgusunun yanında, cinsiyete göre aile ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin farklılaşmadığı fakat arkadaştan algılanan sosyal desteğin kızlar lehine farklılaştığı (Dülger, 2009); kız öğrencilerin aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal desteğin erkeklere göre daha yüksek olduğu (Kaşık, 2009) bulgularına da ulaşılmıştır

Ergenlik döneminde gerek kızlar gerekse erkekler için kendini ifade edebilme, bir gruba dahil olma, grup tarafından kabul edilme ve sosyal ilişkilerin oldukça önem taşıyor olması, aynı zamanda hem boşanmış hem de boşanmamış ailelerin ergenlik dönemindeki çocuklarına cinsiyet açısından ayırım yapmadan gerek kız gerekse erkek çocuklarına birbirlerine yakın düzeyde ilişki kuruyor olmaları ve aile yaşantılarına dair gözlemledikleri bu olumsuz koşullar, bu dönemde yaşanabilecek yetersiz ebeveyn desteğinden dolayı anne baba evlilik durumu ve cinsiyet ortak etkisi (Biçer, 2009) sosyal destek düzeylerinde etkili olmamış olabilir.

4.13.6. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN SINIF DÜZEYİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın altıncı alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Yapılan istatistiksel analizlerde elde edilen araştırma bulgularına göre; sınıf düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde sınıf düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve sınıf düzeyi ortak etkisi anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır.

Benzer bulguya sahip önceki araştırmalarda; ergen aile yapısı ve sınıf düzeyi etkileşiminin yalnızlık üzerinde etkili olmadığı (Pancar, 2009), boşanmış aileden gelen ergenlerin yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinde sınıf düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı (Çivitci vd, 2009) tespit edilmiştir.

Bazı araştırmalarda yaşın büyümesi ile birlikte yalnızlığın azaldığı (Kozaklı, 2006; Savikko vd, 2005); sınıf düzeyi ile yalnızlık arasında ilişki olmadığı (Erözkan, 2009) ve sınıf düzeyi küçük öğrencilerin diğerlerine göre

daha yalnız hissettiği (Leondari ve Kiosseoglou, 2000; San-Şentürk, 2010) gibi değişik bulgulara ulaşılmıştır.

Sınıf düzeyine göre ergenlerin yalnızlık puanlarının farklılaşmamasında, katılımcıların hepsinin ergenlik döneminde olması ve yaşlarının birbirine yakın olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Birbirine yakın yaşlardaki ergenler benzer yaşantılar geçirdikleri için sınıf düzeylerine göre yalnızlık düzeyleri farklılaşmamaktadır (Pancar, 2009). Anne baba boşanma durumu ve sınıf etkileşimine göre yalnızlığın anlamlı şekilde farklılaşmamasında öğrencilerin ergenlik döneminde olmaları ve gelişimsel dönem özelliği olarak yalnızlık yaşamaları olabilir.

Yaşam doyumu ve sınıf düzeyi ilişkisini inceleyen çalışmalar yaşam doyumunun sınıf düzeyine göre değişmediğini tespit etmişlerdir (Çivitci, 2009; Gilman ve Huebner, 2006; Gilman vd, 2000; Nur-Şahin, 2011). Aile yapısı ve sınıf etkileşiminin yaşam doyumuna anlamlı düzeyde etkili etmemesi, hangi sınıf düzeyinde olursa olsun lise çağının ergenlik dönemi olmasından kaynaklanıyor ve hangi sınıfta olursa olsun ergenlik döneminde anne babası boşanan öğrencilerin aynı şekilde etkilenmesinden ileri geliyor olabilir.

Sınıf düzeyi yüksek öğrencilere göre sınıf düzeyi küçüklerin algıladıkları sosyal destek düzeyi anlamlı şekilde yüksektir (Cırık, 2009). Bu bulguya benzer olarak ergenlerde yaş arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinde düşüş olduğu da bulunmuştur (Malecki ve Elliott, 1999; Şirvanlı-Özen, 1998). Bu araştırmaların aksine sınıf düzeylerine göre sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediğini tespit eden araştırma bulguları da mevcuttur (Cheng ve Chan, 2004; Kozaklı; 2006; Segrin, 2003; Şencan, 2009).

Boşanmış aileye sahip çocukların ergenlik döneminde olmaları ve bu dönemin kendine özgü özellikleri içinde yer alan kimse tarafından anlaşılmadıklarını düşünme, her şeyi en iyi bildiğini düşünme, kimlik arayışı içinde olma onları çevresinden uzaklaştırmaktadır. Bu durum da hangi sınıf düzeyinde olursa olsun sosyal destek düzeyinin (Cheng ve Chan, 2004;

Kozaklı; 2006; Segrin, 2003; Şencan, 2009) farklılık göstermemesine sebep olabilir.

4.13.7. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARNE NOTLARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın yedinci alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri karne notuna göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda araştırma bulgularına göre; karne notları açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Buna ek olarak ergenlerin karne notları ile yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde karne notu temel etkisi anlamlı fark gösterirken anne baba evlilik durumu ve karne notu ortak etkisinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Bu bulguyu destekleyen önceki araştırmalara göre boşanma çocukların akademik başarısı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Amato ve Keith, 1991; Bulut, 1983; Şentürk, 2006). Boşanmış aileye sahip ve akademik başarı düzeyi düşük ergenlerin yalnızlık düzeyi daha yüksektir (Pancar, 2009). Dahası; ailenin, akademik başarının yükselmesinde en önemli kaynak olduğu (De Garmo ve Martinez; 2006) ve ergenlerde akademik başarı ile anne babanın sıcak davranışları arasında olumlu ilişkinin olduğu (Chang vd, 2003) tespit edilmiştir. Kızıldağ'ın (2009) elde ettiği bulgular, akademik başarıyı yordamada yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerde arkadaş desteği ve yalnızlığın manidar olmadığı, öğretmen desteğinin manidar olduğu; ailesi yanında yaşayan öğrencilerde arkadaş ve öğretmen desteğinin manidar olmadığı, yalnızlığın manidar olduğu ve yetiştirme yurdunda yaşayan öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin ailesi yanında yaşayanlara göre daha yüksek çıktığı yönündedir. Bu bulgu araştırma bulgumuz ile çelişmektedir.

Akademik başarı ve yalnızlıkla ilgili yapılan çalışmalarda da akademik başarısı düşük öğrencilerin yalnızlık puanları yüksek bulunmuştur (Demirtaş, 2007; Qualter ve Munn, 2002). Ergenlerde akademik başarı yükseldikçe yaşam doyumunun da yükseldiğini gösteren araştırma bulguları vardır (Gilman ve Huebner, 2006). Algılanan sosyal destek kaynaklarının akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin lehine farklılaştığına dair sonuçlar elde edilmiştir (Cırık, 2010). Yıldırım'ın (2006b) bulgularına göre aile ve arkadaştan algılanan destek akademik başarıyı pozitif yönde; aile ile ilgili sıkıntılar ise negatif yönde ve manidar olarak yordamaktadır.

Ailenin boşanma durumunun ergenlerin yalnızlık düzeyini arttırdığı ve akademik başarı düzeyini düşürdüğü söylenebilir. Ailesinden yeterli ilgi gören ergenlerin akademik başarısı artmaktadır. Akademik başarısı yüksek ergenler aynı şekilde okul, aile, arkadaş çevresinden daha fazla ilgi görmektedirler. Böylece akademik başarısı yüksek ergenlerin yalnızlık düzeyi daha düşük olmaktadır. Boşanmamış aileye sahip ergenler, ilgi, sevgi görme anlamında daha avantajlıdır. Ailenin parçalanma süreci ve sonrasında yaşananlar da çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Bu da akademik başarılarını düşürürken yalnızlık düzeylerini yükseltebilmektedir (Pancar, 2009).

Karne notunun yalnızlık ve yaşam doyumunu düzeyleri üzerinde etkisi olmasının pek çok sebebi olabilir. Ergenlerin akademik olarak başarılı olmaları, anne babalarından daha fazla kabul ve onay görmelerini ve yaşam doyumunu elde etmelerini kolaylaştırıyor (Çivitci, 2009) ve yalnızlık düzeylerini düşürüyor olabilir.

4.13.8. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN GELİR DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın sekizinci alt problemi "Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumunu ve sosyal destek düzeyleri gelir

düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda araştırma bulgularına göre; gelir düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Buna ek olarak ergenlerin gelir düzeyi ile yalnızlık ve yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde gelir düzeyi temel etkisi anlamlı fark gösterirken buna karşılık anne baba evlilik durumu ve gelir düzeyi ortak etkisi anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır.

Önceki araştırmalarda yalnızlık ve sosyo-ekonomik düzey arasında farklılığa rastlanmamıştır (Erözkan, 2004; Erözkan, 2009). Ters sonuçlar bulan araştırmalarda ailesinin ekonomik durumu düşük olanların daha yüksek yalnızlık yaşadıkları görülmüştür (Demirtaş, 2007; Köse, 2006).

Ailenin gelir durumuna göre yaşam doyumunun farklılaşmadığını tespit eden araştırmaların (Nur-Şahin, 2011) aksine yüksek gelirin yüksek yaşam doyumu ile ilişkili olduğunu gösteren araştırmalar da (Canbay, 2010) alan yazınında karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal destek ve gelir düzeyi ilişkisini araştıran çalışmalarda da gelir düzeyi ile sosyal destek arasında anlamlı fark görülmediği (Dülger, 2009); üst sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin alt sosyo-ekonomik düzeyden gelenlere göre daha yüksek olduğunu (Demirtaş 2007; Şencan, 2009) ancak gelir düzeyi ile arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek arasında anlamlı fark olmadığına (Demirtaş, 2007) ilişkin farklı sonuçlar bulunmuştur.

Gelir düzeyi arttıkça kişileri iletişim olanaklarının artması, çevredekilerle daha çok zaman geçirebilme şansının artması, yaşama yönelik belirlediği kriterlere ulaşabilme imkanı gibi etkenler; yalnızlık (Demirtaş, 2007; Köse, 2006), yaşam doyumu (Canbay, 2010) ve sosyal destek (Dülger, 2009) düzeyleri üzerinde gelir düzeyi temel etkisi anlamlı fark göstermesine sebep olmuş olabilir.

4.13.9. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN ANNE EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anne eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda; anne eğitim düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Bunun yanında ergenlerin yalnızlık düzeyleri anne baba evlilik durumu ve anne eğitim düzeyi etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde anne eğitim düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve anne eğitim düzeyi ortak etkisi anlamlı bir farklılığa yol açmamaktadır.

Annenin eğitim düzeyinin artmasının yalnızlık düzeylerinin azalmasına neden olduğunu tespit eden araştırmalar alan yazında karşımıza çıkmaktadır (Duyan vd, 2008; Kozaklı, 2006; Köse, 2006; San-Şentürk, 2010;). Bununla beraber, bir başka araştırmada, anne eğitim düzeyi sadece aile doyumunda anlamlı bir fark oluşturmuş, genel yaşam doyumunda fark gözlenmemiş, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin aile doyumunu annesi ilkökul mezunu olanlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Çivitci, 2009). Bir diğer çalışmada, annesi üniversite mezunu öğrencilerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Başer-Şeker, 2009).

Aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği (Başer, 2006; Dülger, 2009) bulgularının aksine algılanan sosyal desteğin anne öğrenim durumuna göre farklılaştığı saptanmıştır (Nur-Şahin, 2011). Anne eğitim düzeyi arttıkça sosyal destek düzeyinin arttığına dair bulgu elde eden araştırmalar da mevcuttur (Cırık, 2010; Kozaklı, 2006; Şencan, 2009).

Annenin eğitim düzeyi ile anne babanın boşanma durumu ortak etkisinin ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmaması annelerin eğitim düzeyinin düşük veya yüksek olmasından ziyade annelerin çocuklarıyla kurdukları ilişkinin kalitesi ya da anne tutumlarının bu sonuçlar üzerinde etkili olabileceğini düşündürebilir (Fiyakalı, 2008). Anne eğitim düzeyinin genellikle ergenlerin üzerinde tek başına bir rolünün olmadığı ve anne eğitiminin kişilik özellikleri ve diğer kültürel-sosyal faktörler ile bütünleştiği durumda ergen açısından anlamlı olabileceği izlenimi vermektedir (Çivitci, 2009).

4.13.10. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın onuncu alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri baba eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen araştırma bulgularına göre; Baba eğitim düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca ergenlerin baba eğitim düzeyleri ile yalnızlık düzeyleri arasındaki fark da anlamlıdır. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde baba eğitim düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve baba eğitim düzeyi ortak etkisi anlamlı düzeyde bir fark yaratmamıştır.

Önceki araştırma sonuçlarına göre baba eğitim düzeyinin artmasının yalnızlık düzeyinin azalmasına neden olduğu saptanmıştır (Duyan vd, 2008; Köse, 2006; San-Şentürk, 2010). 15-19 yaşındaki ergenlerde babanın eğitim durumu yaşam doyumunu yordamaktadır (Ben-Zur, 2003). Bununla birlikte baba eğitim düzeyi bakımından genel yaşam doyumunun fark yaratıp yaratmadığına ilişkin önceki çalışmalara bakıldığında, anlamlı düzeyde bir fark

saptanmamıştır (Başer-Şeker, 2009; Çivitci, 2009). Benzer bir durum, babanın eğitim düzeyi ile sosyal destek düzeyi arasında vardır (Başer, 2006; Dülger, 2009; Kozaklı, 2006; Nur-Şahin, 2011; Okanlı, 1999). Buna karşılık, bir başka çalışmada, baba eğitim düzeyi arttıkça algılanan sosyal destek düzeyinin de yükseldiği görmüştür (Cırık (2010). Diğer bir deyişle, baba eğitim düzeyi ile ilgili algılanan sosyal destek bakımından farklı sonuçlara ulaşılmaktadır.

Anne baba boşanma durumu ve baba eğitim düzeyi ortak etkisinin ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde bir farklılık yaratmaması babanın eğitim düzeyinin düşük veya yüksek olmasından çok baba çocuk ilişkisinin belirleyici bir faktör olduğundan ileri geliyor olabilir (Fiyakalı, 2008).

4.13.11. BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN KARDEŞ SAYILARINA GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU VE SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın on birinci alt problemi “Boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda araştırma bulgularına göre; Kardeş sayısı açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Ek olarak ergenlerin kardeş sayısı ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde kardeş sayısı temel etkisi anlamlı düzeyde fark gösterirken, anne baba evlilik durumu ve kardeş sayısı ortak etkisi anlamlı düzeye ulaşmamıştır. Araştırma bulgumuzu destekler nitelikteki bir çalışmada anne babası boşanmış olan ergenlerin yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinde kardeş sayısı az olanların lehine anlamlı fark bulunmuştur (Çivitci vd, 2009). Başer-Şeker (2009) tarafından yaşam doyumu ile kardeş sayısı arasında yapılan karşılaştırmada anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Önceki bazı araştırma bulgularına göre, kardeş sayısı ile yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin de arttığı bulunurken (Demirtaş, 2007; Duyan vd, 2008; Köse; 2006) bir çalışmada ise kardeş sayısının yalnızlık düzeyi bakımından anlamlı fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır (San-Şentürk, 2010).

Aileden algılanan sosyal desteğin, kardeş sayısı değişkenine göre değiştiğini göstermiştir. Önceki araştırma bulgularına göre, iki kardeş olanlar; üç kardeş ile dört ve daha fazla kardeş olanlara göre, aileden daha fazla sosyal destek algılamışlardır (Dülger, 2009; Şencan, 2009). Arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek boyutlarında ise, kardeş sayısı açısından anlamlı bir farklılaşma olmadığı saptanmıştır (Dülger, 2009). Kardeş sayısına göre sosyal destek bakımından farklılaşma olup olmadığına ilişkin çalışmalara bakıldığında, çelişkili bulgular elde edilmiştir. (Demirtaş, 2007, Kozaklı, 2006).

Kardeş sayısının değişkenler üzerinde etkili olduğuna dair elde edilen bulgu ışığında; kardeş sayısının artması, aile içinde kardeşler arasındaki ilişkinin ve ebeveyn çocuk etkileşimini olumsuz etkileyebilirken, çocukların kendilerini bir birey olarak değerli görmelerini güçleştirebilmektedir. Dolayısıyla, kardeş sayısının artması ile ilişkili yaşanan aile içi iletişim güçlüklerinin ve ergenin aile içinde kendini bir birey olarak algılayamamasının aile ortamındaki yaşantılarından daha az doyum (Çivitci, 2009) ve sosyal destek ile daha yüksek yalnızlık elde etmesinde bir rol oynadığı düşünülebilir.

4.13.12. BOŞANMIŞ AİLEYE SAHİP ERGENLERİN BOŞANMA ÜZERİNDEN GEÇEN SÜREYE GÖRE YALNIZLIK, YAŞAM DOYUMU, SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞMASI VE YORUMU

Araştırmanın on ikinci alt problemi “Boşanmış aileye sahip ergenlerde boşanma üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmakta mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda araştırma bulgularına göre; boşanmış

aileye sahip ergenlerde boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Konuyla ilgili önceki çalışmalara bakıldığında, bir çalışmada, ergenin anne babası boşandığındaki, yaşı ile yalnızlık ve yaşam doyumu arasında anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmamıştır (Çivitci vd., 2009).

Boşanmaya uyum konusunda yapılan çalışmalarda, boşanmanın etkilerinin 1-2 yıl içinde normale dönebileceği fakat boşanma sonrasında en az 20 yıl süren uyum sorunlarının da olabileceği dikkat çekmektedir (Hetherington ve Stanley-Hagan, 1999; Wolchik vd, 2000). Boşanmadan 6 yıl sonra ruh sağlığı sorunlarının kızlarda %35, erkeklerde %20 olduğu, bu oranın anne babası boşanmamış grupla karşılaştırıldığında 7 kat fazla olduğu saptanmıştır (Hetherington ve Stanley-Hagan, 1999).

Aral ve arkadaşları (2006) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yurda gelme yaşı düştükçe yalnızlık düzeyinin yükseldiğini, en yoğun yalnızlığın 0-5 yaş arasında yetiştirme yurduna bırakılan çocuklarda görüldüğünü belirlemiştir.

Boşanmanın üstünden geçen süreye göre değişkenlerin anlamlı şekilde farklılaşmamasına (Çivitci vd., 2009); boşanma gerçeğinin ne kadar süre geçse de değiştirilemeyecek, ailenin dağılması gerçeğinin ortada kalkmayacak olması sebep olmuş olabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar verilmiş ve bu sonuçlardan yola çıkarak önerilerden bulunulmuştur.

5.1. SONUÇLAR

1. Boşanmış aileye sahip ergenlerin yalnızlık düzeyleri, boşanmamış aileye sahip ergenlerin yalnızlık düzeylerine göre daha yüksektir.
2. Boşanmış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeyleri, boşanmamış aileye sahip ergenlerin yaşam doyumu düzeylerine göre daha düşüktür.
3. Boşanmış aileye sahip ergenlerin sosyal destek düzeyleri, boşanmamış aileye sahip ergenlerin sosyal destek düzeylerine göre daha düşüktür.
4. Anne baba evlilik durumuna göre aile desteği anlamlı bir şekilde farklılaşırken arkadaş ve öğretmen desteği anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.
5. Cinsiyet açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde cinsiyet temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve cinsiyet ortak etkisi anlamlı düzeyde bir fark yaratmamıştır.
6. Sınıf düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek

düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde sınıf düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve sınıf düzeyi ortak etkisi anlamlı bir farklılığa yol açmıştır.

7. Karne notları açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Buna ek olarak ergenlerin karne notları ile yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde karne notu temel etkisi anlamlı fark gösterirken anne baba evlilik durumu ve karne notu ortak etkisinde anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmamaktadır.
8. Gelir düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Buna ek olarak ergenlerin gelir düzeyi ile yalnızlık ve yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde gelir düzeyi temel etkisi anlamlı düzeyde fark gösterirken buna karşılık anne baba evlilik durumu ve karne notu ortak etkisi anlamlı düzeyde bir farklılığa yol açmamaktadır.
9. Anne eğitim düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bunun yanında ergenlerin yalnızlık düzeyleri anne baba evlilik durumu ve anne eğitim düzeyi etkileşimine göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde anne eğitim düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve anne eğitiminin ortak etkisi anlamlı düzeyde bir farklılığa yol açmamaktadır.
10. Baba eğitim düzeyi açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca ergenlerin baba eğitim düzeyleri ile yalnızlık düzeyleri arasındaki fark da anlamlı

düzydedir. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde baba eğitim düzeyi temel etkisi ve anne baba evlilik durumu ve baba eğitim düzeyi ortak etkisi anlamlı düzeyde bir fark yaratmamıştır.

11. Kardeş sayısı açısından incelendiğinde ergenlerin anne baba evlilik durumlarına göre yalnızlık ve yaşam doyumu düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ek olarak ergenlerin kardeş sayısı ile yaşam doyumu düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunmuştur. Ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri üzerinde kardeş sayısı temel etkisi anlamlı düzeyde fark gösterirken, anne baba evlilik durumu ve kardeş sayısı ortak etkisi anlamlı düzeye ulaşmamıştır.
12. Boşanmış aileye sahip ergenlerde boşanmanın üzerinden geçen süreye göre yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

5.2. ÖNERİLER

5.2.1. Anne Babalara Yönelik Öneriler

1. Yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeyleri incelenen bu araştırmanın sonuçlarına göre boşanmamış aileye sahip ergenler ile karşılaştırıldığında boşanmış aileye sahip ergenlerin aleyhine bu sonuç çıkmıştır. Anne babalar boşanma durumu söz konusu olduğunda daha dikkatli düşünmelidir.
2. Araştırma bulgularına göre anne baba evlilik durumuna göre aile desteği anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Bu bulgu doğrultusunda boşanmış aileye sahip ergenlerin daha az aile desteği algıladıkları görülmektedir. Boşanmış aileler ergenlerin aile desteği algısının güçlendirecek şekilde iletişime geçmelidirler.
3. Boşanma söz konusu ise boşanmış aileye sahip ergenlerin kendilerini yalnız hissetmemeleri, yaşam doyumunu daha çok hissetmeleri ve daha fazla sosyal destek algılamaları için anne babaların çocukları ile

daha kaliteli zaman geçirmeleri, onların her zaman yanında olduklarını hissettirmelerini, sosyal destek kaynaklarını harekete geçirmeleri gerekmektedir.

4. Aileler boşanma öncesinde aile danışmanlarından profesyonel destek alarak evliliklerini kurtarma yolu arayarak ve aile içi çatışmalardan çocukların nasıl daha az etkileneceklerine dair bilgi almalıdır.
5. Aileler boşanmaya karar verdiklerinde boşanma sırasında yaşanan stresli dönemde çocukların daha az etkilenmeleri için aile danışmanlarından destek almalıdır.
6. Boşanma sonrasında boşanmaya, ebeveynlerinden uzaklaşmaya ve yeni aile düzenine uyum konusunda aile danışmanlarından destek almalıdır.
7. Boşanmış aileler farklı zaman dilimlerinde ortak ve bir arada etkinlikler planlayarak çocukların yalnızlık düzeylerini azaltmalı, yaşam doyumu ve sosyal destek düzeylerini artırmalıdır.

5.2.2. Psikolojik Danışmalara Yönelik Öneriler

1. Boşanmış aileye sahip ergenler tespit edilerek boşanmanın olumsuz sonuçlarına yönelik önleyici çalışmalar yapılmalıdır.
2. Okullardaki öğretmenler ve idareciler boşanmış aileden gelen öğrencilerin yaşayabileceği sorunlar ve bu sorunlar karşısında neler yapılabileceği hakkında bilgilendirilmelidir.
3. Boşanmamış aileye sahip ergenler ile karşılaştırıldığında boşanmış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek değişkenleri aleyhte olması, boşanmış aile çocuklarına yönelik önleyici ve müdahale çalışmalarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın bulguları doğrultusunda boşanmış aile çocuklarına yönelik grupla veya bireysel psikolojik danışma yapılmalıdır.
4. Psikolojik danışmanlar boşanmaları azaltabilecek konularda aile rehberliği çalışmaları yaparak sağlıklı bir aile yapısını desteklemelidir.
5. Velilere yönelik boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri, boşanma sonrası neler yapılabileceği konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırma 9., 10., 11. ve 12. sınıfta okuyan liseli ergenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular farklı örnekleme grubunda araştırılabilir.
2. Bu araştırmada boşanmış ve boşanmamış aileye sahip ergenlerde yalnızlık, yaşam doyumu ve sosyal destek değişkenleri karşılaştırılmıştır. Bu iki grup arasında daha farklı değişkenlerin karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir.
3. Boşanmış ve boşanmamış aile çocuklarını karşılaştırmada nitel araştırmalar ve vaka incelemeleri yapılabilir.
4. Boşanmanın uzun süreli etkilerini araştırmak için boylamsal çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. E. (2011). *Kronik Hastalıkların, Hastaların Aile İşlevleri ve Yaşam Doyumları Üzerine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Adler, A. (2002). *Sosyal Duygunun Gelişmesinde Bireysel Psikoloji*. (Çeviren: Özgü, H.) Hayat Yayınları, İstanbul.
- Ağdemir, S. (1991). Aile ve Eğitim. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 1(1), 11-13.
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2011). *Tek Ebeveynli Aileler*. Ankara.
- Akal, A. (2010). *Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek İle Öfke İfade Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akın, Y. D. ve Ceyhan, E. (2005). Resmi ve Özel Genel Lise Öğrencilerinin Ailelerinden, Arkadaşlarından ve Öğretmenlerinden Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Açısından Kendini Kabul Düzeylerinin İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 69-88.
- Akkan, E. (2010). *Orta Öğretimdeki Üstün Yetenekli Öğrencilerin Duygusal Zeka ve Yaratıcılık Düzeylerinin Yaşam Doyumlarını Yordama Gücü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Akyüz, E. (1978). Boşanmanın Çocuk Üzerindeki Etkileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1-2), 1-6.
- Albal, E. (2009). *Depresyonla Başa Çıkmada Öz Yeterlik İle Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Amato, P. R. (1993). Children's Adjustment To Divorce: Theories, Hypotheses and Empirical Support. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1), 23-38.
- Amato, P. R. (1994). Life-Span Adjustment of Children to Their Parents' Divorce. *The Future of Children, Children and Divorce*, 4, 143-164.

- Amato, P. R. (1996). Explaining the Intergenerational Transmission of Divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 58, 628-640.
- Amato, P. R. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 1269-1287.
- Amato, P. R. and Booth, A. (1991). Consequences of Parental Divorce and Marital Unhappiness For Adult Well-Being. *Social Forces*, 69(3), 895-916.
- Amato, P. R. and Booth, A. (1996). A Prospective Study of Parental Divorce and Parent-Child Relationships. *Journal of Marriage and the Family*, 58(2), 356-365.
- Amato, P. R. and Keith, B. (1991). Parental Divorce and Adult Well-Being: A Meta Analysis. *Journal of Marriage and The Family*, 53(1), 43-58.
- Amato, P. R. and Rivera, F. (1999). Parental Involvement and Children's Behavior Problems. *Journal of Marriage and the Family*, 61(2), 375-384.
- Amato, P. R. and Sobolewski, M. J. (2001). The Effects of Divorce and Marital Discord on Adult Children's Psychological Well-Being. *American Sociological Review*, 66(6), 900-921.
- Annak, B. B. (2005). *Sosyal Destek, Sosyal Ağ, Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu: Duygu-Durum ve Anksiyete Bozukluğu Tanısı Alan Kişiler ve Düzenli Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastalar Açısından Bir Karşılaştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Aral, N. ve Başar, F. (1998). Boşanmış Aileye Sahip Olan ve Olmayan Çocukların Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 87-97, Konya.
- Aral, N., Gürsoy, F. ve Yıldız-Bıçakçı, M. (2006). Yetiştirme Yurdunda Kalan ve Kalmayan Kız Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 10-19.
- Archibald, F. S., Bartholomew, K. and Marx, R. (1995). Loneliness in Early Adolescence: A Test of The Cognitive Discrepancy Model of Loneliness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 296-301.
- Aydın, O. ve Baran, G. (2010). Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme ve Boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21(2), 117-126.
- Barrett, A. E. (1999). Social Support and Life Satisfaction Among the Never Married: Examining the Effects of Age. *Research on Aging*, 21(1), 46-72.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1997). *Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları*. Ankara.

- Başer, Z. (2006). *Aileden Algılanan Sosyal Destek İle Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Başer-Şeker, G. (2009). *Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Battal, A. (Yayına Haz.) (2008). *Boşanma Sebepleri Bilimsel Araştırma Projesi Uygulama Sonuçları (Nihai Rapor)*. İstanbul.
- Bauserman, R. (2002). Child Adjustment in Joint-Custody Versus Sole-Custody Arrangements: A Meta-Analytic Review. *Journal of Family Psychology*, 16(1), 91-102.
- Bayraktar, Ö. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri İle Duygusal Zekaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Beedie, A. and Kennedy, P. (2002). Quality of Social Support Predicts Hopelessness and Depression Post Spinal Cord Injury. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 9(3): 227-234.
- Belsky, J. (1990). Parental and Nonparental Child Care and Children's Socioemotional Development: A Decade in Review. *Journal of Marriage and the Family*, 52, 885-903.
- Benyamini, Y., Leventhal, H. and Leventhal, E. A. (2004). Self-Rated Oral Health as an Independent Predictor of Self-Rated General Health, Self-Esteem and Life Satisfaction. *Social Science and Medicine*, 59, 1109-1116.
- Ben-Zur, H. (2003). Happy Adolescents: The Link Between Subjective Well Being, Internal Resources, and Parental Factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(2), 67-79.
- Biçer, E. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Atılganlık ve Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bilir, Ş. ve Dabanlı, D. (1981). Ailelerde Boşanma Vakaları Sonucu Çocukların Geliştirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Doğuran Faktörler. *Sağlık Dergisi*, 55(4-12), 193-206.
- Birch, D. A. (1998). Identifying Sources of Social Support. *The Journal of School Health*, 68(4), 159-161.

- Block J. H., Block J. and Gjerde P. F. (1986). The Personality of Children Prior to Divorce: A Prospective Study. *Child Development*, 57, 827-840.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözcüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Bulut, I. (1983). Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 1(2-3), 79-109.
- Bulut, I. (1993). Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. *Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları*, 74.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik, Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri*. (Çeviren: Erguvan-Sarıoğlu, İ. D.), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Burris, J. L., Brechting, E. H., Salsman, J. and Carlson C. R. (2009). Factors Associated With the Psychological Well-Being and Distress of University Students. *Journal of American College Health*, 57(5), 536-544.
- Butler, I., Scanlan, L., Robinson, M., Douglas, G. and Murch, M. (2002). Children's Involvement in their Parents' Divorce: Implications for Practice. *Children & Society*, 16, 89-102.
- Bütüner, S. Ö. (2008). Kitap İncelemesi Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. *İlköğretim Online*, 7(1), 6-8.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Büyükşahin, G. (2009). *Boşanmış ve Boşanmamış (Tam) Ailelerden Gelen 11 13 Yaş Arası Çocukların Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimlerinin Sosyal Uyum Düzeyleri İle İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Canbay, H. (2010). *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Casas, F., Figuer, C., Gonzalez, M., Malo, S., Alsinet, C. and Subarroca, S. (2007). The Well-Being of 12 - to 16-Year-Old Adolescents and their Parents: Results from 1999 to 2003 Spanish Samples. *Social Indicators Research*, 83, 87-115.
- Caskey, E. (2009). *Gender Differences in Antecedents to Academic and Personal Well Being in Urban Youth: What is the Role of Social Support?*. Unpublished Doctoral Dissertation, Loyola University, Chicago.

- Cha, K-H. (2003). Subjective Well-Being Among College Students. *Social Indicators Research*, 62-63, 455-477.
- Chang, L., McBride-Chang, C., Stewart, S. M. and Au, E. (2003). Life Satisfaction, Self Concept, and Family Relations in Chinese Adolescents and Children. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2), 182-189.
- Cheng, S-T. and Chan, A. C. M. (2004). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support: Dimensionality and Age Gender Differences in Adolescents. *Personality and Individual Differences*, 37, 1359-1369.
- Chipuer, H. M., Bramston, P. and Pretty, G. (2003). Determinants of Subjective Quality of Life Among Rural Adolescents: A Developmental Perspective. *Social Indicator Research*, 61, 79-95.
- Christopher, J. C. (1999). Situating Psychological Well-Being: Exploring the Cultural Roots of its Theory and Research. *Journal of Counseling and Development*, 77, 141-153.
- Cırık, İ. (2010). *İlköğretim 5., 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300-314.
- Cohen, S. (2004). Social Relationships and Health. *American Psychologist*, 676-684.
- Corey, C. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. (Çeviren: Ergene, T.), Mentis Yayınları, Ankara.
- Cramer, K. M. and Neyedley, K. A. (1998), Sex Differences in Loneliness: The Role of Masculinity and Femininity, *Sex Roles*. 38(718), 645-653.
- Çivitci, A. (2009). İlköğretim Öğrencilerinde Yaşam Doyumu: Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin Rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-52.
- Çivitci, N., Çivitci, A. ve Fiyakalı, N. C. (2009). Loneliness and Life Satisfaction in Adolescents with Divorced and Non-Divorced Parents. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (2), 513-525.
- Çeçen, A. R. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Yaşam Doyumu Düzeylerine Göre Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (2), 180-190.

- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin Cinsiyetlerine ve Anababa Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Dalkılıç, M. (2006). *Lise Öğrencilerinin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Danielsena, A. G., Samdal, O., Hetland, J. and Wold, B. (2009). School-Related Social Support and Students' Perceived Life Satisfaction. *Journal of Educational Research*, 102(4), 303-318.
- De Garmo, D. S. and Martinez, C. R. (2006). A Culturally Informed Model of Academic Well-Being for Latino Youth: The Importance of Discriminatory Experiences and Social Support. *Family Relations*, 55(3), 267-278.
- De Jong-Gierveld, J. (1998), A Review of Loneliness: Concept and Definitions, Determinants and Consequences. *Reviews in Clinical Gerontology*, 8, 73-80.
- Demir, A. (1989). UCLA Yalnızlık Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. *Psikoloji Dergisi*, 7(23), 14-18.
- Demir, A. and Tarhan, N. (2001), Loneliness and Social Dissatisfaction in Turkish Adolescents. *Journal of Psychology*, 135(1), 113-123.
- Demirli, A. (2007). *The Role of Gender, Attachment Dimensions, and Family Environment in Loneliness*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirtaş, A. S. (2007). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeyleri İle Stresle Başa Çıkma Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. and Griffin, S. (1985), The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E. and Seligman, M. E. P. (2004). Beyond Money: Toward an Economy of Well-Being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1), 1-31.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. and Smith, H. L. (1999). Subjective Well Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Dingiltepe, T. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Doherty, W. J. and Neddle, R. H. (1991). Psychological Adjustment and Substance Use Among Adolescents Before and After a Parental Divorce. *Child Development*, 62, 328-337.
- Dönmez, M. M. (2007). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerine Göre Yaşam Doyumu ve Duyguları İfade Etme Eğilimlerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Duyan, V., Çamur-Duyan, G., Gökçearslan-Çifçi, E., Sevin, Ç., Erbay, E. ve İkizoğlu, M. (2008). Lisede Okuyan Öğrencilerin Yalnızlık Durumlarına Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 28-41.
- Dülger, Ö. (2009). *Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek İle Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Edwards, L. and Lopez, S. J. (2006). Perceived Family Support Acculturation, and Life Satisfaction in Mexican American Youth: A Mixed-Methods Exploration. *Journal of Counseling Psychology*, 53(3), 279-287.
- Eid, M. and Diener, E. (2004). Global Judgements of Subjective Well-Being: Situational Variability and Long-Term Stability. *Social Indicators Research*, 65, 245-277.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe Hazırlık Aşamasındaki Karı-Koca Adaylarının Evlilik ve Anne-Baba Olma Üzerine Düşünceleri. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(8), 67-76.
- Ekşisu, M. (2009). *Liseli Öğrencilerin Zorbalık Düzeyleri İle Aile İşlevleri ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Er, G. (2009). *Ailesi Parçalanmış Olan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Akademik Sağlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Erberk, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N. ve Alpkan, R. L. (2005). Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 18(1), 39-47.
- Erkan, G. (1989). Anababanın Boşanması Sırasında Çocuğun Yaşının Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokul Dergisi*, 7(1-3), 1-6.
- Ernst, J. M. and Cacioppo, J. T. (1999). *Lonely Hearts: Psychological Perspectives on Loneliness*. *Applied and Preventive Psychology*, 8, 1-22.

- Erözkan, A. (2004). Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ve Yalnızlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 155-175.
- Erözkan, A. (2009). Ergenlerde Yalnızlığın Yordayıcıları. *İlköğretim Online*, 8(3), 809-819.
- Erürker, B. (2007). *Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eryılmaz, A. (2010). Aile Yapısı Ergeni Mutlu Eder mi?. *Aile ve Toplum Dergisi*, 6(22), 21-30.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergenlerin Öznel İyi Oluşlarıyla Aile Ortamları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(24), 93-101.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte Öznel İyi Oluş ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 189-203.
- Extremera, N., Duran, A. and Rey, L. (2009). The Moderating Effect of Trait Meta-Mood on Perceived Stress on Life Satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 47, 116-121.
- Fine, M. A., Voydanoff, P. and Donnelly, B. W. (1993). Relations Between Parental Control and Warmth and Child Well-Being in Stepfamilies. *Journal of Family Psychology*, 7(2), 222-232.
- Fiyakalı, N. C. (2008). *Anne-Babası Boşanmış Ve Boşanmamış Lise Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeyleri Ve Öfke İfade Tarzlarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Fındıkçı, İ. ve Akıngüç, B. (1992). Anne Babası Ayrı Öğrencilerin Ailelerinin Diğerlerine Göre Demografik Özellikleri ve Ders Başarıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 429-440.
- Fogle, L. M., Huebner, E. S. and Laughlin, J. E. (2002). The Relationship Between Temperament and Life Satisfaction in Early Adolescence: Cognitive and Behavioral Mediation Models. *Journal of Happiness Studies*, 3, 373-392.
- Frisen, A. (2007). Measuring Health-Related Quality of Life in Adolescence. *Acta Paediatrica*, 96, 963-968.
- Fugl-Meyer, A. R., Melin, R. and Fugl-Meyer, K. S. (2002). Life Satisfaction in 18 to 64 Year Old Swedes: In Relation to Gender, Age, Partner and Immigrant Status. *Journal of Rehabilitation Medical*, 34, 239-246.

- Furstenberg, F. F. (1990). Divorce and The American Family. *Annual Review of Sociology*, 16, 379-403.
- Gable, S. L. and Haidt, J. (2005). What (and Why) is Positive Psychology?. *Review of General Psychology*, 9(2), 103-110.
- Gander, M. J. and Gardiner, H.W. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Yayına Haz. Onur, B.), İmge Kitapevi, Ankara.
- Garnefski, N. and Diekstra, R. F. (1997). Adolescents from one Parent, Stepparent and İntact Families: Emotional Problems and Suicide Attempts. *Journal of Adolescence*, 20, 201-208.
- Geçtan, E. (1998). *İnsan Olmak*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Gilman, R. and Huebner, E. S. (2006). Characteristics of Adolescents Who Report Very High Life Satisfaction. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(3), 311-319.
- Gilman, R., Huebner, E. S. and Laughlin, J. E. (2000). A First Study of the Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale With Adolescents. *Social Indicators Research*, 52, 135-160.
- Glasser, W. (2005). *Kişisel Özgürlüğün Psikolojisi (Seçim Teorisi)*. (Çeviren: İzmirli, M.), Hayat Yayınları, İstanbul.
- Gohm, C. L., Oishi, S., Darlington, J. and Diener, E. (1998). Culture, Parental Conflict, Parental Marital Status and the Subjective Well-Being of Young Adults. *Journal of Marriage and the Family*, 60(2), 319-334.
- Greeff, A. P. and Van Der Merwe, S. (2004). Variables Associated with Resilience in Divorced Families. *Social Indicator Research*, 68, 59-75.
- Greenglass, E. R. and Fiksenb, L. (2009). Proactive Coping, Positive Affect, and Well Being Testing for Mediation Using Path Analysis. *European Psychologist*, 14(1), 29-39.
- Goodwin, R., Cook, O. and Yung, Y. (2001). Loneliness and Life Satisfaction Among Three Cultural Groups. *Personal Relationships*, 8, 225-230.
- Güler, M. (2007). *Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özelliği, Yaşam Doyumu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Gün, F. (2006). *Kent Kültüründe Yalnızlık Duygusu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürsoy, E. C. (2010). *Ergenlerde Sosyodemografik Özelliklere ve Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın İncelenmesi*.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Gürsoy, Ü. (2009). *Üniversite Öğrencilerinin Gestalt Temas Biçimleri İle Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Haliloğlu, S. (2008). *Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri, Bağlanma Biçimleri ve İşlevsel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Malatya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Hetherington, E. M. and Stanley-Hagan, M. (1999). The Adjustment of Children with Divorced Parents: A Risk and Resiliency Perspective. *J. Child Psychol. Psychiat.*, 40(1), 129-140.
- Horney, K. (1998). *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*. (Çeviren: Budak, S.), Öteki Yayınevi, Ankara.
- Horney, K. (1999). *Ruhsal Çatışmalarımız: Yapıcı Bir Nevroz Teorisi*. (Çeviren: Budak, S.), Öteki Yayınevi, Ankara.
- Horstmanshof, L., Punch R. and Creed, P. A. (2008). Environmental Correlates of Wellbeing Among Final-Year High School Students. *Australian Journal of Psychology*, 60(2), 101-111.
- Huebner, E. S. (2004). Research on Assessment of Life Satisfaction in Children and Adolescents. *Social Indicators Research*, 66, 3-33.
- Hurre, T., Junkkari, H. and Aro, H. (2006). Long-Term Psychosocial Effects of Parental Divorce: A Follow up Study From Adolescence to Adulthood. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256-263.
- İlhan, T. (2005). *Öznel İyi Oluşa Dayalı Mizah Tarzları Modeli*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İmamoğlu, S. (2008). *Genç Yetişkinlikte Kişilerarası İlişkilerin Cinsiyet, Cinsiyet Roller ve Yalnızlık Algısı Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Joronen, K. and Kurki, A. (2005). Familial Contribution to Adolescent Subjective Well Being. *International Journal of Nursing Practice*, 11, 125-133.
- Joshanloo, M. and Afshari, S. (2011). Big Five Personality Traits and Self Esteem as Predictors of Life Satisfaction in Iranian Muslim University Students. *Journal of Happiness Studies*, 12, 105-113.
- Kapıkıran, S. (2013). Loneliness and Life Satisfaction in Turkish Early Adolescents: The Mediating Role of Self Esteem and Social Support. *Social Indicators Research*, 111(2), 617-632.

- Kapıkıran, Ş. ve Acun-Kapıkıran, N. (2010). Algılanan Elde Edilebilir Destek Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 43(2), 51-73.
- Karahan, T. F., Özcan, K. ve Ağlamaz, T. (2009). Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 211-229.
- Karakuş, S. (2003). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansımaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Katja, R., Paiva, A. K., Marja-Terttu, T. and Pekka, L. (2002). Relationships Among Adolescent Subjective Well-Being, Health Behavior and School Satisfaction, *Journal of School Health*, 72(6), 243-249.
- Kaşık, D. Z. (2009). *Ergenlerde Karar Verme Stilleri ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Keskin, İ. (2007). *Boşanmanın Sosyolojik ve Psikolojik Nedenleri ve Boşanmanın Ortaya Çıkardığı Sonuçlar (Niğde İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Kırtıl, S. (2009). *İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Duygusal Zeka Düzeyleri İle Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kızıldağ, S. (2009). *Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kozaklı, H. (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Köker, S. (1991). *Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köse, E. (2006). *Liseli Ergenlerde Kişilik ve Sosyal Desteğin Yalnızlığa Olan Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Köse, E. (2009). *Yurtta Kalan ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan Lise Öğrencilerinin Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kraus, L. A., Davis, M. H., Bazzini, D., Church, M. and Kirchman, C. M. (1993). Personal and Social Influences on Loneliness: The Mediating Effect of Social Provisions. *Social Psychology Quarterly*, 56(1), 37-53.
- Kuyucu, Y. (2007). *Boşanmış Ailede Yetişen Ergenlerin Bilişsel Çarpıtmalarıyla Benlik Değeri Arasındaki İlişki*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kümbül-Güler, M. ve Emeç, H. (2006). Yaşam Memnuniyeti ve Akademik Başarıda İyimserlik Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 129-149.
- Lengua, L. J., Sandler, I. N., West, S. G., Wolchik, S. A. and Curran, P. J. (1999). Emotionality and Self-Regulation, Threat Appraisal and Coping in Children of Divorce. *Development and Psychopathology*, 11, 15-37.
- Leondari, A. and Kiosseoglou, G. (2000). The Relationship of Parental Attachment and Psychological Separation to the Psychological Functioning of Young Adults. *The Journal of Social Psychology*, 140(2), 451-464.
- Leung, C. Y. W., McBride-Chang, C. and Lai, B. P. Y. (2004). Relations Among Maternal Parenting Style, Academic Competence, and Life Satisfaction in Chinese Early Adolescents. *The Journal of Early Adolescence*, 24(2), 113-143.
- Linley, P. A., Joseph, S., Harrington, S. and Wood, A. M. (2006). Positive Psychology: Past, Present and (Possible) Future. *The Journal of Positive Psychology*, 1(1), 3 -16.
- Lopez, E. J., Ehly, S. and Garcia-Vazquez, E. (2002). Acculturation, Social Support and Academic Achievement of Mexican and Mexican American High School Students: an Exploratory Study. *Psychology in the Schools*, 39(3), 245-257.
- Lu, L. (2000). Gender and Conjugal Differences in Happiness. *The Journal of Social Psychology*, 140(1), 132-141.
- Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y. and Diener, E. (2004). Unemployment Alters the Set Point for Life Satisfaction. *Psychological Science*, 15(1), 8-13.

- Lusting, J. L., Wolchik, S. A. and Braver, S. L. (1992). Social Support in Chumships and Adjustment in Children of Divorce. *American Journal of Community Psychology*, 20(3), 393-399.
- Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B. and Norman, S. M. (2007). Positive Psychological Capital: Measurement and Relationship with Performance and Satisfaction. *Personnel Psychology*, 60, 541-572.
- Luthans, F., Vogelgesang, G. R. and Lester, P. B. (2006). Developing the Psychological Capital of Resiliency. *Human Resource Development Review*, 5(1), 25-44.
- Luthans, F. and Youssef, C. M. (2004). Human, Social, and Now Positive Psychological Capital Management: Investing in People for Competitive Advantage. *Organizational Dynamics*, 33(2), 143-160.
- Mahon, N. E., Yarcheski, A. and Yarcheski T. J. (2005). Happiness as Related to Gender and Health in Early Adolescents. *Clinical Nursing Research*, 14(2), 175-190.
- Maier, E. H. and Lachman M. E. (2000). Consequences of Early Parental Loss and Seperation for Health and Well-Being in Midlife. *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 183-189.
- Malecki, C. K. and Demaray, M. K. (2002). Measuring Perceived Social Support: Development of the Child and Adolescent Social Support Scale (CASSS). *Psychology in the Schools*, 39(1), 1-18.
- Malecki, C. K. and Elliott, S. N. (1999). Adolescents Ratings of Perceived Social Support and its Importance: Validation of The Student Social Support Scale. *Psychology in the School*, 36(6), 473- 483.
- Mallinckrodt, B. and Leong, F. T. L. (1992). Social Support in Academic Programs and Family Environments: Sex Differences and Role Conflicts for Graduate Students. *Journal of Counseling and Development*, 70, 716-723.
- Malone, P. S., Lansford J.E., Castellione D.R., Berlin L.J., Dodge K.A., Bates J.E. and Pettit G.S. (2004). Divorce and Child Behavior Problems: Applying Latent Change Score Models to Life Event Data. *Child and Family*, 73, 401-423.
- Martin, K. M., Huebner, E. S. and Valois, R. F. (2008). Does Life Satisfaction Predict Victimization Experiences in Adolescence?. *Psychology in the Schools*, 45(8), 705-714.
- McIntyre, A., Heron, R. L., McIntyre, M. D., Burton, S. J. and Engler, J. N. (2003). College Students From Families Of Divorce: Keys To Their Resilience. *Applied Developmental Psychology*, 24, 17-31.

- McWhirter, B. (1990). Loneliness: A Review of Current Literature with Implications for Counseling and Research. *Journal of Counseling and Development*, 68, 417-422
- Melin, R., Fugl-Meyer, K. S. and Fugl-Meyer, A. R. (2003). Life Satisfaction in 18 to 64 Year Old Swedes: In Relation to Education, Employment Situation, Health and Physical Activity. *Journal of Rehabilitation Medical*, 35, 84-90.
- Mellor, D., Stokes, M., Firth, L., Hayashi, Y. and Cummins, R. (2008). Need for Belonging, Relationship Satisfaction, Loneliness, and Life Satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 45, 213-218.
- Meriç, B. (2007). *Boşanmış Ailelerdeki Ergenlerin Uyum Düzeylerini ve Sosyal Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Çalışmasının Sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Moore, D. W. and Schultz, N. R. (1983). Loneliness at Adolescence: Correlates, Attributions, and Coping. *Journal of Youth and Adolescence*, 12(2), 95-100.
- Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte Özerkliğin ve Kimlik Biçimlenmesinin Öznel İyi Oluş Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Myers, D. G. and Deiner, E. (1995). Who is Happy?. *American Psychological Society*, 6(1),10-19.
- Neto, F. (1993). The Satisfaction with Life Scale: Psychometrics Properties in an Adolescent Sample. *Journal of Youth and Adolescence*, 22(2), 125-134.
- Neto, F. (2001). Satisfaction with Life Among Adolescents from Immigrant Families in Portugal. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(1), 53-67.
- Neto, F. and Barros, J. (2000). Psychosocial Concomitants of Loneliness Among Students of Cape Verde and Portugal. *The Journal of Psychology*, 134(5), 503-514.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J. and Tobin, S. S. (1961). The Measurement of Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16, 134-143.
- Newman, B. M., Newman, P. R., Griffen, N. S., O'Connor, K. and Spas, J. (2007). The Relationship of Social Support to Depressive Symptoms During the Transition to High School. *Adolescence*, 42, 441-459.
- Nur-Şahin, G. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Kendini Açma, Öznel İyi Oluş ve Algıladıkları Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması*.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Ohkay, S. M. (2006). *Sinir Dili Eğitimlerinin İstatistiksel Analizi-Örnek Olay Çalışması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Oishi, S., Diener, E. F., Lucas, R. E. and Suh, E. M. (1999). Cross-Cultural Variations in Predictors of Life Satisfaction: Perspectives from Needs and Values. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 980-990.
- Okanlı, A. (1999). *Hemşirelik Öğrencilerinin Aile ve Arkadaşlarından Algıladıkları Sosyal Destek İle Anksiyete Düzeyi Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Oktan, V. (2008). *Üniversite Sınavına Hazırlanan Ergenlerin Psikolojik Sağlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Öngider, N. (2006). *Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul Veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Öngider, N. (2011). Anksiyete Düzeyleri Açısından Boşanmış ve Evli Anneler İle Çocuklarının İncelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 48, 66-70.
- Özatça, A. (2009). *Ergenlerde Sosyal ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özcan, B. (2005). *Anne-Babaları Boşanmış ve Anne-Babaları Birlikte Olan Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Özellikleri ve Koruyucu Faktörler Açısından Karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, S. (2006). *Anne-Babası Boşanmış 9-13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeyleri İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Pancar, A. (2009). *Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Park, N. (2004). The Role of Subjective Well-Being in Positive Youth Development. *The Annals of American Academy of Political and Social Science*, 591, 25-39.

- Pavot, W. and Diener, E. (1993). The Affective and Cognitive Context of Self Reported Measures of Subjective Well-Being. *Social Indicators Research*, 28, 1-20.
- Peplau, L. A. (1985). *Loneliness Research: Basic Concepts and Findings*. Social Support: Theory, Research and Applications (Sarason, I. G. and Sarason, B. R. Eds.), Dordrecht/Boston/Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 268-286.
- Perlman, D. and Peplau, L. A. (1981). *Toward a Social Psychology of Loneliness*. Personal Relationship in Disorder, (Duck, S. W. and Gilmour, R. Eds.), London: Academic Press, 31-56.
- Perlman, D. and Peplau, L. A. (1984). *Loneliness Research: A Survey of Empirical Findings*. Preventing the Harmful Consequences of Severe and Persistent Loneliness, (L. A. Peplau and S. E. Goldston, Eds.), Rockville, MD: National Institute of Mental Health, 13-47.
- Perrine, R. M. (1999). Please See Me: Students' Reactions to Professor's Request as a Function of Attachment and Perceived Support. *Journal of Experimental Education*, 68(1), 60-72.
- Peterson, C., Park, N. and Seligman, M. E. P. (2005), Orientations to Happiness and Life Satisfaction: The Full Life Versus the Empty Life. *Journal of Happiness Studies*, 6, 25-41.
- Pirinççi, L. N. (2009). *Lise Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Düzeyleri İle Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Qualter, P. and Munn, P. (2002). The Separateness of Social and Emotional Loneliness in Childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(2), 233-244.
- Rankin, R. P. and Maneker J. S. (1985). The Duration of Marriage in a Divorcing Population: The Impact of Children. *Journal of marriage and the Family*, 47, 43-51
- Reifman, A., Villa, L. C., Amans, J. A., Rethinam, V. And Telesca, T. Y. (2001). Children of Divorce in the 1990s: A meta-analysis. *Journal of Divorce and Remarriage*, 36(1-2), 27-34.
- Rich, G. J. (2003). The Positive Psychology of Youth and Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(1), 1-3.
- Richardson, S. and McCabe, M. P. (2001). Parental Divorce During Adolescence and Adjustment in Early Adulthood. *Adolescence*, 36(143), 467-489.

- Richman, J. M., Rosenfeld, B. L. and Bowen, G. L. (1998). Social Support for Adolescents at Risk of School Failure. *Social Work*, 43(4), 309-320.
- Riggio, H. R. (2004), Parental Marital Conflict and Divorce, Parent-Child Relationships, Social Support, and Relationship Anxiety in Young Adulthood. *Personal Relationships*, 11, 99-114.
- Rogers, C. (1994), *Etkileşim Grupları*. (Çeviren: Erbil, H.), Ekin Yayınları, Ankara.
- Rokach, A. (2004), Loneliness Then and Now: Reflections on Social and Emotional Alienation in Everyday Life. *Current Psychology*, 23(1), 24-40.
- Rokach, A. (2012). Loneliness Updated: An Introduction. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 146(1-2), 1-6.
- Rubinstein, C., Shaver, P. and Letitia A. P. (1979). Loneliness. *Human Nature*, 58-65.
- Russell, D., Peplau, L. A. and Cutrona, C. E. (1980). The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and Discriminant Validity Evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(3), 472-480.
- Russell, D., Peplau, L. A. and Ferguson, M. L. (1978). Developing a Measure of Loneliness. *Journal of Personality Assessment*, 42(3), 290- 294.
- Sahrañç, Ü. (2007). *Stres Kontrolü Genel Öz Yeterlilik Durumluk Kaygı ve Yaşam Doyumu İle İlgili Bir Akış Modeli*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- San-Şentürk, S. (2010). *Liseli Ergenlerin Yalnızlık Algısının Sosyal Beceri, Benlik Saygısı ve Kişilik Özellikleri Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B. and Sarason, B. R. (1983). Assessing Social Support: The Social Support Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 127-139.
- Sardoğan, M. E., Karahan, T. F., Dicle, A. N. ve Menteş, Ö. (2007). Ebeveyne Bağlanma Düzeyine ve Anne-Babanın Boşanma/Birliktelik Durumuna Göre Çocuklarda Evlilik Çatışmasını Algılama Biçimleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 12-23.
- Savikko, N., Routsalo, P., Tilvis, R. S., Stranberg, T. E. and Pitkala, K. H. (2005). Predictors and Subjective Causes of Loneliness in an Aged Population. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 41, 223-233.

- Segrin, C. (2003). Age Moderates the Relationships Between Social Support and Psychosocial Problems. *Human Communication Research*, 29(3), 317-342.
- Seligman, M. E. P. and Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive Psychology, American Psychologist. *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Seligman, M. E. P., Parks, A. C. and Steen, T. (2004). A Balanced Psychology and a Full Life. *Philosophical Transaction of the Royal Society*, 359, 1379-1381.
- Seligson, J. L., Huebner, E.S. and Valois, R. F. (2003). Preliminary Validation of the Brief Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (BMSLSS). *Social Indicators Research*, 61, 121-145.
- Sezen-Sürerbiçer, F. (2008). *Boşanmış Bireylerin Deneyimlerine Göre Evlilik Eğitimi Gereksinimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Shek, D. T. L. (2007). Intact and Non-Intact Families in Hong Kong: Differences in Perceived Parental Control Processes, Parent-Child Relational Qualities and Adolescent Psychological Well-Being. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47(1/2), 157-172.
- Shin, D. C. and Johnson, D. M. (1978). Avowed Happiness as an Overall Assessment of Quality of Life. *Social Indicator Research*, 5, 475-492.
- Sinclair, S. L. and Nelson, E. S. (1998). The Impact of Parental Divorce on College Students' Intimate Relationships and Relationship Beliefs. *Journal of Divorce and Remarriage*, 29(1-2), 103-129.
- Siyez, D. M. (2008). Adolescent Self-Esteem, Problem Behaviors, and Perceived Social Support in Turkey. *Social Behavior and Personality*, 36(7), 973-984.
- Sobolewski, J. M. and Amato, P. R. (2007). Parents' Discord and Divorce, Parent-Child Relationships and Subjective Well-Being in Early Adulthood: Is Feeling Close to Two Parents Always Better than Feeling Close to One?. *Social Forces*, 85(3), 1105-1124.
- Sommers-Flanagan, R., Bodnar, C. E. F., Sommers-Flanagan, J. and Poyrazlı, Ş. (2009). *Bizi Boşamayın: Boşanma Sürecini Yaşayan Çocukların Anne Babalara Önerileri*. (Çeviren: Poyrazlı, Ş., Duru, E. ve Buluş, M.), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sönmezay, H. (2010). *Lise Öğrencilerinde Zorbalığın İletişim Becerileri ve Algılanan Sosyal Destek İle İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Stein, M. and Heimberg (2004). Well-Being and Life Satisfaction in Generalized Anxiety Disorder: Comparison to Major Depressive Disorder in a Community Sample. *Journal of Affective Disorders*, 79, 161-166.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Yayına Haz. Çok, F.), İmge Yayınevi, Ankara.
- Suldo, S. M. and Huebner, E. S. (2006). Is Extremely High Life Satisfaction During Adolescence Advantageous?. *Social Indicators Research*, 78, 179-203.
- Suldo, S. M., Riley, K. N. and Shaffer, E. J. (2006). Academic Correlates of Children and Adolescents' Life Satisfaction. *School Psychology International*, 27(5), 567-582.
- Şahin, Ş. (2008). *Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik ve Yaşam Doyumu Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Şahin, E. (2010). *İlköğretim Öğretmenlerinde Yaratıcılık, Mesleki Tükenmişlik ve Yaşam Doyumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Şencan, B. (2009). *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyi İle Sosyal Yetkinlik Beklentisi Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(14), 7-31.
- Şirvanlı-Özen, D. (1998). *Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tardy, C. H. (1985). Social Support Measurement. *American Journal of Community Psychology*, 13(2), 187-202.
- Timms, J. (2003). The Silent Majority-The Position of Children Involved in the Divorce and Separation of their Parents. *Child Care in Practice*, 9(2), 162-174.
- Tomcikova, M., Geckova, A. M., Orosova, O., Van-Dijk, J. P. and Reijneveld, S. A. (2009). Parental Divorce and Adolescent Drunkenness: Role of Socioeconomic Position, Psychological Well-Being and Social Support. *Eur Addict Res.*, 15, 202-208.

- Tok, G. (2004). Yalnızlık. *Bilim Teknik Dergisi*, 440, 50-54.
- Toros, T. (2001). *Elit ve Elit Olmayan Erkek Basketbolcularda Hedef Yönelimi Gündüsel (Motivasyonel) İklim ve Hedeflerin Özgünlük, Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Tuncer, D. (2009). *Türkiye’de Aile Yapısı ve Yaşam Memnuniyet Seviyelerinin Aile Yapısına Yansımaları*. Yayınlanmamış Tük Uzmanlık Tezi, Türkiye İstatistik Kurumu, Edirne.
- Tuzcuoğlu, N. (1994). Boşanmanın Yarattığı Güçlüklerle Mücadelede Ebeveyn ve Çocuklara Yardım Etme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 255-264.
- Tuzgöl-Dost, M. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 132-143.
- Türk Medeni Kanunu (www.tbmm.gov.tr).
- Türkaslan, N. (2007). Boşanmanın Çocuklar Üzerine Olumsuz Etkileri ve Bunlarla Başetme Yolları. *Aile ve Toplum Dergisi*, 3(11), 99-108.
- Türkiye İstatistik Kurumu (Tük) (2010). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (Tük) (2011). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (Tük) (2013). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2012*. Haber Bülten, Ankara.
- Uruk, A. (2001). *The Role of Peers and Families in Predicting The Loneliness Level of Adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uruk, A. and Demir, A. (2003), The Role of Peers and Families in Predicting the Loneliness Level of Adolescents. *Journal of Psychology*, 137(2), 149-193.
- Veenhoven, R. (1996). *The Study of Life Satisfaction, A Comparative Study of Satisfaction With Life in Europe*. (Saris W. E., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A. C. and Bunting, B., Eds), Budapest, Hungary: Eötvös University Pres, 11-48.
- Wallerstein, J.S. and Kelly, J.B. (1980). *Surviving The Brake Up: How Children and Parents Cope With Divorce*. New York, Basic Books.

- Wallerstein, J. S. and Lewis, J. M. (2004). The Unexpected Legacy of Divorce: Report of a 25 Year Study. *Psychoanalytic Psychology*, 21(3), 353-370.
- Wenk, D., Hardesty, C. L., Morgan, C. S. and Blair, S. L. (1994). The Influence of Parental Involvement on the Well-Being of Sons and Daughters. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 229-234.
- Wilbert, J. R. and Rupert, P. A. (1986). Dysfunctional Attitudes, Loneliness, and Depression in College Students. *Cognitive Therapy and Research*, 10(1), 71-77.
- Wilson, S., Washington, L.A., Engel, J.M., Ciol, M. A. and Jensen, M. P. (2006). Perceived Social Support, Psychological Adjustment, and Functional Ability in Youths With Physical Disabilities. *Rehabilitation Psychology*, 51(4), 322-330.
- Wolchik, S. A., Wilcox, K. L., Tein, J. Y. and Sandler, I. N. (2000). Maternal Acceptance and Consistency of Discipline as Buffers of Divorce Stressors on Children's Psychological Adjustment Problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 28(1), 87-102.
- Wolfinger, N. H. (2003). Family Structure Homogamy: The Effects of Parental Divorce on Partner Selection and Marital Stability. *Social Science Research*, 32, 80-97.
- Woodward, L., Fergusson, D. M. and Belsky, J. (2000). Timing of parental separation and attachment to parents in adolescence: Results of a prospective study from birth to age 16. *Journal of Marriage and The Family*, 62(1), 162-174.
- Woosley, J., Dennis, C., Robertson, K. and Goldstein, J. (2009). Perceived Psychological Well-Being of Children From Divorced, and Nondivorced Families. *Psi Chi Journal of Undergraduate Research*, 14(1), 34-39.
- Wyman, P. A., Cowen, E. L., Hightower, A. D. and Pedro-Carroll, J. L. (1985). Perceived Competence, Self-Esteem, and Anxiety in Latency-Aged Children of Divorce. *Journal of Clinical Child Psychology*, 14(1), 20-26.
- Yalom, İ. (2000). *Varoluşçu Psikoterapi*. (Çeviren: İyidoğan-Babayiğit, Z.), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Yaşar, M. R. (2007). Yalnızlık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 237-260.
- Yeh, S. J. and Lo, S. K. (2004), Living Alone, Social Support, and Feeling Lonely Among the Elderly. *Social Behavior and Personality*, 32 (2), 129-138.

- Yetim, Ü. (1991). *Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Geliştirilmesi Güvenirliğı ve Geçerliğı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Yalnızlık, Sınav Kaygısı ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167-176.
- Yıldırım, İ. (2004a). Depresyonun Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 241-250.
- Yıldırım, İ. (2004b). Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Revizyonu. *Eurasian Journal of Educational Research*, 17.
- Yıldırım, İ. (2006a). *Anne Baba Desteğı ve Başarı; Anne Babalar Çocuklarına Nasıl Destek Olabilirler*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Yıldırım, İ. (2006b). Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 258-267.
- Yıldırım, İ. ve Ergene, T. (2003). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Boyun Eğici Davranışlar ve Sosyal Destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 224-234.
- Young, J. F., Berenson, K., Cohen, P. and Garcia, J. (2005). The Role of Parent and Peer Support in Predicting Adolescent Depression: A Longitudinal Community Study. *Journal of Research on Adolescence*, 15(4), 407-423.
- Zullig, K. J., Valois, R. F., Huebner, E. S., and Drane, J. W. (2005) Associations Among Family Structure, Demographics and Adolescent Perceived Life Satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 14(2), 195-206.

EKLER

EK.1. KULLANILAN ÖLÇEKLER

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili öğrenciler;

Bu form bilimsel bir akademik çalışma için hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu bireyleri tek tek değerlendirmek için değil genel bir değerlendirme yapma amaçlı hazırlandığından isminizi yazmanız gerekli değildir. Bu nedenle soruları çekinmeden cevaplayabilirsiniz. Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Samimi ve doğru cevaplarınız önemlidir. Doğru cevaplar araştırmacının güvenilirliği açısından çok önemlidir. Vereceğiniz bilgiler sadece araştırma için kullanılacak ve gizli tutulacaktır.

Sorulardan kendinize en uygun seçeneği seçerek parantezin içine (X) işaretini koyunuz. Yardımlarınız ve araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

Seval Ulviye GÜNDOĞDU

OKULUNUZUN

ADI:.....

1-Yaşınız: 14() 15() 16() 17() 18() 19() 20() 21()

2-Sınıfınız: 9() 10() 11() 12()

3-Cinsiyetiniz: K () E ()

4-Şu andaki akademik başarı durumunuz:

- 1() Çok başarılıyım
- 2() Oldukça başarılıyım
- 3() Biraz/kısmen başarılıyım
- 4() Çok az başarılıyım
- 5() Hiç başarılı değilim

5-En son aldığınız karnede akademik başarı düzeyiniz:

- 1() 1.99 ve altı
- 2() 2.00 -3.49 arası
- 3() 3.50 –4.00 arası
- 4() 4.01-5.00 arası

6-Ailenizin ortalama aylık gelirini belirtiniz:

- 1 () 0TL - Asgari ücret
- 2 () Asgari ücret – 1.000TL
- 3 () 1.000 – 2.000 TL
- 4 () 2.000 – 5.000 TL
- 5 () 5.000 TL ve üstü

7-Günlük yaşam içerisinde, diğer insanlara ne kadar ihtiyaç duyarsınız:

- 1() Çok ihtiyaç duyarım
- 2() Biraz ihtiyaç duyarım
- 3() Hiç ihtiyaç duymam

8-Bir sorun ile karşılaştığınızda en çok kimden yardım görürsünüz:

- 1() Ailemden
 2() Annemden
 3() Babamdan
 4() Akrabalarımından
 5() Öğretmenlerimden
 6() Arkadaşlarımdan
 7() Hiç kimseden
 8 () Başka.....

9-Arkadaşlarınızla aranız nasıl:

- 1() Çok iyi
 2() İyi
 3() Orta
 4() Az iyi
 5() Kötü

10-Yakın arkadaş sayınız:

- 1() Hiç yok
 2() 1-3 arası
 3() 4-6 arası
 4() 7-9 arası
 5() 10 ve üstü

11-Anne ve babanızla ilgili bilgiler:

Annemiz: Sağ () Vefat ()

Annemiz: Öz () Üvey () Annenizin

Yaşı:.....

Babanız: Sağ () Vefat ()

Babanız: Öz () Üvey () Babanızın

Yaşı:.....

12-Anne babanızın öğrenim durumu:

Anne	Baba	
1()	()	Okur - yazar değil
2()	()	Okur - yazar
3()	()	İlkokul mezunu
4()	()	Ortaokul mezunu
5()	()	Lise mezunu
6()	()	Üniversite-Yüksek okul mezunu
7()	()	Yüksek Lisans-Doktora mezunu

13-Anne ve babanızın evlilik durumu:

- 1() Devam ediyor
 2() Boşandılar
 3() Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar
 4() Anne- babamdan biri öldü

14-Kiminle beraber yaşıyorsunuz:

- 1() Annem ve babamla
 2() Annemle
 3() Babamla
 4() Yakın akrabalarımla (dede, teyze, amca gibi)
 5() Diğer

15-Kaç kardeşiniz var:

- 1() Kardeşim yok
 2() 1
 3() 2
 4() 3 veya daha fazla

16-Anne ve babanızla ilişkiniz nasıl:

Annemle	Babamla
1() Çok iyi	() Çok iyi
2() İyi	() İyi
3() İyi değil	() İyi değil
4() Hiç iyi değil	() Hiç iyi değil

17-Anne babanız boşandı (ayrıldı) ise boşanalı (ayrılalı) ne kadar oldu:

- 1() 0 – 6 ay
 2() 6 ay – 1 yıl
 3() 1 – 2 yıl
 4() 2 – 3 yıl
 5() 3 – 5 yıl
 6() Daha fazla (.....)

18-Anne ve babanız boşandı (ayrıldı) ise onları ne kadar sıklıkla görüyorsunuz:

Annemi	Babamı
1() Her gün görüyorum	1() Her gün görüyorum
2() Haftada bir kez görüyorum	2() Haftada bir kez görüyorum
3() İki haftada bir görüyorum	3() İki haftada bir görüyorum
4() Ayda bir görüyorum	4() Ayda bir görüyorum
5() Yılda birkaç kez görüyorum	5() Yılda birkaç kez görüyorum
6() Hiç görmüyorum	6() Hiç görmüyorum

19-Nasıl bir aile düzeni içinde yaşıyorsunuz:

- 1() Ailem ile yaşamıyorum
 2() Sevgi ve saygının olduğu bir ailede
 3() Ara sıra tartışmanın ve geçimsizliğin olduğu bir ailede
 4() Sürekli bir tartışmanın ve geçimsizliğin olduğu ailede
 5() Başka belirtiniz.....

20-Ailenizle kurduğunuz ilişkilerden ne derece memnunsunuz:

- 1() Hiç memnun değilim
 2() Az memnunum
 3() Orta derecede memnunum
 4() Memnunum
 5() Çok memnunum

YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

5 cümle ve her bir cümlenin yanında cevaplarınızı işaretlemeniz için 1'den 7'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlenin yanındaki rakamlardan sizin için en uygun olan bir tanesini işaretleyin.

Yalnız bir seçenek işaretleyin ve boş bırakmayın.

		Hiç Uygun Değil (1)	Uygun Değil (2)	Biraz Uygun Değil (3)	Ne Uygun Ne Uygun Değil (4)	Biraz Uygun (5)	Uygun (6)	Çok Uygun (7)
1	Hayatım birçok yönden ideallerimdekine yakın.	1	2	3	4	5	6	7
2	Hayat şartlarım mükemmel.	1	2	3	4	5	6	7
3	Hayatımdan memnunum.	1	2	3	4	5	6	7
4	Hayattan şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.	1	2	3	4	5	6	7

UCLA YALNIZLIK ÖLÇEĞİ

İfadelerin her birinde tanımlanan durumu ne sıklıkla hissettiğinizi değerlendirin. Her cümlemin yanındaki rakamlardan sizin için en uygun olan bir tanesini işaretleyin.

Yalnız bir seçenek işaretleyin ve boş bırakmayın.

		Ben Bunu Hiç Yaşamam (1)	Ben Bu Durumu NADİREN Yaşarım (2)	Ben Bu Durumu BAZEN Yaşarım (3)	Ben Bu Durumu SIK SIK Yaşarım (4)
1	Kendimi çevremdeki insanlarla uyum içinde hissediyorum.	1	2	3	4
2	Arkadaşım yok.	1	2	3	4
3	Başvurabileceğim kimse yok.	1	2	3	4
4	Kendimi yalnız hissetmiyorum.	1	2	3	4
5	Kendimi bir arkadaş grubunun bir parçası olarak hissediyorum.	1	2	3	4
6	Çevremdeki insanlarla birçok ortak yönüm var.	1	2	3	4
7	Artık hiç kimseyle samimi değilim.	1	2	3	4
8	İlgilerim ve fikirlerim çevremdekilerce paylaşılmıyor.	1	2	3	4
9	Dışa dönük bir insanım.	1	2	3	4
10	Kendimi yakın hissettiğim insanlar var.	1	2	3	4
11	Kendimi grup dışına itilmiş hissediyorum.	1	2	3	4
12	Sosyal ilişkilerim yüzeyseldir.	1	2	3	4
13	Hiç kimse beni gerçekten iyi tanımıyor.	1	2	3	4
14	Kendimi diğer insanlardan soyutlanmış hissediyorum.	1	2	3	4
15	İstedğim zaman arkadaş bulabilirim.	1	2	3	4
16	Beni gerçekten anlayan insanlar var.	1	2	3	4
17	Bu derece içime kapanmış olmaktan dolayı mutsuzum.	1	2	3	4
18	Çevremde insanlar var ama benimle değil.	1	2	3	4
19	Konuşabileceğim insanlar var.	1	2	3	4
20	Derdimi anlatabileceğim insanlar var.	1	2	3	4

ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

		Bana Uygun Değil (1)	Kısmen Uygun (2)	Bana Uygun (3)
AİLEM				
1	Bana gerçekten güvenir.	1	2	3
2	Sorunlarımı çözmeme yardım eder.	1	2	3
3	Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler.	1	2	3
4	Bana gerçekten değer verir.	1	2	3
5	Bana doğru tavsiyelerde bulunur.	1	2	3
6	Doğru kararlar vermeme yardım eder.	1	2	3
7	Davranışlarımı takdir eder.	1	2	3
8	İlgi duyduğum şeyleri yapmama yardım eder.	1	2	3
9	Hatalarımı nazikçe düzeltir.	1	2	3
10	Beni gerçekten anlar.	1	2	3
11	Bana aile gelirimize göre yeterince harçlık verir.	1	2	3
12	İyi ve kötü günlerimde yanımda olur.	1	2	3
13	Geleceğimle ilgili planlar yapmamda bana yardım eder.	1	2	3
14	Üstün, güçlü yanlarımı vurgular.	1	2	3
15	İyi ve kötü yönlerimle beni sever.	1	2	3
16	Başarılı olmam için bana destek olur.	1	2	3
17	Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez.	1	2	3
18	Arkadaşlarımla ilişkilerimin güçlenmesini destekler.	1	2	3
19	Sosyal etkinliklere katılmamı destekler.	1	2	3
20	Başarılarımı takdir eder.	1	2	3
ARKADAŞLARIM				
21	Bana gerçekten güvenir.	1	2	3
22	İhtiyaç duyduğumda beni gerçekten dinler.	1	2	3
23	Sorunlarımı çözmemde yardım eder.	1	2	3
24	Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler.	1	2	3
25	Bana gerçekten değer verir.	1	2	3
26	Doğru kararlar vermeme yardım eder.	1	2	3
27	Hata yaptığımda bile beni kabul eder.	1	2	3
28	Hatalarımı düzeltmeme yardım eder.	1	2	3
29	Beni gerçekten anlamaz.	1	2	3

30	Gerektiğinde harçlığını benimle paylaşır.	1	2	3
31	Derslerle ilgili bilgilerini benimle paylaşır.	1	2	3
32	İyi ve kötü günlerimde yanımda olur.	1	2	3
33	Bir şeye sinirlendiğimde beni yatıştırır.	1	2	3
ÖĞRETMENLERİM				
34	Amaç, ilgi ve yeteneklerim konusunda benimle konuşur.	1	2	3
35	Bana gerçekten güvenir.	1	2	3
36	Sorunlarımı çözmeme yardım eder.	1	2	3
37	Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler.	1	2	3
38	Bana gerçekten değer verir.	1	2	3
39	Bana doğru tavsiyelerde bulunur.	1	2	3
40	Doğru kararlar vermeme yardım eder.	1	2	3
41	Hatalarımı nazikçe düzeltir.	1	2	3
42	Beni gerçekten anlar.	1	2	3
43	Üstün, güçlü yanlarımı vurgular.	1	2	3
44	Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez.	1	2	3
45	Arkadaşlarımla ilişkilerimin güçlenmesini destekler.	1	2	3
46	Sosyal etkinliklere katılmamı teşvik eder.	1	2	3
47	Çok çalıştığım ya da başarılı olduğum zaman beni över.	1	2	3
48	Duygu, düşünce ve inançlarıma saygı duyar.	1	2	3
49	Derslerde sorularıma içtenlikle cevap verir.	1	2	3
50	Bana karşı genellikle adil davranır.	1	2	3

EK.2. İZİNLER

T.C.
ISPARTA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

13.05.2011*010535

Sayı : B084MEM03220.02.605.99
Konu : Seval U.GÜNDOĞDU'nun
Anket Çalışması.

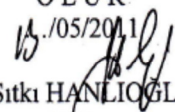
VALİLİK MAKAMINA

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim dalı tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Seval U. GÜNDOĞDU'nun, İlimiz'deki ilgi yazı ekinde belirtilen liselerde "Boşanmış ve Boşanmamış (tam) aileden gelen ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek ve bazı değişkenler bakımından incelenmesi" isimli tez için "Yaşam Doyum ölçeği", "Ucla Yalnızlık ölçeği", "Algılanan sosyal destek ölçeği" ve Kişisel bilgi formu" ölçeklerinin uygulaması konulu araştırma yapacağı hakkındaki tez çalışması incelenmiştir

Adı geçen anketin ekli listede belirtilen, ilimiz Liselerinde yapılacak Araştırma ve Araştırma desteğine yönelik izin verilmesi Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde tasviplerinize arz ederim

Tacittin YILMAZ
İl Milli Eğitim Müdürü.

O L U R
13./05/2011

B.Sıtkı HANLIOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

EKİ :1- Liste (1 adet)
2- İnceleme Tutanağı (1 adet)

T.C.
ISPARTA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

13.05.2011*010539

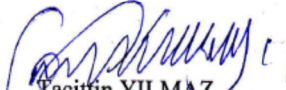
Sayı : B084MEM0.32.20-325.01
Konu : Seval U.GÜNDOĞDU'nun
Anket Çalışması.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : 27.04.2011 tarih ve 1568 sayılı yazımız..

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim dalı tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Seval U. GÜNDOĞDU'nun, İlimiz'deki ilgi yazı ekindeki belirtilen liselerde “ Boşanmış ve boşanmamış (tam) aileden gelen ergenlerin yalnızlık, yaşam doyumu, sosyal destek ve bazı değişkenler bakımından incelenmesi “ isimli tez için “Yaşam Doyum ölçeği”,Ucla Yalnızlık ölçeği”, “Algılanan sosyal destek ölçeği” ve Kişisel bilgi formu” ölçeklerinin uygulaması konulu Araştırması ile ilgili Valilik Makamının 13.05.2011 tarih ve 10535 sayılı onayı ilişikte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve anket sonucundan Müdürlüğümüze bilgi verilmesini arz ederim

Facittin YILMAZ
Milli Eğitim Müdürü

Eki : 1-Anket (1adet)
2- Onay (1 adet)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Seval Ulviye
Soyadı	AKYOL
Doğum Yeri ve Tarihi	Isparta/ 21.08.1987
Uyruğu	T.C.
İletişim	Mail: seval.ulviye@hotmail.com
Eğitim	
İlkokul	Nazmi Toker İlkokul/ Isparta
Ortaokul	Naşide Halil Gelendost İlköğretim Okulu/ Isparta
Lise	Milli Piyango Anadolu Lisesi/ Isparta
Üniversite	Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü/ Ankara
Yüksek Lisans	Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü/ Denizli
Yabancı Dil	
İngilizce-KPDS Aralık/2010	53
Mesleki Deneyim	
2009-2010	TED Koleji/Isparta/Rehber Öğretmen
2010-2012	Halikent Lisesi/Isparta/Rehber Öğretmen
2012-	Fatma Şensoy İlkokulu/İstanbul/Rehber Öğretmen
Alınan Eğitimler	
2008-2009/Ankara	Kognitif ve Davranış Terapileri Eğitimi
2009/Ankara	Cinsel Sağlık Eğitimi
2011/Isparta	Psikososyal Müdahale Hizmetleri
2011/Isparta	Temel Yetenekler Testi (9-11)
2011/Isparta	Çözüm Odaklı Terapi
2012/İstanbul	Temel Kabiliyetler Testi (6-8)

